كردي سوراني

ئەو بابەتانەی دەبێت منداڵی مسوڵمان بیزانێت

دانەر: یەزەن ئەلغانم

وەرگێڕان:
ناوەندی ڕواد بۆ وەرگێڕان

بسم الله الرحمن الرحيم

ئەو بابەتانەی دەبێت
منداڵی مسوڵمان بیزانێت

دانەر: یەزەن ئەلغانم

وەرگێڕان: ناوەندی ڕواد بۆ وەرگێڕان

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Telephone: +966114454900
ceo@rabwah.sa
P.O.BOX: 29465
RIYADH: 11557
www.islamhouse.com

بەناوی خوای گەورە ومیهرەبان

پێشەکی

بِسم الله، والحمد لله؛ لەپاشان:

* ئەمانە چەند مەسەلە وبابەتێکن لە ئاینی پەروەردگار کە نابێت منداڵی مسوڵمان سەبارەتیان بێ ئاگا بێت ونەیزانێت، وپێویستە لەسەر دایک وباوکان هەر لەمنداڵیەوە ئەم بابەتانە فێری ڕۆڵەکانیان بکەن.

* ئەم بابەتانە مەنهەجێکی ئاسان وتۆکمە وکامڵ وڕێکخراوە لە بواری بیروباوەڕ وفیقهـ وژیاننامە -سیرە- وڕەوشت وئاداب وتەفسیر وفەرمودە -حەدیث- وزیکرەکان، بەشێوازێك کە بۆ منداڵان گونجاو بێت، وە بۆ هەموو تەمەنەکان، وە بۆ ئەوانەیشی تازە ئاینی ئیسلام دەناسن، ئەم مەنهەجەیش گونجاوە بووترێتەوە لە ماڵ ودایەنگە وپەیمانگاکانی وانەوتنەوە، وە گونجاوە بۆ لەبەرکردن وشیکردنەوە، وە ڕێکخراوە بەپێی هونەرەکان -زانستەکان-، ولەسەر شێوەی پرسیار و وەڵام ڕێکخراون؛ چونکە با شتر لەبیر دەمێنێتەوە و لەبەر دەکرێت، وپەروەردەکار ئەو بە شەیان هەڵدەبژێرێت کە گونجاوە بۆ تەمەنی فێرخواز. لە خوای گەورە داواکارم سوودی هەبێت و قبوڵی بکات.

لەژێر ڕۆشنایی ئەم ئایەتەدا ؛ ئەم کتێبەم داناوە کە پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ واتە: ﴿ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وماڵ ومنداڵتان -کەسوکارتان- بپارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپەر شتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پێ بدرێت دەیکەن﴾ [سورەتی التحريم: ٦]. و لە فەرموودەکەی ئیبن عەباس -ڕەزای خوایان لێبێت- دەڵێت: ڕۆژێکیان لەپشتی پێغەمبەر بووم -صلى الله عليه وسلم-، ئەویش فەرمووی: «ئەی کوڕە بچکۆلە (ئەی

غوڵام)، هەندێک وشەت فێر دەکەم، سنوورەکانی خودا بپارێزە؛ ئەوا خودا دەتپارێزێت، سنوورەکانی خودا بپارێزە؛ ئەوا دەبینیت خودا لە هەموو کارێکدا یارمەتدەرت دەبێـت، ئەگەر داوات کرد؛ ئەوا تەنها داوا لە خودا بـکە، وئەگەر داوای یـارمەتی وپشـتیوانیت کرد؛ ئەوا تەنها داوای یارمەتی وپشتیوانی لە خودا بکە، وبزانە بەڕاسـتی ئەگەر هەمـوو مرۆڤەکان کۆببنەوە بۆ ئەوەی سوودێکت پێ بگەیەنن؛ ئەوا سوودت پێ ناگەیەنن تەنها بە شتێك نەبێت کە خودا بۆتی نووسیووە، وئەگەر کۆببنەوە بـۆ ئەوەی بـە شتێك زەرەر وزیانت پێ بگەیەنن؛ ئەوا زەرەر و زیانت پێ ناگەیەنن تەنها بەو شتە نەبێت کـە خـودا لە سـەرتی نووسـیووە، قەڵەمەکـانی نووسـینی قەدەر هەڵگـیراون وپەڕەکـانیش و شك بوونەتەوە». [رواه الترمذي وأحمد]

گرنگی پەروەردەکردنی منداڵان:

واجبە لەسەر مـرۆڤ ئەو بابەتـانە فێـری منـداڵان بکـات کە پێویسـتیان پێیەتـی لەئاینەکەیـان، بـۆئەوەی ببێـتە مرۆڤێکـی کامـڵ و لەسـەر فیترەتـی ئیسـلام بێـت، وموەحیدێکی -یەک خوا پەرستێکی- چاک بێت لەسەر ڕێگـای ئـیمان. ئیمامـی ئیـبن ئەبی زەیدی قەیرەوانی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێـت: "گێـڕدراوەتەوە کە دەبێـت لە تەمەنی حەوت ساڵیدا فەرمانیان پێبکرێت بە نوێژکردن، و لە تەمەنی دە ساڵیدا لەبەر نەکردنی نوێژ ؛ لێیان بدرێت، وجێگاکانی نووستنیان لەیەکتر جیابکرێتەوە، بەهەمان شێوە پێویستە پێش باڵغ بوون فێری ئەو قسە وکردارانە بکرێن کە خوای گەورە لەسـەر بەندەکانی فەرزی کردووە، بەم شێوەیە کاتێک دەگەنە تەمەنی بـاڵغبوون ؛ ئەم فەرمـانە خوداییانە چووبێتە نێو دڵ وڕۆح ودەروونیان وسەبارەتی ئارام ودڵنیا بن، وئەنـدامەکانی لاشەیش ملکەچیان بێت". [مقدمة أبي زيد القيرواني : ٥].

*****

بەشی عەقیدە -بیروباوەڕ-

پ١: پەروەردگارت کێیە؟

و: پەروەردگارم اللـه یە کە مـن و هەمـوو بەدیهێنراوەکـان وجیهـانی خوڵقانـدووە بەنیعمەتی خۆی.

وبەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ الْحَمْدُ لِلَّـهِ رَبِّ الْعَـالَمِينَ ﴾ واتە: ﴿ هەمـوو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهان بێت ﴾ [الفاتحة: ٢].

پ٢ : ئاینت چییە؟

و: ئاینی من ئیسلامە، کە بریتییە لە ملکەچبوون -تەسلیم بوون- بـۆ خـوای گەورە بە تەوحید، ملکەچبوونە بۆی بە گوێڕایەڵـی کردنی، ودابڕان ودوورکەوتنەوە لە شیرک وموشریکەکان -هاوبەش پەیداکەرەکان-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ الـدِّينَ عِنْـدَ اللَّـهِ الْإِسْـلَامُ ...﴾ واتە: ﴿بەڕاسـتی ئاینی پەسەندکراو لای خوای گەورە ئیسلامە...﴾ [سورەتی آل عمران: ١٩].

پ٣ : پێغەمبەرەکەت کێیە؟

و: موحەممەد ﷺ ، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللّـهِ ...﴾ واتە: ﴿موحەممەد پەیامبەری خودایە ...﴾ [سورەتی الفتح: ٢٩].

پ٤ : وشەی تەوحید (یەک خوا پەرستی) چییە وباسی مانای تەوحید بکە؟

و: وشەی تەوحید بریتیە (لا إله إلا الله)، وماناکەی: هیچ پەرستراوێک شایسـتەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ...﴾ واتە: ﴿کەواتە بزانە [ئەی پێغەمـبەر ﷺ] هـیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله...﴾ [محمد: ١٩].

پ٥ : ئایا خوای گەورە -عزوجل- لەکوێیە؟

و: خـوای گەورە لەسـەرەوەی ئاسـمانە، لە سـەر عەر شە و لە سـەرووی هەمـوو دروستکراوەکانە، خوای گەورە دەفەرموێـت:﴿ الـرَّحْمَنُ عَـلَى الْعَـرْشِ اسْـتَوَى ﴾ واتە: ﴿ خوای میهرەبان لەسەر عەر شی پیرۆزە﴾[سـورەتی طـه: ٥]. ودەفەرموێـت: ﴿ وَهُـوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴾ واتە: ﴿ وە هەر ئەوە باڵادەسـت وزاڵـە بەسـەر بەندەکانیدا هەر ئەویش کاردروست -دانا- وئاگادارە ﴾ [سورەتی الأنعام: ١٨].

پ٦ : واتای شاهێدی دان بەوەی (محمـد رسـول اللـه : مـوحەممەد پێغەمـبەری خوایە) چییە؟

و: واتاکەی: خودا وەک مژدەدەر و ئاگادارکارەوە ناردوویەتی بۆ هەموو جیهان.

و واجبە:

١- گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بکرێت.

٢- بـاوەڕی پێبکرێـت و بەڕاسـت دابنرێـت لەو شتانەی باسـیکردووە وهەواڵـی سەبارەتیان داوە.

٣- بە هیچ جۆرێك سەرپێچی فەرمانەکانی نەکرێت.

٤- بەو شێوەیە خوای گەورە بپەرستین کە ئەو لە شەریعەتدا فەرمـانی لەسـەر داوە، ئەمیش دێتە دی بە پەیڕەوکردنی سونەت و دوورکەوتنەوە لە بیدعە -داهێنان لەدین-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُـولَ فَقَـدْ أَطَـاعَ اللَّـهَ ...﴾ واتە: ﴿هەر کەسێک گوێڕایەڵی (پێغەمبەر ﷺ) بکات ئەوا بەڕاستی گـوێڕایەڵی خـوای کـردووە ...﴾ [سورەتی النساء: ٨٠]، وخوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت: ﴿وَمَـا يَنْطِـقُ عَنِ الْهَـوَى * إِنْ هُـوَ إِلَّا وَحْـيٌ يُـوحَى﴾ واتە: ﴿وە لە هەوا وهەوسـەوە قسـە ناکـات * هەرچی دەڵێت بە وەحی دەنێردرێت بۆی﴾ [سورەتی النجم: ٣ - ٤].

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّـهِ أُسْـوَةٌ حَسَـنَةٌ لِمَـنْ كَـانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ واتە: ﴿سوێند بەخوا بەڕاستی لەپێغەمـبەری

خوادا ﷺ بۆ ئێوە هەیە سەرمەشقی وپێشەوایەتی چاک بۆ کەسێك بەهیوای خوا و (پاداشتی) ڕۆژی دواییە وە زۆر یادی خوا دەکات﴾ [سورەتی الأحزاب: ٢١].

پ٧ : بۆچی خوای گەورە ئێمەی دروستکردووە؟

و: ئێمەی دروست کردووە بۆ ئەوەی بەتەنها ئەو بپەرستین بەبێ ئەوەی هیچ شەریک وهاوبەشێکی بۆ بڕیار بدەین لە ئولوهیەتیدا -پەرستراوێتیدا- و لە پەروەردگارێتیدا و لە ناو وسیفاتەکانیدا، بۆ خۆشی وڕابواردن دروستی نەکردووین. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ واتە: ﴿من جن و مرۆڤایەتیم دروست نەکردووە تەنها بۆ پەرستنی من نەبێت﴾ [سورەتی الذاريات: ٥٦].

پ٨ : ئایا پەرستن -عیبادەت- چییە؟

و: زاراوەیەکی گشتگیر وفراوانە کە هەموو ئەو قسە وکردەوە ئا شکرا و شاراوانە دەگرێتەوە کە خوای گەورە خۆشی دەوێت و لێی ڕازییە.

ئاشکرا ودیارەکان: وەکو یادی خوا بەزمان وەکو سبحان الله والحمد لله والله أكبر وزیکرەکانی تر، ونوێژکردن، وحەج کردن.

نادیار و شاراوەکان: وەکو تەوەکول -پشت بەستن بەخوا لەدڵەوە- وترسان لە پەروەردگار وهیوا وڕەجا بە میهرەبانی الله.

پ٩ : گەورەترین ئەرک -واجب- لەسەرمان چییە؟

و: گەورەترین واجب -ئەرک- لەسەر ئێمە ئەوەیە کە باوەڕمان بە تاکێتی -تەوحیدی- الله هەبێت، وتەنها پەرستنەکان بۆ الله ئەنجام بدەین.

پ١٠ : جۆرەکانی تەوحید -یەک خوا پەرستی- چین؟

و: ١- تەوحیدی ڕبوبیەت (پەروەردگارێتی): واتە باوەڕمان وابێت کە خوای گەورە بەتەنها خوڵقێنەر وڕۆزیدەر وپادشا وبەڕێوبەری گەردوونە، وهیچ هاوبە شێکی نییە لەمانەدا.

٢- تەوحیدی ئولوهیەت (پەرستراوێتی): واتە بەتاکدانانی اللە لەپەرستندا، هیچ یەکێک شایستەی پەرستن نییە وهیچ یەکێك نابێت بپەرسترێت جگە لە اللە -سبحانە وتعالی-، وهەروەها نابێت هیچ یەکێکی تر لەگەڵ ئەودا بپەرسترێت بە هەرجۆرە پەرستنێک بێت.

٣- تەوحیدی ناو وسیفەتەکان: واتە باوەڕبوون بەو ناو و سیفەتانەی خوای گەورە کە لە قورئان و سوننەتدا هاتوون بەبێ چواندنی بە خوڵقێنراوەکان وبەبێ نکۆڵیکردن لەهەقیقەتی ناو وسیفەتەکە وبەبێ لادانیان لەمانا ڕاستەقینەکە.

بەڵگە لەسەر هەرسێ جۆرەکەی تەوحید، لەم ئایەتەدایە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ واتە: ﴿پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیاندایە کەواتە بیپەرستە و زۆر خۆگر بە لە پەرستنیدا ئایا ئاگاداریت وێنەی ئەو (خوایەکی تر) هەبێت﴾ [سورەتی مریم: ٦٥].

پ١١ : گەورەترین تاوان چییە؟

و: شیرک (هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە)، واتە هاوەڵ وهاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە لە ئولوهیەتیدا -پەرستراوێتیدا- یان لە پەروەردگارێتیدا یان لە ناو وسیفەتەکانیدا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا﴾ واتە: ﴿بەڕاستی خوا خۆش نابێت ئەگەر هاوبەشی بۆ بڕیار بدرێت بێجگە لەوە خۆش دەبێت لەهەر گوناهێکی تر بۆ هەرکەسێک کە بیەوێت وە هەرکەسێک هاوبەش بۆ خوا بڕیار بدات ئەوە بێگومان گوناهێکی زۆر گەورەی هەڵبەستووە﴾ [النساء: ٤٨].

پ١٢ : باسی شیرك وجۆرەكانی بكە؟

و: شیرک -هاوبە شدانان بـۆ خـوای گەورە- : بـریتیە لە ئەنجامـدانی هەرجـۆرە پەرستنێک بۆ جگە لە خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

جۆرەکانی:

شیرکی گەورە؛ وەکو: وەک پاڕانەوە وداوا کردن لە جگە لە خـوای گەورە -سـبحانە وتعالی-، یان سوجدە بردن وقوربانیکردن یان کردنی هەر پەرستنێکی تـر بـۆ جـگە لە پەروەردگار.

شیرکی بچووک؛ وەکو: سوێندخواردن بە جگە لە اللە، وبەکارهێنانی تەمیمەکـان، ئەمیش بریتیە لەو شتانەی هەڵـدەواسرێن بەقەد لاشەوە یان بە شوێنێکەوە بەمەبەسـتی هێنـانی سـوود یـان دوورخسـتنەوەی زیـان، وریـا -ڕوپامـایی- ؛ وەکـو نمـونە ئەوەی نوێژەکەی بەشێوەیەکی جوان دەکات کاتێک خەڵکی سەیری دەکەن.

پ١٣ : ئایا هیچ یەکێک غەیب دەزانێت جگە لە اللە -سبحانە وتعالی-؟

و: هیچ کەسێك غەیب نازانێت تەنها خوای گەورە نەبێت.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ واتە: ﴿بڵێ: هـیچ کەسـێک لە ئاسـمان و زەویـدا غەیـب نازانێت جگە لە خوای گەورە هەروەها نازانن کەی زیندوو دەبنەوە﴾ [سـورەتی النمـل: ٦٥].

پ١٤ : پایەکانی ئیمان (باوەڕ) چین، بیانژمێرە؟

و: ١- باوەڕبوون بە اللە -سبحانە وتعالی-.
٢- باوەڕبوون بە فریشتەکانی.
٣- باوەڕبوون بە کتێبەکانی.
٤- باوەڕبوون بە پێغەمبەرەکانی.
٥- باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی.
٦- باوەڕبوون بەقەدەر خێر وشەڕی.

وبەڵـگە: فەرمـوودە بەناوبـانگەکەی جـبریلە لەگێـڕانەوەی (مسـلم)، جبریـل بە پێغەمبەری ووت -صلى الله عليه وسلم- : «هەواڵـم پێبـدە سـەبارەت بە ئـیمان؟ -صـلى

الـلە علـیە وسـلم- فەرمـووی: ئـیمان ئەوەیە بـاوەڕ بهێنیـت بە خـودا وفریشـتەکانی وکتێبەکانی وپێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی».

پ١٥ : پایەکانی ئیمان (باوەڕ) ڕوون بکەرەوە؟

و: باوەڕبوون بە خوای گەورە.

§ ئەوەیە باوەڕت وابێت خوای گەورە ئەو زاتەیە کـە تـۆی دروسـت کـردووە وڕزق وڕۆزی پێبەخشیوویت، وتەنها ئەو پادشا وخاوەنداری هەموو شتێکە، وهەمـوو شتێک پەیوەست بە بوونەوەرەکان تەنها ئەو بەڕێوەی دەبات.

§ وهەروەها تەنها ئەو پەرستراوی هەقە، هیچ پەرستراوێکی تـر شایسـتەی پەرسـتن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە اللە.

§ وئەو گەورە ومەزنی ڕەهایە بۆیە هەموو حەمد وستایشـێک تەنهـا دەبێـت بـۆ ئەو بێت، وخاوەنی ناوە جوان و سیفەتە بەرزەکانە، هیچ هاوشێوە وهاوەڵ وڕکابەرێکی نیـیە وهیچ شتێک وەک ئەو نییە.

باوەڕبوون بە فریشتەکان:

فریشتەکان ئەو خوڵقێنراوانەن کە خـوای گەورە لە نـوور دروسـتی کـردوون، وبـۆ پەرستنی خوا دروست کراون وبە تەواوی گوێڕایەڵـی فەرمانەکانی ئەو زاتە مەزنەن.

- و لەنێوانیاندا جبریل -علیە السـلام- کە ڕاسـپێردراوە بـۆ دابەزانـدنی وەحـی بـۆ پێغەمبەران.

باوەڕبوون بە کتێبەکان:

ئەو کتێبانەن کە خوای گەورە بۆ پێغەمبەرەکانی دایبەزاندووە.

- وەکو قورئان ؛ بۆ سەر موحەممەد ﷺ .
- ئینجیل : بۆ سەر عیسا -علیە السلام-.
- تەورات : بۆ سەر عیسا -علیە السلام-.
- زەبور : بۆ سەر داود -علیە السلام-.

- سوحوفی ئیبراهیم وموسا : بۆ سەر ئیبراهیم وموسا -علیهم السلام-.

باوەڕبوون بە پێغەمبەران:

ئەو پێغەمبەرانەن کە خوای گەورە بۆ بەندەکانی ناردووە بۆئەوەی فێریان بکات، ومژدەی خێر و بەهەشتیان پێبدەن، ولە شەڕ وخراپە وئاگری دۆزەخ ئاگاداریان بکەنەوە.

باشترینیان بریتین لە پێغەمبەرانی خاوەن ئیرادەی پتەو وبەهێز -أولو العزم- کە بریتین لە:

نوح ، ئیبراهیم ، موسا ، عیسا –علیهم السلام-، موحەممەد ﷺ.

باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی (ڕۆژی قیامەت):

ڕۆژی دوایی ئاماژەیە بۆئەوەی کە دوای مردن لە گۆڕدا دێت، وڕۆژی قیامەت کە ڕۆژی زیندووبوونەوە ولێپرسینەوەیە، ئەهلی بەهەشت لەو شوێنەی بۆیان دانراوە نیشتەجێ دەبن، وئەهلی دۆزەخیش لەو شوێنەی بۆیان دیاریکراوە دەمێننەوە.

باوەڕبوون بە قەدەر خێر وشەڕی:

قەدەر: بریتیە لە باوەڕبوون بەوەی خوای گەورە هەموو شتێك دەزانێت کە لە گەردووندا ڕوودەدات، پێشتر لە -اللوح المحفوظ- (پارچە پارێزراوەکە)دا نووسراوە، و ویستی دروستکردن و هێنانەدی هەبووە. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ واتە: ﴿ئێمە هەموو شتێکمان بەئەندازە ونەخشەی دیاریکراو دروستکردووە﴾ [القمر: ٤٩]

- وقەدەر چوار پلەی هەیە:

یەکەم: زانستی خوای گەورە، ئەمەش زانستی پێشوەختەی اللە یە سەبارەت بەهەموو شتێک، پێش ودوای ڕوودانیان. بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی تەنها لای خوایە

زانیاری (کاتی هاتنی) ڕۆژی دوایی وە هەر خوا باران دەبارێنێت وتەنها خـوا دەزانێـت بەوەی لەمنداڵدانی (دایکان) دایە وە هیچ کەس نازانێت سبەینێ (لە داهـاتوودا) چـی دەکات وە هیچ کەس نازانێت لە چ شوێن و زەویەکـدا دەمرێـت بەڕاسـتی خـوا زانـا و ئاگادارە﴾ [سورەتی لقمان: ٣٤].

دووەم: خوای گەورە هەموو ئەو شتانەی ڕوودەدات لە -اللـوح المحفـوظ- (پـارچە پارێزراوەکە)دا نوسیووە؛ بۆیە هەرچی ڕوویـدا وهەرچییـەک ڕووبـدات لەلای خـوای گەورە تۆمارکراوە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ واتە: ﴿وە کلیلـی هەمـوو نهێنیەکـان هەرلای خـوایە کەس نایانزانێت جگە لە (خوا) وە (خـوا) دەزانـێ چـی لە و شکانی و دەریـادا هەیە وە هەر گەڵایەک بکەوێتە خوارەوە خـوا پێـی دەزانێـت و هەر دانەوێـڵەیەک لە تاریکیەکـانی زەویدا بێت و هەر تەڕو وشکێک هەبێت هەر هەموویـان لای اللـە یادا شت کـراون﴾ [سورەتی الأنعام: ٥٩].

سـێیەم: هەمــوو شتێک بە ویســتی خــوای گەورە ڕوودەدات، واتە هەر شتێک ڕووبدات یان بوونەوەرەکان ئەنجامی بدەن ئەوا پاش ویستی خـوای گەورەیە -سـبحانە وتعالی-.

بەڵگە: پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَـاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ * بۆ ئەو کەسانەی کە بیانەوێت بەڕێی ڕاستدا بـڕۆن لە ئێـوە * بەڵام ئێوە هیچ ویستێکتان نـیە مەگەر خـوای گەورە پەروەردگـاری هەمـوو جیهانیـان ویستی لەسەر بێت﴾ [التكوير: ٢٨-٢٩].

چــوارەم: بــاوەڕبوون بەوەی کە هەمــوو بوونەوەرەکــان لەلایەن خــوای گەورەوە دروستکراون، خودی بوونەوەرەکـانی دروسـتکردووە لەگەڵ سـیفەت وجـوڵە وهەمـوو شتێکیان.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ واتە: ﴿وخـوای گەورە ئێـوەی دروسـت کـردووە و هەمـوو ئەو کارانەیشـی کە دەیـکەن﴾ [سـورەتی الصافات: ٩٦].

پ١٦: پێناسەی قورئان چییە؟

و: قسەی خوای گەورەیە، وە دروسـت نەکـراوە، خـوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ * وئەگەر هەریەکێـک لە موشریکەکان داوای داڵدەدان وپاراستنی لێتکـرد ئەوا داڵـدەی بـدە، بـۆئەوەی وتەی خوای گەورە ببیستێت..﴾ [سورەتی التوبة: ٦].

پ١٧ : ئایا سوننەت چییە؟

و: هەموو وتە و کردار و ڕەزامەندی وسیفەتێکی لا شەیی یـان ڕەو شتی پێغەمـبەرە ﷺ.

پ١٨ : بیدعە -داهێنان لە ئایین- چییە؟ وئایا قبوڵی بکەین؟

و: هەموو شتێکە کە مرۆڤەکان لە ئایندا دایان هێنا بێت، لەکاتێکـدا لەسـەردەمی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- و هاوەڵەکانیدا بوونی نەبووە. ونابێت قبوڵی بکەیـن؛ بەڵـکو دەبێت ڕەتی بکەینەوە.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسـلم- دەفەرموێـت: «هەمـوو بیـدعەیەک -داهێنانێـک لەئاینـدا- گـومڕاییە» [رواه أبـو داود]، نمـوونەی بیـدعە: وەکـو زیـادکردن بـۆ سـەر پەرستنەکان، وزیادکردنی چوارەم جار شوشتن بۆ دەستنوێژ، وئاهەنگ گێـڕان بـۆ ڕۆژی لەدایکبوونی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-، ئەم شتانە نەهاتووە کە پێغەمبەر -صـلى الله عليه وسلم- یان هاوەڵان ئەنجامیان دابێت.

پ١٩: باسی بیروباوەڕی وەلاء (دۆستایەتی) وبەرائــ (خۆبەریئکردن) بکە؟

و: وەلاء -دۆستایەتی- واتە: خۆشویستنی ئیمانداران وسەرخستنیان، خـوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ * ئیمانداران چ پیـاو و چ ژن سەرخەر وپشتیوانی یەکن﴾ [سورەتی التوبة: ٧١].

بەرائــ -جیابوونەوە وخۆبەرئیکردن-: واتە ڕق لێبوونەوە لە کافرەکان و دەبێت وەکو دوژمن سەیر بکرێن.خوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿لَقَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُـمْ وَبَـدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّـهِ وَحْـدَهُ﴾ واتە: ﴿بەڕاسـتی ئێـوە نموونەیەکی باشتان هەیە لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون کاتێـک بە گەلەکەیـان وت: ئـێمە خۆمـان لە ئێـوە دادەبـڕین و هەرچـی دەیپەرسـتن جـگە لە خـوا ئـێمە دەستبەردارتان دەبین دوژمنایەتی وڕق وکیـنە لە نێـوان ئـێمە و ئێـوەدا بـۆ هەمیشـەییە هەتاوەکو تەنها باوەڕتان بەخودا هەبێت﴾ [سورەتی الممتحنة: ٤].

پ٢٠ : ئایا خوای گەورە هیچ ئاینێکی تر قبوڵ دەکات جگە لە ئاینی ئیسلام؟

و: جگە لە ئیسلام هیچ ئاینێکی تر لەلای الله پەسەندکراو نییە.

خوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْـلَامِ دِينًـا فَلَـن يُقْبَـلَ مِنْـهُ وَهُـوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ واتە: ﴿و هەرکەسێک ئاینێکی تر پەیڕەو بکات جگە لە ئیسلام هەرگیز لێی قبوڵ ناکرێت لە قیامەتیشدا لە دۆڕاوەکان دەبێت﴾ [سـورەتی آل عمـران : ٨٥].

پ٢١ : کوفر بەقسە وکردەوە وبیروباوەڕ دەبێت، نموونە بهێنەوە لەسەریان؟

و: نموونەی کوفر بە قسە: جوێنـدان بە اللـه -سـبحانه وتعـالی- یـان جوێنـدان بە پێغەمبەرەکەی -صلی الله علیـه وسـلم-. نمـوونەی کـوفر بە کـردەوە: بێڕێـزی کـردن بەرامبەر بە قورئان یان سوجدە بردن بۆ جگە لە الله -سبحانه وتعالی-. نموونەی کـوفر بە بیروباوەڕ -عەقیدە-: باوەڕی وابێـت یەکێکـی تـر جـگە لە اللـه -سـبحانه وتعـالی-

شایستەی پەرستنە یان باوەڕی وابێـت یەکێکـی تـر جـگە لە اللـە -سـبحانه وتعـالی- پەروەردگارە وخوڵقێنەرە.

پ٢٢ : دووڕوویی -نیفاق- چییە وجۆرەکانی چین؟

و: ١- **دووڕوویی -نیفاقی- گەورە:** واتە شاردنەوەی کوفر ودەرخستنیی ئیمان.

ودەبێتە هۆی دەرچوون لەئیسلام وبە کوفری گەورە دادەنرێت.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُـمْ نَصِـيرًا * بەڕاسـتی مونافیقەکـان لە نـزمترین قـووڵایی ئـاگردا دەبـن هەرگیـز هـیچ یارمەتیدەرێکیان بۆ نادۆزیتەوە﴾ [سورەتی النساء : ١٤٥].

٢- دووڕوویی -نیفاقی- بچووک:

وەکو: درۆکردن وشکاندنی بەڵێن وخیانەتکردن لە سپاردەکان -ئەمانەتەکان-.

دووڕوویی بچووک نابێتە هۆی دەرچوونی مـرۆڤ لە ئیسـلام، تـاوانە وبـکەرەکەی لەوەیە تووشی سزا ببێت.

- پێغەمبەری خودا -صـلی الـلە علـیە وسـلم- دەفەرموێـت: «نیشـانەکانی دووڕوو -مونـافیق- سـێ دانەن: کاتێـک قسـە دەکـات درۆ دەکـات، کاتێـک بەڵـێن دەدات دەیشکێنێت، کاتێکیش شتێکی پـێ دەسـپێردرێت خیـانەت دەکـات» [رواه البخـاري ومسلم].

پ٢٣ : کۆتا پێغەمبەر کێیە؟

و: موحەممەدە ﷺ ، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَّـا كَـانَ مُحَمَّـدٌ أَبَـا أَحَـدٍ مِّـن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ * موحەممەد باوکی هیچ کام لە پیاوەکانتـان نییە بەڵکو پێغەمبەری خوایە و مۆری -کۆتـایی- پێغەمـبەرانە﴾ [سـورەتی الأحـزاب : ٤٠].

- وپێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من کۆتای پێغەمـبەرانم و هـیچ پێغەمبەرێـک لە پاش من نایەت» [رواه أبو داود والترمذي].

پ٢٤ : ئایا موعجیزە چییە؟

و: موعجیزە: هەموو ئەو شتانەیە کە خـودا بە پێغەمبەرەکـانی داوە کە شتی بەدەر لەسروشتی وئاساییین، بەڵگە وئاماژەن بۆ ڕاستگۆییان، وەکو:

- لەتکردنی -دووبەشکردنی- مانگ بۆ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-.

- لەتکردنی دەریا وەکو دوو شاخی مەزنی لێهات بۆ موسا -علیـە السـلام-، پا شان فیرعەون و سەربازەکانی لەنێویدا خنکان.

پ٢٥ : ئایا هاوەڵان -سەحابە- کێن؟ ئایا پێویستە خۆشم بوێن؟

و: هـاوەڵ -سـەحابی- ئەو کەسـەیە کە بە پێغەمـبەر -صـلى اللـه عليـه وسـلم- گەیشتووە، وباوەڕی پێ هێناوە و لەسەر ئیسلامەتی مردووە.

- پێویستە خۆشمان بوێن وشوێنیان بکەوین وئەوان سەرمەشقی -قدوەی- ئـێمە بـن لەژیاندا، وئەوان خێرترین وباشترینن لە نێو خەڵکیدا لەپاش پێغەمبەران.

باشترینیان: چوار خەلیفەکەن، کە بریتین لە:

ئەبوبەکر -ڕەزای خوای لێبێت-، عومەر -ڕەزای خـوای لێبێـت-، عوسـمان -ڕەزای خوای لێبێت-، عەلی -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ٢٦ : ئایا دایکانی ئیمانداران کێن؟

و: بـریتین لەخێزانەکـانی پێغەمـبەر -صـلى اللـه عليـه وسـلم-، خـوای گەورە دەفەرموێت: ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ * پێغەمبەر نـزیکترە بەئیمانداران زیاتر بەخودی خۆیان (واتە دەبێت زیاتر لەخۆیان خۆشیان بوێت وفەرمان وداخوازیەکانی لەسەرووی فەرمان وداخوازییەکانی نەفسی خۆیان بێت) وهاوسـەرەکانی دایکیانن (دایکی ئیماندارانن)﴾[سورەتی الأحزاب: ٦].

پ٢٧ : ئەركی ئێمە چییە بەرامبەر بەبنەماڵەی -ئەهلی بەیتی- پێغـــەمبەر -صلی الله علیه وسلم-؟

و: ئەوانمان خۆشدەوێت وپشتیوانیان دەبین ورِقـمان لە ئەوانەیە كە رِقیـان لێیـانە، وزیادەرِەوی ناكەین سەبارەتیان، ئەهلی بەیت؛ خێزانەكانی -ژنەكـانی- پێغەمـبەر ﷺ ونەوەكانی ورِۆڵـەكانی هاشم ورِۆڵـەكانی (المطلب) دەگرێتەوە لەئیمانداران.

پ٢٨ : ئەركی -واجبی- ئێمە چییە بەرامبەر بە فەرمانرِەوا مسوڵمانەكان؟

و: ئـەركی ئێمـە بەرامبـەر بـە فـەرمانرِەوا مسـوڵمانەكان بـریتیە لەرِێزگرتنیـان، گوێرِایەڵی كردنیان لەشتێكدا گوناهی تێدا نەبێت، ودەرنەچوون لەدژیان، ونـزا كـردن بۆیان وئامۆژگاری كردنیان بەنهێنی.

پ٢٩ : شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران -دارالمؤمنین- چییە؟

و: شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران بەهەشتە، خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِـنْ تَحْتِهَـا الْأَنْهَـارُ ...﴾ واتە: ﴿بەدڵنیاییەوە خوای گەورە ئەو كەسـانەی كە باوەرِیـان هێنـاوە وكـردەوەی چـاكە دەكەن دەیانكـاتە نێـو ئەو باخـانەی كە رِووبارەكـان لە ژێریانـدا دەرِژێـن...﴾ [سورەتی محمد: ١٢].

پ٣٠ : شوێنی نیشتەجێبوونی كافرەكان چییە؟

وەڵام: شوێنی مانەوەی كافرەكان دۆزەخە، خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿فَاتَّقُوا النَّـارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ واتە: ﴿خۆتان بپارێزن لەو ئاگرەی كە سووتەمەنیەكەی مرۆڤ و بەردە كە بۆ كافرەكان ئامادە كراوە﴾ [سورەتی البقرة: ٢٤].

پ٣١ : ترس چییە؟هیوا -رِەجا- چییە؟ بەڵگەكان چیین سەبارەتیان؟

و: ترس: واتە ترسان لەخوای گەورە ولە سزای ئەو زاتە مەزنە.

هیوا -رِەجا-: واتە ئومێد بە پاداشت ولێخۆشبوون و رِەحمەتی خوای گەورە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾ واتە: ﴿ ئەوانەی بانگیان دەکەن خۆیان بەدوای هۆکاری نزیکبوونەوە لە پەروەردگاریان دەگەڕێن هەریەکەیان هەوڵی نزیکبوونەوە دەدەن هیوایان بە ڕەحمەتی ئەو هەیە و لە سزای ئەو دەترسن﴾ [الإسراء: ٥٧].

وپەروەردگار دەفەرموێت: ﴿نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ * بەندەکانم ئاگادار بکەوە کە بەڕاستی من لێخۆشبوو ومیهرەبانم * وسزای من سەختترین سزایە﴾ [الحجر: ٤٩ - ٥٠].

پ٣٢ : هەندێک ناو وسیفاتەکانی خوای گەورە باس بکە؟

و: الله، الرب (پەروەردگار)، الرحمان (میهرەبان)، السمیع (بیسەر)، البصیر (بینا)، العلیم (زانا)، الزراق (ڕۆزیدەر)، الحي (هەمیشە زیندوو)، العظیم (مەزن) ... جگە لەمانە لە ناو وسیفەتە بەرزەکانی پەروەردگار -سبحانە وتعالی-.

پ ٣٣ : ئەم ناوانە شیبکەرەوە؟

و: الله: واتا پەرستراوی بەهەق وڕاستی وهیچ هاوبەش وهاوتایەکی نییە.

الرب (ئەلرەب:پەروەردگار): واتا خوڵقێنەر وپاد شا وخاوەنداری هەموو شتێک وڕۆزیدەر وهەموو گەردوون بەڕێوە دەبات بەتەنها -سبحانە وتعالی-.

السمیع (ئەلسەمیع:بیسەر): ئەو زاتەیە کەبیستنی هەموو شتێکی گرتۆتەوە وهەموو شتێک دەبیستێت، وهەموو دەنگەکان دەبیستێت سەرەڕای جیاوازیان لە نزمی وبەرزیدا.

البصیر (ئەلبەسیر: بینا): ئەو زاتەیە کە هەموو شتێک دەبینێت زۆر ورد وبچووک یان گەورە بێت.

العلیم (ئەلعەلیم:زانا): ئەو زاتەیە کە زانستی دەوری هەموو شتێکی داوە، زانایە بە ڕابردوو وداهاتوو وئێستا.

الرحمان (ئەڕەحمان:بەبەزەیی ومیهرەبان): ئەو زاتەیە کە میهرەبانی وڕەحم وبەزەیی هەموو خوڵقێنراو وزیندووەکانی گرتۆتەوە، هەمووی بەندەکان وخوڵقێنراوەکان لەژێر ڕەحمەت وبەزەیی ئەودان -سبحانە وتعالی-.

الرزاق (ئەلڕەزاق:ڕۆزیدەر): ئەو زاتەیە ڕۆزی وڕزق دەبەخشێت بەهەموو بوونەوەرەکان لە مرۆڤ وجنۆکە وئاژەڵەکان.

الحي (ئەلحەی:هەمیشە زیندوو): ئەو زاتەیە کە ژیانی نەبڕاوە هەیە ومردن بەسەریا نایەت، لەکاتێکدا هەموو خوڵقێنراوەکان دەمرن.

العظيم (ئەلعزیم:مەزن): ئەو زاتەیە کە هەموو کەماڵ وتەواوی ومەزنیەک تەنها بۆ ئەوە لە ناو وسیفەت وکردەوەکانیدا.

پ٣٤: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بە زانایانی مسوڵمانان؟

و: ئەرکی -واجبی- ئێمە بەرامبەر زانایانی مسوڵمانان ئەوەیە خۆشمان بوێن وتەنها بۆ لای ئەوان بگەڕێینەوە لە مەسەلە وبابەتەکان وهەروەها لەپێشهاتە -نازیلە- شەرعیەکان، ودەبێت تەنها بەچاکە باسیان بکەین، هەرکەسێک بە خراپە باسیان بکات، لەسەر ڕێگای ڕاست لایداوە،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ * خوای گەورە پلەی بەرز دەبەخشێتە باوەڕداران وزانایان بەچەندین پلە بەرزیان دەکات، خوای گەورە ئاگادار و شارەزایە لەوەی کە دەیکەن﴾ [المجادلة: ١١].

پ٣٥ : ئایادۆستەکانی –وەلیەکانی- خوای گەورە کێن؟

و: ئیماندارە تەقوادارەکانن، پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ * بەڕاستی وەلیەکانی -دۆستانی- خوا هیچ ترسێکیان لەسەر نییە وخەمبار نابن * ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و لە خوا دەترسن -تەقوادارن-﴾ [يونس: ٦٢-٦٣].

پ٣٦ : ئایا ئیمان (باوەڕ) بە قسە وکردەوەیە؟

و: ئیمان پێکهاتووە لە قسە وکردەوە وبیروباوەڕی دڵ -عەقیدە-.

پ٣٧ : ئایا ئیمان زیاد وکەم دەکات؟

و: ئیمان بە گوێڕایەڵی خوای گەورە زیاد دەکات و بە سەرپێچی کردنی فەرمانەکانی خوا کەم دەکات، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ واتە: ﴿ئیماندارانی ڕاستەقینە ئەوانەن کە کاتێک باسی خوا دەکرێت دڵیان پڕ دەبێت لە ترس (بە شکۆدانانی پەروەردگار) وە ئیمانیان زیاد دەکات کاتێک ئایەتەکانی بۆ بخوێندرێتەوە وتەنها پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن﴾ [سورەتی الأنفال: ٢].

پ٣٨ : ئیحسان چییە؟

و: ئەوەیە خوای گەورە بپەرستیت وەکو ئەوەی ببینیت، وە ئەگەرچیش ناتوانی ببینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت.

پ٣٩ : کەی کردەوەکان لەلای خوای گەورە قبوڵ دەکرێن -سبحانه وتعالی-؟

و: بەدوو مەرج:

١- ئەگەر کردارەکە بەدڵسۆزی -بەئیخلاصی- تەواو بۆ خوای گەورە ئەنجامدرا بێت.

٢- ئەگەر کردەوەکە بەپێی سونەتی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- بێت.

پ٤٠ : تەوەکول -پشتبەستن- بەخوای گەورە چییە؟

و: واتە تەوەکول -پشت بەستن- بە خوای گەورە لە هێنانی سوود ودوورخستنەوەی زیان، لەهەمان کاتدا گرتنەبەری هەموو هۆکارەکان لە بەڕێکردنی ژیاندا، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ * هەركەسێک تەوەکولی بە خـوا بێـت -پشـت بەخوا ببەستێت- ئەوا ئەو زاتە بەسە بۆی﴾ [الطلاق: ٣]. ﴿حَسْبُهُ﴾: واتـا: تەنهـا ئەو زاتە بەسە بۆی؛ بۆئەوەی بەهانایەوە بێت وئەوەی داوای دەکات پێی ببەخشێت.

پ٤١ : ئایا ئەرکی -واجبی- فەرمان کردن بە چاکە ونەهی کردن لە خراپە چییە؟

و: چاکە: واتە فەرمانکردن بەهەموو گوێڕایەڵییەک بۆ خـوای گەورە -عـز وجـل-، وخراپە: واتە نەهی کردن لە هەموو سەرپێچیەکی فەرمانەکانی خوای گەورە -عز وجل-، پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ واتە: ﴿ئێوە باشترین ئومەتن کە بۆ (سـوودی) خەڵکـی هێـنراونەتە بـوون فەرمـان بەچـاکە ونەهـی لەخـراپە دەکەن وباوەڕتـان بە خـوا هەیە وئەگەر جـولەکە وگاورەکان -ئەهلی کیتاب- باوەڕ بهێنن ئەوا ئەمە خێرترە بۆیان تێیاندایە باوەڕدارە بەڵام زۆرینەیان فاسقن -ڕۆچوون لەتاوانەکاندا-﴾ [سورەتی آل عمران : ١١٠].

پ٤٢ : ئایا ئەهلی سونە وجەماعەت کێن؟

و: ئەوانەن لەسەر هەمان ڕێبازی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- وهاوەڵانی ئەون لە قسە وکـردار وبیروباوەڕیانـدا، پێیـان دەوترێـت: (ئەهلـی سـوننە) چـونکە پابەنـد وشوێنکەوتووی سوننەتی پێغەمبەرن -صلى الله عليه وسلم- وخۆیان بەدوور گرتـووە لە بیدعە -لە داهێنان لە دین-.

وپێیان دەووترێت (جەماعەت -کـۆمەڵ-): وەك ئامـاژەیەك بـۆ ئەوەی لەسـەر هەق وڕاستی یەکیان گرتووە وکۆبوونەتەوە، وجیابوونەوە وپەرتەوازەیی تێیاندا ڕووی نەداوە.

****

بەشی فیقهـ

پ١ : پێناسەی پاككردنەوە (الطهارة) لەفیقهدا چییە؟

و: پاككردنەوە (تەهارە:الطهارة)؛ واتا پاكبوونەوە ولابردنی هەموو پیسییەكان.

پاكبوونەوە ولابردنی پیسی هەستپێكراو -الخبث- : بریتیە لەوەی مسوڵمان هەموو پیسیەك لاببات كە تووشی لاشەی یان جلەكەی یان شوێنی نوێژكردنی بووە.

پاكبوونەوە ولابردنی پیسی واتایی -الحدث- : پاكبوونەوە لە هەموو پیسیەكی واتایی ئیدی بە دەستنوێژگرتن وخۆشۆردن بێت؛ بەئاوی پاك، یان تەیەموم كردن ئەگەر ئاو دەستنەكەوت یان بەهۆی بیانوویەكەوە نەكرا ئاو بەكاربهێنرێت.

پ٢ : چۆن شتێك پاكدەكرێتەوە ئەگەر تووشی پیسی بووبێت؟

و: بەئاو دەیشۆرێت هەتاوەكو پاك دەبێتەوە.

- بەڵام شتێك سەگ دەمی لێدابێت؛ ئەوا بۆ پاككردنەوەی حەوت جار دەشۆردرێت ویەكەم جاری بەخۆڵ.

پ٣ : ئایا فەزڵ وپاداشتی دەستنوێژگرتن چیە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەگەر بەندەی مسوڵمان یان ئیماندار دەستنوێژ بگرێت ودەموچاوی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەكان كە بە چاوی سەیری كردووە لەگەڵ ئاوەكەدا لە دەموچاویەوە دەردەچن، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ كۆتا دڵۆپەی ئاوی دەستنوێژدا، وئەگەر دەستەكانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەكان كە بە دەستەكانی كردوویەتی لە دەستیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوەكەدا، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ كۆتا دڵۆپەی ئاوی دەستنوێژدا، وئەگەر پێیەكانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەكان كە بە پێیەكانی كردوویەتی لە پێیەكانیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوی دەستنوێژدا، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ كۆتا دڵۆپەی ئاوی دەستنوێژدا، كاتێك تەواو دەبێت (لە دەستنوێژگرتن) پاكبووەتەوە لە هەموو گوناهەكان». [رواه مسلم].

پ٤ : چۆن دەستنوێژ دەگریت؟

و: شۆردنی دەستەکان -هەتاوەکو مەچەک- سێ جار.

- ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة-، وئاو هەڵمــژینە نێو لــووت ودەرکردنی -پەرش کردنی- (استنشاق واستنثار) ؛ سێ جار.

وئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة-: بریتیە لەوەی بەچنگی دەست ئاو بخەیتە نێو دەم وئەملاوئەولای پێبکەیت لەناو دەمدا -وەکـو غەرغەرە کـردن- وپا شان ئـاوەکە فڕێ بدەیت بۆئەوەی دەم لەپاشماوەی خۆراک وشتی تر پاک بێتەوە.

وئاو هەڵمژینە نێو لووت -إستنشاق-: هەڵمژینی هەوا لەگەڵ چنگی ئـاو بەدەسـتی ڕاست بۆ نێو لووت.

ودەرکردنی -پەرش کردنی- ئاو (إسـتنثار): بـریتیە لە دەرکردنـی ئـاوەکە بەدەسـتی چەپ پاش ئەوەی هەڵی مژیە نێو لووتی.

پاشان شۆردنی ڕوو سێ جار.

دواتر شوشتنی دەستەکان -سەری پەنجەکان هەتاوەکو ئانیشکیش دەشوات- ؛ سـێ جار.

پاشان مەسح کردن بەسەر سەردا، بە ناولەپی دەستەکان لەپێشەوە پاشان بردنی بـۆ پاشەوەی سەر، وهەروەها مەسحکردنی گوێیەکان.

پا شان شو شتنی پێیەکـان هەتـاوەکو گوێزنگەکـان -قولەپێکـان- (قولەپێکـانیش دەشوات) ؛ سێ جار.

ئەمە تەواوترین شێوازی دەستنوێژکردنە، ئەمە گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر -صلى الله علـيه وسـلم- ئەنجامیـداوە ولە (بخـاري) و (مسـلم)دا هـاتووە، لەلایەن عوسـمان و عبداللەی کوڕی زەید وهتد گێڕدراوەتەوە. هەروەها هـاتووە لە (بخـاري) وهتـد: (أنـه توضأ مرة مرة، وأنه توضأ مرتين مرتين) واتە: (یەک جار -ئەندامەکانی دەسـتنوێژگرتنی-

شۆرد، ودوو جار -ئەندامەکانی دەستنوێژگرتنی- شۆرد)، واتە: هەرئەندامێک لەوانەی لەکاتی دەستنوێژگرتن دەبێت بشۆردرێن ؛ یەک جار دەیانی شۆرد یان دوو جار.

پ٥ : فەرزەکانی دەستنوێژ چین؟ ژمارەیان چەندە؟

و: فەرزەکانی دەستنوێژگرتن ئەوانەن کە دەستنوێژگرتنی مسوڵمان دروست نییە ئەگەر واز لە یەکێکیان بهێنێت.

١- شۆردنی ڕوو کە ئەمانەیش دەگرێتەوە: ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة- وئاو ڕادانە نێو لووت ودەکردنی -إستنشاق وإستنثار-.

٢- شۆردنی دەستەکان -لە سەرە پەنجەکانەوە هەتاوەکو ئانیشکەکان وئانیشکەکانیش دەشوات-.

٣- مەسحکردن بەسەر سەردا، ومەسحکردنی گوێیەکانیش دەگرێتەوە.

٤- شۆردنی پێیەکان هەتاوەکو قولەپێکان -شۆردنی قولەپێکانیش دەگرێتەوە-.

٥- ڕەچاوکردنی ڕیزبەندی لە شۆردنی ئەندامەکان، واتا سەرەتا ڕووی دە شوات پاشان دەستەکان، پاشان مەسحکردنی سەر، لەکۆتاییدا شۆردنی پێیەکان.

٦- بێ ناوبڕ بێت: واتە شۆردنی ئەندامەکان ماوە وناوبڕ لەنێوانیان نەبێت، واتا نابێت پاش شۆردنی ئەندامێک وازی لێبهێنێت هەتا وشک دەبێتەوە وئاوی پێوە نامێنێت پاشان ئەندامێکی تر بشوات، یان نیوەی ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن بشوات، ونیوەکەی تری کاتێکی تر بیشوات، ئەم دەستنوێژگرتنە دروست نییە.

پ٦ : سونەتەکانی دەستنوێژ چین؟ وژمارەیان چەندە؟

و: سونەتەکانی دەستنوێژ: ئەگەر ئەنجامیان بدات ئەوا پاداشتی زیاتری بۆ هەیە، وئەگەر وازیان لێبهێنێت ؛ گوناهبار نابێت، ودەستنوێژگرتنەکەی دروستە، ئەوانیش بریتین لە:

١- ووتنی: بسم الله.

٢- سیواک کردن.

٣- شۆردنی هەردوو دەستەکان -کە لەسەرەتادا دەیشوات هەتاوەکو مەچەك-.

٤- شۆردنی نێوانی -بەینی- پەنجەکان.

٥- شۆردنی دووەم وسێیەم جاری ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن.

٦- دەستپێکی بە شۆردنی لای ڕاست بێت.

٧- ووتنی زیکری پاش دەستنوێژگرتن. «أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله».

٨- ئەنجامدانی دوو ڕکات لەپاش دەستنوێژگرتن.

پ٧ : ئەو شتانەی دەبێتە هۆی شکاندنی -هەڵوەشاندنەوەی- دەستنوێژگرتن، بیانژمێرە؟

و: ئەوەی لەپێش وپاشەوە دەردەچێت، لە میز یان پاشەڕۆ یان هەوا.

خەوتن، یان شێت بوون یان لەهۆش خۆچوون.

خواردنی گۆشتی وشتر.

دەستلێدان لە ئەندامی زاوزێ یان دەستدان لە کۆم بەڕاستەوخۆ ؛ بەبێ بوونی پۆشاك لەنێواندا.

پ٨ : ئایا تەیەموم کردن چییە؟

و: تەیەموم کردن: بریتیە لەبەکارهێنانی خۆڵ یان هتد لە خاکی سەر زەوی، لەکاتی نەبوونی ئاو یان بەهۆی عوزرێکەوە نەتوانرا ئاو بەکاربهێنرێت.

پ٩ : چۆن تەیەموم بکەین؟

و: یەک لێدان لەسەر خاکی زەوی بەناو لەپی دەستەکان، وپا شان یەك جار ڕوو ودیوی سەرەوەی دەستەکان مەسح دەکات.

پ١٠ : ئەو شتانە چین کەدەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی تەیەموم؟

و: هەموو ئەو شتانەن کە دەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی -شکاندنی- دەستنوێژ.

وهەروەها ئەگەر ئاوی دەستکەوت؛ ئەوا تەیەمـوم کـردن هەڵدەو شێتەوە ودەبێـت بەئاوەکە دەستنوێژ بگرێت.

پ١١ : ئایا خوف وگۆرەوییەکان چیین؟ وئایا دەبێت مەسح بکاتە سەریان؟

و: خوفەکان: لەپێیەکان دەکرێت بەڵام لەپێست دروستکراوە.

گۆرەوییەکان: لەپێیەکان دەکرێت بەڵام لە شتی تر دروستکراوە جگە لەپێست.

ورێگەپێدراوە مەسح کردن بەسەریان لەجیاتی شۆردنی پێیەکان.

پ١٢ : حیکمەتی مەسحکردن لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- باس بکە؟

و: ئاسانکاریە بۆ بەندەکان، بەتایبەت لەکاتی سەرما وزسـتان وسـەفەردا، چـونکە لەم حاڵـەتانەدا داکەندنی گۆرەوییەکان یان خوفەکان قورس وناڕەحەتە.

پ١٣ : مەرجەکانی دروستێتی مەسح لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- چین؟

و: ١- بەدەستنوێژگرتنەوە لەپێیانی کردبێت، واتا لەپـاش ئەوەی دەسـتنوێژ دەگرێـت ئینجا گۆرەوییەکان یان خوفەکان لەپێ دەکات.

٢- دەبێت پاک بن، بۆیە جائیز نییە مەسحکردن لەسەر شتی پیس.

٣- دەبێت گۆرەوییەکە یان خوفەکە ئەو شوێنانە داپۆشێت کە لەدەسـتنوێژگرتندا فەرزە بشۆردرێن؛ ئەمانیش بـریتین لە پێیەکـان هەتـاوەکو قولەپێکـان -قولەپێکـانیش دەگرێتەوە-.

٤- دەبێت مەسحکردن لە ماوەی دیاریکراودا بێت، بـۆ کەسـی نیشـتەجێبوو: ڕۆژ وشەوێک -٢٤ کاتژمێر-، وبۆ ڕێبوار -موسافیر- : سێ ڕۆژ وشەوەکانی -٧٢ کاتژمێر-.

پ١٤ : سیفەت وچۆنیەتی مەسحکردن لەسەر گۆرەوییەکان -خوفەکان- چۆنە؟

و: سیفەت وچۆنیەتی مەسحکردن بەم شێوەیە: پەنجەکـانی دەسـتی بە تەڕکـراوی دەیهێنێت -مەسحی دەکات- بەسەر دیوی سەرەوەی پێیەکانی پاشان بەرەو ساقی -لاقی- بۆ سەرەوە دەیبات، پێی ڕاستی بەدەستی ڕاستی وپێـی چەپـی بەدەسـتی چەپـی مەسـح

دەکات، وبۆشایی دەخاتە نێوان پەنجەکانی لەکاتی مەسحکردن وتەنها یەک جار مەسح دەکات ودووبارەی ناکاتەوە.

پ١٥ : چی شتێک دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی مەسحکردن لەسەر خوفەکان؟

و: ١- تەواوبوونی ماوەی مەسحکردن، مەسحکردن لەپاش تەواوبوونی ماوەی دیاریکراو لەشەرعدا ڕێگەپێدراو نییە، ماوەی دیاریکراو بریتیە لە ڕۆژ و شەوێک -٢٤ کاتژمێر- بۆ نیشتەجێبوو، سێ ڕۆژ وشەوەکانی -٧٢ کاتژمێر- بۆ ڕێبوار.

٢- داکەندنی گۆرەوییەکان -خوفەکان-؛ ئەگەر مرۆڤ گۆرەوییەکان یان تاکێکیانی داکەند لەپاش مەسحکردن ئەوا مەسحکردنەکەی پوچەڵ دەبێتەوە.

پ١٦ : واتای نوێژ چییە؟

و: نوێژکردن: واتا پەرستنی خوای گەورە بە هەندێک وتە وکرداری تایبەت، بەتەکبیر کردن -ووتنی: الله أكبر- دەستپێدەکات، و بەسەلامدانەوە کۆتایی پێدێت.

پ١٧ : حوکمی نوێژکردن چییە؟

و: نوێژکردن فەرزە لەسەر هەموو مسوڵمانێک.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

واتە: ﴿بەڕاستی نوێژکردن نووسراوە -فەرز کراوە- لەسەر ئیمانداران (کە ئەنجامی بدەن) لە کاتە دیاریکراوەکاندا﴾ [سورەتی النساء: ١٠٣].

پ١٨ : حوکمی وازهێنان لەنوێژکردن چییە؟

و: وازهێنان لەنوێژکردن کوفرە -بێباوەڕییە-، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەو پەیمانەی -جیاکارەوەی- کە لەنێوان ئێمەی موسڵمان وئەوانی بێباوەڕدا هەیە؛ نوێژکردنە، جا هەرکەسێک واز لەنوێژکردن بهێنێت؛ ئەوا کافر -بێباوەڕ- بووە» [رواه أحمدوالترمذي وغيرهما]

پ١٩ : چەند نوێژ واجبە لەسەر مسوڵمان لەڕۆژ وشەوێکدا؟ وژمارەی ڕکاتەکانی هەرنوێژێک چەندە؟

و: پێنج نوێژ فەرزە لەسەر مسولمان لە شەو ورۆژێکدا، ونوێژی بەیانی : دوو ڕکات، ونوێژی نیوەڕۆ : چوار ڕکات، ونوێژی عەسر : چوار ڕکات، ونوێژی مەغریب -شێوان- : سێ ڕکات، ونوێژی عیشا -خەوتنان-: چوار ڕکات.

پ٢٠ : مەرجەکانی دروستێتی نوێژکردن بژمێرە؟

و: ١- ئیسلام -مسولمان بوون-؛ نوێژکردنی کافر دروست نییە.

٢- ئەقڵ؛ نوێژکردنی شێت دروست نییە.

٣- جیاکاری لەنێوان چاکە وخراپە؛ نوێژکردنی منداڵێک دروست نییە کە جیاکاری نەکات -لەنێوان چاکە وخراپە-.

٤- نیەت.

٥- هاتنی کاتی نوێژ.

٦- پاکبوونەوە -دەستنوێژگرتن یان خۆشۆردن- پاش ئەوەی تووشی ئەو شتانە بوو کە دەستنوێژ دەشکێنێت -الحدث-.

٧- خۆپاککردنەوە یان پاککردنەوەی ئەو شوێنی نوێژی تێدا دەکات لە شتە پیسەکان.

٨- داپۆشینی شەرمگە -عەورەت-.

٩- ڕووکردنە ئاراستەی قیبلە.

پ٢١ : ژمارەی پایەکانی -ڕوکنەکانی- نوێژ بژمێرە؟

و: چواردە پایەیە، کە بریتین لە:

١- وەستان لەنوێژی فەرزدا بۆ کەسێک بتوانێت بەپێوە بوەستێت.

٢- تەکبیرەی ئیحرام، ووتنی: (الله أكبر) کاتی دەستپێکردنی نوێژ.

٣- خوێندنی سورەتی -الفاتحة-.

٤- ڕکوع بردن، وپشتی ڕێک دەوەستێنێت لەکاتی ڕکـوع بـردن وسـەری پێویسـتە هاوئاستی پشتی دەبێت.

٥- بەرزبوونەوە وڕێك وەستان لەپاش ڕکوع بردن.

٦- وەستان بەڕێکی وئارامی لەپاش بەرزبوونەوە لە ڕکوع بردن.

٧- سوجدە بردن؛ پێویستە نێوچەوانی ولووتی ولەپەکانی دەستی وئەژنۆکانی وسـەری پەنجەی پێیەکانی بەجوانی لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنێت.

٨- بەرزبوونەوە لە سوجدە بردن.

٩- دانیشتن لەنێوان سوجدەکان.

وئەوەی سونەتە لەم کاتەدا بریتیە لە: دانیشتن بەشێوازی (ئیفتیـراش) واتـا لەسـەر پێی چەپی دابنیشێت، وپێی ڕاسـتی بوەسـتێنێت وپەنـجەی پێیەکـانی بەرەو ئاراسـتەی قیبلە بێت.

١٠- هێمنی ودڵنیایی وئـارامی، ئەمـیش واتـا لەسـەرخۆیی لە جێبەجێکردنـی هەر پایەیەکی کرداری.

١١- ووتنی تەشەهودی -تەحیاتی- کۆتایی.

١٢- دانیشتن بۆ ووتنی.

١٣- دوو جار سەلامدانەوە، ئەمیش واتا دووجار بڵێت: (السَّـلام علـیکم ورحمـة الله).

١٤- ڕیزبەندی لەئەنجامدانی پایەکان -بەو شێوەیەی باسمانکرد-، بـۆ نمـونە ئەگەر بەئەنقەست سوجدە ببات لەپێش ڕکوع بردن؛ ئەوا نوێژەکەی پـوچەڵ دەبێـتەوە، بەڵام ئەگەر بەهەڵە ئەمە بکات ئەوا دەبێت بگەڕێتەوە بۆ ڕکوع بردن، پاشان سوجدە دەبات.

پ٢٢ : واجبەکانی نوێژ باس بکە؟

و: واجبەکانی نوێژ هەشت دانەن، ئەمانیش بریتین لە:

١- تەكبیرەكانی نێو نوێژ -ووتنی: الله أكبر لەكاتی چوون لەپایەیەك بۆ پایەیەكی تر-، جگە لە تەكبیرەی ئیحرام نەبێت.

٢- ووتنی: «سمع الله لمن حمده»* بۆ ئیمام وكەسێك بەتەنها نوێژ بكات، *(واتە: پەروەردگار وەڵامی ئەوانە دەداتەوە -دەیانبیستێت- كە حەمد وسوپاسی دەكەن).

٣- ووتنی: «ربنا ولك الحمد»*، *(واتە: پەروەردگارمان حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە).

٤- ووتنی: «سبحان ربي العظيم»* یەك جار لەكاتی ڕكوع بردن، *(واتە: پاك وبێگەردی بۆ پەروەردگاری مەزن).

٥- ووتنی: «سبحان ربي الأعلى»* یەك جار لەكاتی سوجدە بردن، *(واتە: پاك وبێگەردی بۆ پەروەردگار كە بەرزی وپایەداری وبڵندی ڕەها هەر بۆ ئەوە).

٦- ووتنی: «رب اغفر لي»* لەنێوان سوجدەكاندا، *(واتە: پەروەردگارم لێم خۆش بە).

٧- خوێندنی تەشەهودی -تەحیاتی- یەكەم.

٨- دانیشتن بۆ خوێندنی تەشەهودی یەكەم.

پ٢٣ : ئایا سونەتەكانی نوێژ چین؟

و: پانزە سونەتن، ئەمانیش بریتین لە:

١- لەپاش تەكبیرەی ئیحرام دەڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك»* وپێی دەووترێت: (نزای ئیستیفتاح:دعاء الاستفتاح)، *(واتە: خودایە پاك وبێگەردی وحەمد وسوپاس بۆ تۆ، ناوت بەرز وپیرۆزە، بەرز وبڵندە مەزنیت، وهیچ پەرستراوێك هەق وڕاست نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە تۆ).

٢- پەناگرتن بەخوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێكراو.

٣- ووتنی بەسمەلە (بسم الله الرحمان الرحيم).

٤- ووتنی: ئامین.

٥- خوێندنی سورەتێک یان چەند ئایەتێك لەپاش سورەتی -الفاتحة-.

٦- خوێندنی قورئان بەدەنگی بیستراو لەلایەن ئیمامەوە، لەو نوێژە بەکۆمەڵانەی سونەت وایە قورئان بەدەنگی بەرز تێیاندا بخوێندرێت لەلایەن ئیمامەوە.

٧- لەپاش تەحمید کردن (لەپاش -سمع الله لمن حمده-) بڵێت: «ملء السَّمٰوات، وملء الأرض، وملء ما شئت من شيء بعد» واتە: «هێندەی پڕ بەئاسمانەکان وپڕ بەزەوی وهەرچی شتێکی تر تۆ ویستت لەسەری بێت».

٨- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەڕکوع بردندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیڵێت.

٩- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەسوجدە بردندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیڵێت.

١٠- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری نێوان سوجدەکان: «رب اغفر لي».

١١- سەڵاتدان لە تەحیاتی -تەشەهودی- کۆتایی لەسەر -بنەماڵەی- ئەهلی بەیتی پێغەمبەر ﷺ، نزاکردنی بەرەکەت بۆ سەر پێغەمبەر ﷺ وبنەماڵەکەی، ونزا کردن لەپاش تەواوبوونی تەشەهود.

چوارەم: کردەوە سونەتەکان، وپێیان دەووترێت شێوازەکان:

١- بەرزکردنەوەی دەستەکان لەگەڵ ووتنی تەکبیرەی ئیحرامدا هەتاوەکو ئاستی شانەکان بەشێوەیەک ناولەپەکان بەرەو ئاراستەی قیبلە بن.

٢- بەرزکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پێشوو لەکاتی چوون بۆ ڕکوع بردن.

٣- بەرزکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پێشوو لەکاتی بەرزبوونەوە لەڕکوع بردن.

٤- گێڕانەوەی دەستەکان بۆ شوێنی خۆیان لەپاش بەرزکردنەوەیان.

٥- دانانی دەستی ڕاست لەسەر دەستی چەپ.

٦- سەیرکردنی شوێنی سوجدە بردن لەکاتی نوێژدا.

٧- لەکاتی بەپێوە وەستان دەبێت بۆشایی لەنێوان پێیەکانی هەبێت.

٨- لەکاتی ڕکوع بردندا ؛ بە لەپی دەستەکانی ئەژنۆکانی دەگرێت وبۆ شایی دەخاتە نێوان پەنجەکانیەوە، وپشتی بەرێکی دەوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا بە شێوەیەک سەری هاوئاستی پشتی بێت.

٩- بەشێوەیەکی جوان سوجدە دەبات وئارامی ودڵنیایی پێوە دیاربێت، وپێویستە ئەو ئەندامانەی سوجدەیان لەسەر دەبات بەجوانی شوێنی خۆیان بگرن لەسەر زەوی، وپێویستە ڕاستەوخۆ بەر زەوی بکەون و لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنرێن.

١٠- پێویستە لەکاتی سوجدە بردندا ؛ باڵەکانی دوور بخاتەوە لە لاشەی ونەیلکێنێت بە تەنیشتەکانی لاشەی، وهەروەها سکی دوور بخاتەوە لە ڕانەکانی، وڕانەکانی دوور بخاتەوە لە ساقەکانی -لاقەکانی-*، وبۆشایی بخاتە نێوان ئەژنۆکانیەوە، وپێی لەسەر زەوی بوەستێنێت -بچەقێنێت-، و سەرەپەنجەی پێیەکانی لەسەر زەوی بێت بەرەو ئاراستەی قیبلە بن وبۆشایی لەنێوانیان بێت، ودەستەکانی هاوئاستی شانەکانی بن لەسەر زەوی وپەنجەکانی دەستی پێکەوە بلکێنێت بەرەو ئاراستەی قیبلە. *(ساق -لاق- : مەبەست ئەو ئێسکە درێژەیە کە گوێزنگەکان بەئەژنۆکانەوە دەبەستێت).

١١- بە شێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدە بردنەکاندا، ولە تەشەهودی -تەحیاتی-یەکەم، بەڵام بەشێوازی (تەوەروک)** دادەنیشێت لەتە شەهودی دووەم. *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی سمتی لای چەپی بخاتە سەر بنی پێی چەپی و لەسەری دابنیشێت وپێی ڕاستی لەسەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت-)،**(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پێی ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپێی چەپی لە ژێر پێی ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپی دابنیشێت).

١٢- لەکاتی دانیشتندا ؛ دەستەکانی بەڕاخراوی لەسەر ڕانەکانی دادەنێت وپەنجەکانی پێکەوە بلکێنێت، بەڵام لە تەشەهوددا سەبارەت بەدەستی ڕاستی ؛ پەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتی دەگرێتەوە -دەیاننوقێنێت-، و بەپەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- وپەنجەی ناوەڕاست ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپاشان پەنجەی شایەتمان -درێژ دەکاتەوە- ئاماژەی پێدەکات بەرەو ئاراستەی قیبلە هەتاوەکو تەواو دەبێت لەخوێندنی تەشەهود.

١٣- ئاوڕدانەوە بەرەو لای ڕاست وچەپ لەکاتی سەلامدانەوە.

پ٢٤ : ئەو شتانەی نوێژ پوچەڵ دەکەنەوە، بیانژمێرە؟

و: ١- وازهێنان لە پایەیەک لەپایەکانی نوێژ یان مەرجێک لە مەرجەکانی نوێژ.

٢- قسەکردن بەئەنقەست.

٣- خواردن یان خواردنەوە.

٤- جوڵەی زۆری بەدوای یەک.

٥- وازهێنان لەواجبێک لە واجبەکانی نوێژ بەئەنقەست.

پ٢٥ : مسوڵمان دەبێت چۆن نوێژ بکات؟

و: سیفەت وچۆنیەتی نوێژکردن:

١- بەهەموو لاشەی ڕوو لەئاراستەی قیبلە بکات، بەبێ لادان لەئاراستەی قیبلە و بەبێ ئەوەی ئاوڕ بداتەوە بۆ لایەکی تر.

٢- پاشان نیەت دەهێنێت بۆ ئەو نوێژەی دەیەوێت ئەنجامی بدات لە دڵیەوە، بەڵام نابێت بە زمانی دەریببڕێت.

٣- پاشان تەکبیر دەکات -دەڵێت: الله أكبر-، ودەستەکانی بەرزدەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی لەکاتی تەکبیرکردندا بە شێوەیەک ناولەپەکانی دەستی ڕوویان لەئاراستەی قیبلە بێت.

٤- پاشان ناولەپی دەستی ڕاستی دەخاتە سەر پشتی دەستی چەپی و لەسەر سینگی دایان دەنێت.

٥- پاشان نزای ئیستیفتاح -دەستپێك- دەخوێنێت، ودەڵێت: «اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي كما يُنقى الـ ثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسلني من خطاياي بالماء والثلج والبرد»، «واتە: خوای گەورە دووری بخە نێوان من وگوناهەکانم وەکو دووری نێوان ڕۆژهەڵات وڕۆژئاوا، خوای گەورە لە گوناهەکانم پاکم بکەرەوە هەروەکو چۆن جلی سپی لە چڵک وپیسی پاک دەکرێتەوە، خودایە پاکم بکەرەوە وبم شۆرەوە لە گوناهەکانم بە ئاو وبەفر وتەرزە».

یان دەڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك» واتە: «خودایە،حەمد وسوپاس وپاک وبێگەردی بۆ تۆ، ناوت پیرۆز وموبارەکە، مەزنیت لە ئەوپەڕی بڵندی وبەرزیدایە، وهیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە تۆ».

٦- پاشان پەنا بە خوای گەورە دەگرێت، ودەڵێت: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پەنا بەخوای گەورە دەگرم لەشەیتانی نەفرینلێکراو».

٧- پاشان بەسمەلە وسورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت، ودەڵێت:

﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١) الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهانیان بێت (٢) الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (٣) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- هەر ئەو زاتە پیرۆزەیە (٤) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥) اهدِنَــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە -لە

جولەکەکان هاو شێوەکانیان- ونە ڕێبـازی ئەوانەیـش کە گـومڕا بـوون -لە گاورەکـان وهاوشێوەکانیان- (٧)﴾ [سورەتی الفاتحة : ١-٧].

پاشان دەڵێت: (ئامین)، واتا: خودایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە.

٨- پاشان هێندەی بتوانێت قورئان دەخوێنێت، وقورئان زیاتر دەخوێنێـت لەنـوێژی بەیانیدا.

٩- پا شان ڕکـوع دەبـات، واتـا: پشـتی دەچەمێنێـتەوە بەرەو ئاراسـتەی زەوی بـۆ بەمەزندانانی خوای گەورە، و لەکاتی چوون بۆ ڕکوع تەکبیر دەکات، ودەسـتەکانی بەرز دەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی، وسونەت ئەوەیە پشتی بەرێکی بوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا، وسەری هاوئاستی پشتی بێـت، ودەسـتەکانی لەسـەر ئەژنۆکـانی دابنێـت وبۆشایی بخاتە نێو پەنجەکانی.

١٠- و لەکاتی ڕکوع بردن دەڵێت: «سبحان ربي العظيم»* ؛ سێ جار، * واتە: «پـاک وبێگەردی بۆ پەروەردگاری مەزنم»، ودەتوانێت زیکری تر بڵێت وەکو: «سبحانك اللهم وبحمدك، اللهم اغفر لي» واتە: «پاک وبـێگەردی وحەمـد وسـتایش بـۆ پەروەردگـار، خودایە لێم خۆش بە».

١١ - پاشان سەری بەرز دەکاتەوە لەڕکوع بردن، ودەڵێت: «سمع اللـه لمـن حمـده» واتە: «خوای گەورە وەڵامی ئەوانە دەداتەوە کە حەمد وستایشـی دەکەن»، ولەو کـاتەدا دەستەکانی بەرز دەکاتەوە هەتـاوەکو ئاسـتی شانەکانی، وئەوەی لەپشـتی ئـیمام نـوێژ دەکات ناڵێت: «سمع اللـه لمـن حمـده»، بەڵکـو دەڵێـت: «ربنـا ولـك الحمـد» واتە: «پەروەردگارمان حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە».

١٢ – پاش خوێندنی ئەو زیکرانەی پێشوو ؛ لەکاتی وەسـتانی پـاش ڕکـوع بـردن، دەتوانێت ئەم زیکرەش بڵێت: «ربنا ولك الحمد، ملء السـماوات والأرض، ومـلء مـا شئت مـن شيء بعـد» واتە: «پەروەردگارمـان حەمـد وسـتایش بـۆ تـۆ، هێنـدەی پـڕ بەئاسمانەکان وزەوی، وپڕ بەهێندەی ئەوەی تۆ بتەوێت لەپاش ئەمانە».

١٣- پاشان سوجدەی یەکەم دەبات، ولەکاتی چوون بۆ سوجدە بردن دەڵێت: «اللـه أكبر»، و دەبێت لەسەر حەوت ئەندام سوجدە ببات: نێوچەوان ولووت [بەیەک ئەنـدام دادەنرێن]، وناولەپەکان، وئەژنۆکان، وسەرەپەنجەی پێیەکان. باڵـەکانی دوور دەخاتەوە لە لاتەنیشتەکانی لاشەی، وباڵـەکانی ڕاناخات لەســەر زەوی، وســەرەپەنجەی پێیەکـانی بەرەو ئاراستەی قیبلە دەبێت.

١٤- ولە ڕکوع بردنیندا دەڵێـت: «سـبحان ربي الأعـلى»* سـێ جـار، *(واتە: پـاک وبێگەردە پەروەردگارم کە بەرزی وبڵندی وپـایەداری ڕەهـا هەر بـۆ ئەوە)، ودەتوانێـت زیکری تر بڵێت، وەکو: «سبحانك اللهم ربنا وبحمدك، اللهـم اغفـر لي» واتە: «پـاک وبێگەردیت ئەی پەروەردگار، وحەمد وستایش بۆ تۆ، خودایە لێم خۆش بە».

١٥- پاشان سەری بەرز دەکاتەوە لەسوجدە بردن، ودەڵێت: «الله أكبر» واتە: «خـودا لەهەموو شتێک گەورەترە».

١٦- بەشێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدەکان، وناولەپەکانی لەســەر ئەژنۆ ورانەکانی دادەنێت. *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی ســمتی لای چەپی بخاتە سەر بنی پێی چەپـی و لەســەری دابنیشـێت وپێـی ڕاسـتی لەســەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت-)

١٧- لەدانیشتنی نێوان سـوجدەکان دەڵێـت: «رب اغفـر لي، وارحمنـي، واهـدني، وارزقني، واجبرني، وعافني» واتە: «خودایە لێم خۆش بە، وڕەحمم پێـبکە، وهیـدایەتم بدە، ورزقم پێببەخشە، وحاڵـم بگۆڕە بۆ باشتر، وسەلامەتیم پێببەخشە».

١٨- پا شان ســوجدەی دووەم دەبــات وەکــو ســوجدەی یەکەم لەوەی دەووترێــت ودەکرێت، و لەکاتی چوون بۆ سوجدە تەکبیر دەکات.

١٩- پاش سوجدەی دووەم هەڵـدەسـتێت، ودەڵێـت: «اللــه أكـبر»، وڕکـاتی دووەم ئەنجامدەدات وەکو ڕکاتی یەکەم لەوەی دەووترێت ودەکرێت، بەڵام نزای ئیسـتیفتاحی تێدا ناخوێنێت.

٢٠- پاشان تەواوبوونی ڕکاتی دووەم، و ووتنی (اللـه أكـبر) لەپاش بەرزبـوونەوە لەسوجدە بردن؛ دادەنیشێت، وەکو دانیشتنی نێوان سوجدەکان، لێرەدا دەستی ڕاستی دەبێت بەم شێوەیە بێت: پەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتنی دەگرێتەوە -دەیانوقێنێت- ، وبەپەنجەی ناوەڕاست وپەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپەنجەی شایەتمان بەرز دەکاتەوە -ئاماژەی پێدەکات- بەرەو ئاراستەی قیبلە و لەکاتی نزادا دەیجوڵێنێت، ودەستی چەپی ڕادەخات لەسەر بە شی پێشەوەی ڕانی چەپی.

٢١- ولەم دانیشتنەدا تە شەهود -تەحیات- دەخوێنێت، ودەڵێت: «التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، اللهم صلِّ على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد. أعوذ بالله من عذاب جهنم، ومن عذاب القبر، ومن فتنة المحيا والممات، ومن فتنة المسيح الدجال» واتە: «هەموو ستایشێکی گەورە وبە مەزن دانان تەنها بۆ خوای گەورەیە، وهەموو نوێژکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتەیە، وهەموو قسە وکردەوەیەکی باش وجوان وخێرکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتە بە دڵسۆزی ئەنجام دەدرێت، سەلام وسڵاو لە سەر تۆ بێت ئەی پێغەمبەر لە گەڵ ڕەحمەت وبەرەکات وپیرۆزی خوای گەورە، وسەلام وسڵاو لە سەر ئێمە ولە سەر بەندە چاکەکانی خوای گەورە، شاهێدی دەدەم (دان دەنێم) بەوەی کە هیچ پەرستراوێک ڕاست وهەق نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، وموحەمەد -صلى الله عليه وسلم- بەندە وپێغەمبەری خودایە، خودایە سەڵاوت بنێرە بۆ سەر موحەمەد وخانەوادەی موحەمەد، هەروەکو چۆن سەڵاواتت دا لەسەر ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، خودایە پیرۆزی وبەرەکەت بنێرە بۆ سەر موحەمەد وخانەوادەی موحەمەد هەروەکو چۆن پیرۆزی وبەرەکەتت

بەخشی بە ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، تۆ ستایشکراو وشکۆداریت، پەنا بەخوای گەورە دەگرم لە سزای دۆزەخ، ولە سزای قەبر، ولە فیتنەی ژیان ومردن، ولە فیتنەی مەسیحی دەجال». پاشان نزا دەکات وداوا لە پەروەردگاری دەکات بەویستی خۆی لەداواکردنی خێری دونیا وقیامەت.

٢٢- پاشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپیش بەهەمان شێوە.

٢٣- وئەگەر نوێژەکە سێ یان چوار ڕکاتی بوو؛ لە تەشەهودی -تەحیاتی- یەکەمدا پاش ئەوەی دەڵێت: «أ شهد أن لا إلـه إلا اللـه، وأ شهد أن محمداً عبده ورسوله»؛ دەوەستێت.

٢٤- پاشان هەڵدەستێتەوە ودەڵێت: «اللـه أكبر»، ودەستەکانی هەتاوەکو ئاستی شانەکانی بەرز دەکاتەوە.

٢٥- پاشان ئەو ڕکاتانەی ماوەتەوە بەهەمان شێوەی ڕکاتەکانی پێشوو ئەنجامی دەدات، وتەنها سورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت تێیاندا.

٢٦- پاشان لەڕکاتی کۆتایی ئەو نوێژانەی سێ یان چوار ڕکاتین بەشێوازی تەوەروک (تەوەروک)* دادەنیشێت، ودەستەکانی دەخاتە سەر ڕانەکانی بەو سیفەت وچۆنیەتیەی کە لەتەشەهودی یەکەمدا باسکرا. *(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پێی ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپێی چەپی لە ژێر پێی ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپی دابنیشێت).

٢٧- ولەم دانیشتنەدا هەموو تەشەهودەکە دەخوێنێت.

٢٨- پاشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپیش بەهەمان شێوە.

پ٢٦ : چی زیکرێک دەڵێیت لەپاش سەلامدانەوە لەنوێژ؟

و: «أَسْـتَغْفِرُ الله»* سێ جار، *«واتە: داوای لێخۆشبوون لەخوای گەورە دەکەم».

- «اللّهُـمَّ أَنْـتَ السَّلامُ، وَمِـنْكَ السَّلام، تَبارَكْتَ يـا ذا الجَـلالِ وَالإِكْـرام» واتە: «خوای گەورە تۆ (السلام)یت ؛ هەموو ئاشتی وهێمنـیـەک تـۆ دەیبەخشـیت، وهەمـوو هێمنـی وئا شتییەک لە تـۆوە دێـت، تـۆ بەرز وپیرۆزیـت ئەی خـاوەنی شکۆمەندی وشەرەفمەندی».

- «لا إلهَ إلاّ اللّهُ وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ المُـلْكُ ولَـهُ الحَمْـد، وهـوَ عـلى كـلّ شَيءٍ قَدير، اللّهُـمَّ لا مانِعَ لِما أَعْطَـيْت، وَلا مُعْطِـيَ لِما مَنَـعْت، وَلا يَنْفَـعُ ذا الجَـدِّ مِنْـكَ الجَـد» واتە: «هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە اللـە، هەموو موڵـکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسـەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، خوایە کەس ناتوانێت ڕێگری بکات لە ئەو شتەی تۆ دەیبەخشیت، وکەسیش ناتوانێت ئەو شتە ببەخشـیت ئەگەر تـۆ ڕێگـری بکەیـت لەبەخشینی، ودەوڵـەمەندی وسامان سـوودی نابێـت بـۆ هـیچ کەسـێک -لەلای تـۆ-، ودەوڵـەمەندی وبەخشینی سامان تەنها لەلایەن تۆوە دێت».

- «لا إلهَ إلاّ الله، وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ الملكُ ولَـهُ الحَمـد، وهـوَ عـلى كـلّ شيءٍ قدير، لا حَـوْلَ وَلا قـوَّةَ إِلاّ بِاللهِ، لا إلهَ إلاّ الله، وَلا نَعْـبُـدُ إِلاّ إيّـاه، لَهُ النِّعْـمَةُ وَلَـهُ الفَضْل وَلَهُ الثَّـناءُ الحَـسَن، لا إلهَ إلاّ الله مخْلِصـينَ لَـهُ الدِّينَ وَلَوْ كَـرِهَ الكـافِرون» واتە: «هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، بەتەنهـا وتاکە ئەو زاتە وهیچ شەریک وهاوبەشێکی نیـیە، وهەمـوو موڵـکێـک تەنهـا بـۆ ئەوە، وهەموو ستایشێک هەر بۆ ئەوە، وئەو لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، هـیچ توانـا وهێـزێکمان نیـیە مەگەر خـوای گەورە پـێمان ببەخشـێت، هـیچ پەرسـتراوێک شایستەی پەرستن نییە بە هەق وڕاسـتی جـگە لە الـلە، وتەنهـا ئەو زاتە دەپەرسـتین، وهەموو نیعمەت وفەزڵێک ئەو دەیبەخشێت وهەموو ستایشێکی چاک وجوان تەنها بـۆ

ئەوە، هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە اللە، لە ئاینداریماندا دڵسۆزین (تەنها) بۆ ئەو زاتە ئەگەرچیش کافرەکان -بێباوەڕەکان- پێیان ناخۆش بێت».

- «سُبْحانَ اللهِ» سی وسێ جار دەڵێت.

- «الحَمْدُ لله» سی وسێ جار دەڵێت.

- «اللهُ أكْبَر» سی وسێ جار دەڵێت.

پاشان لەجاری سەدەهەم، دەڵێت: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، هەموو موڵکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره».

- وسورەتی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس- دەخوێنێت ؛ سێ جار، لەپاش نوێژی بەیانی ومەغریب، ویەک جار لەپاش نوێژە فەرزەکانی تر.

- وئایەتی کورسی -الكرسي- ؛ یەک جار دەخوێنێت.

پ٢٧ : ئایا نوێژە سونەتە راتیبەکان کامانەن؟ وفەزڵ وپاداشتیان چییە؟

و: دوو ڕکات لەپێش نوێژی بەیانی.

چوار ڕکات لەپێش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی مەغریب.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی عیشا.

فەزڵ وپاداشتی؛ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسێک لەڕۆژ و شەوێکدا دوانزە ڕکاتی سونەت ئەنجامبدات ئەوا خوای گەورە لەبەهەشتدا خانوویەکی بۆ دروست دەکات» [رواه مسلم وأحمد وغيرهما].

پ٢٨ : ئایا باشترین ڕۆژی هەفتە کام ڕۆژە؟

و: ڕۆژی جـومعە -هەینـی-، پێغەمـبەر -صـلى الـله علـيه وسـلم- دەفەرموێــت: «لەخێرتـرین ڕۆژەکانتـان ڕۆژی جـومعەیە: لەو ڕۆژەدا ئـادەم دروسـتکرا، ولەو ڕۆژەدا کۆچی دواییکـرد، ولەو ڕۆژەدا فـوو دەکرێـت -بە کەڕەنـادا-، ولەو ڕۆژەدا گـرمە وقیـژە دەکرێت، بۆیە لەو ڕۆژەدا زۆر سەڵاوات لەسەر مـن بـدەن چـونکە سـەڵاواتدانی ئێـوە پیشانی من دەدرێت» ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا چۆن سەڵاواتدانی ئێمە پیشـانی تـۆ دەدرێت لەکاتێکدا لاشەت نەمـاوە؟ فەرمـووی: «خـوای گەورە -عـز وجـل- حەرامـی کردووە لەسەر زەوی کە لاشەی پێغەمبەران لەناوببات» [رواه أبو داود وغيره].

پ٢٩ : ئایا حوکمی نوێژی جومعە -هەینی- چییە؟

و: فەرزە لەسەر هەموو تاکێکی مسـوڵمان کە نێـر وبـاڵغ وئاقـڵ بێـت وهەروەهـا نیشتەجێ بێت واتا ڕێبوار نەبێت. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَـا ٱلَّـذِينَ ءَامَنُـوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە کاتێك کە بانگدرا بۆ نـوێژ لە ڕۆژی هەینیدا بەپەلە بڕۆن بۆ یادی خوا (و نوێژی هەینی) و واز لەکـڕین وفرۆشـتن بهێـنن، ئائەوە بۆ ئێوە چاکترە ئەگەر بزانن وتێبگەن﴾ [سورەتی المنافقون: ٩].

پ٣٠ : ژمارەی ڕکاتەکانی نوێژی جومعە چەندە؟

و: ژمارەی ڕکاتەکانی نوێژی جـومعە ؛ دوو ڕکـاتە، ئـیمام -پێشـنوێژ- بەئا شکرایی -بەدەنگی بیستراو- قورئان دەخوێنێت، و لەپێشیەوە دوو وتار دەخوێنێت.

پ٣١ : ئایا دواکەوتن ونەڕۆیشتن بۆ نوێژی جومعە ڕێگەپێدراوە؟

و: ڕێگەپێدراو وجائیز نییە نەڕۆیشتن بۆ نوێژی جومعە مەگەر کەسێک عـوزرێکی شەرعی هەبێت، ولە پێغەمـبەرەوە هـاتووە -صـلى الـله علـيه وسـلم- کە دەفەرموێـت: «هەرکەسێک لەبەر کەمتەرخەمی سێ نوێژی جومعە لەدەست بدات؛ خوای گەورە مۆر لەسەر دڵی دەدات» [رواه أبو داود وغيره].

پ٣٢ : ئایاسونەتەکانی ڕۆژی جومعەچین؟

و: ١- خۆشۆردن. ٢- بۆن لەخۆدان.

٣- پۆشینی جوانترین جلوبەرگ. ٤- چوون بۆ مزگەوت بەپێ.

٥- زوو چوون بۆ مزگەوت. ٦-خوێندنی سورەتی -الکهف-.

٧- زۆر سەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەر ﷺ

٨- بەپەرۆش بوون لەسەر نزا کردن لەو کاتەی کە نزا تێیدا وەڵامدەدرێتەوە.

پ٣٣ : باسی فەزڵ وپاداشتی نوێژی بەکۆمەڵ –جەماعەت- بکە؟

پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نوێژکردن لەگەڵ کۆمەڵ (بە جەماعەت) بیست وحەوت هێندە یا شترە -پادا شتی زیاترە- لەنوێژکردنی یەکێک بەتەنها» [رواه مسلم].

پ٣٤ : ئایا خشوع لەنوێژدا چییە؟

و: واتا ئامادەبوونی دڵ ولەسەرخۆیی ئەندامەکانی لاشە لەکاتی نوێژ ئەنجامدان، پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ* الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ * بەڕاستی باوەڕداران ڕزگاریان بووە (سەرکەوتوون) * ئەوانەی کە لە نوێژەکانیاندا لەخوا دەترسن (بەخشوعەوە نوێژدەکەن وگەردن کەچن بۆ خوا)﴾ [المؤمنون: ١-٢].

پ٣٥ : پێناسەی زەکات بکە؟

و: مافێکی شایستەیە -واجبە- لەسەر جۆرێکی دیاریکراو لە موڵک وسامان، بۆ کۆمەڵێک کەسی دیاریکراو، لە کاتێکی دیاریکراودا.

- پایەیەکە -ڕوکنێکە- لە پایەکانی ئیسلام، وخێرکردنێکی واجبە لە دەوڵەمەند وەردەگیرێت ودەبەخشرێت بەهەژار، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ *و زەکات بدەن﴾ [البقرة: ٤٣].

پ٣٦ : ئایا خێرکردنی سونەت چییە؟

و: جگە لە زەکاتدان دەگرێتەوە، وەکو: خێرکردن بە هەرشتێک لەجۆرە جیاوازەکانی خێر وچاکە لە هەرکاتێکدا بێت، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّـهِ * وببەخشن وخەرجی بکەن لەپێناو خوای گەورە﴾ [سورەتی البقرة: ١٩٥].

پ٣٧ : پێناسەی ڕۆژووگرتن بکە؟

و: بریتیە لەپەرستنی خوای گەورە ئەمیش بەخۆگرتنەوە -دوورکەوتنەوە- لەو شتانە دەبنە هۆی شکاندنی ڕۆژوو لە خـۆرهەڵاتنەوە هەتـاوەکو خۆرئـاوابوون، لەگەڵ بـوونی نیەتدا، ئەمیش دوو جۆرە:

ڕۆژووگرتنی واجب، وەکـو: ڕۆژووگرتنــی مــانگی ڕەمەزان، ویــایەیەکە لەپایەکــانی ئیسلام، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ڕۆژووتان لەسەر نووسراوە وفەرزکراوە هەروەکو چۆن فەرزکرا بوو لەسەر ئەو ئومەتانی پێش ئێـوە بۆئەوەی پارێزکار بن -لە خودا بترسن-﴾ [البقرة: ١٨٣].

وئەو ڕۆژووگرتنانەی واجب نین، وەکـو: ڕۆژووگرتنــی دوو شەممە وپێــنج شەممە لەهەمــوو هەفــتەیەک، وڕۆژووگرتنــی ســێ ڕۆژ لەهەمــوو مانگێــک کە با شترینیان ڕۆژووگرتنی سێ ڕۆژ لە ناوەڕاستی مانگی کۆچی (پێیان دەووترێـت : ڕۆژە ســپیەکان -الأيام البيض) کە دەکەونە (١٣ و ١٤ و ١٥)ی مانگی کۆچی.

پ٣٨ : باسی فەزڵ وپاداشتی ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان بکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ئەوەی مانگی ڕەمەزان بە ڕۆژوو بێت بە بـاوەڕەوە (بەئیمانەوە) وبە داواکردنی پادا شت (لە لایەن خـوداوە ئەوا خـوای گەورە) لە هەمـوو تاوانەکانی پێشووی خۆش دەبێت» [متفق عليه].

پ٣٩ : باسی فەزڵ وپاداشتی ڕۆژووگرتنی سونەت بکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێـت: «ئەوەی ڕۆژێـک لە پێنـاو خـوای گەورە بە ڕۆژوو بێت؛ ئەوا خوای گەورە ڕووی دوور دەخاتەوە لە دۆزەخ بە ئەندازەی حەفتا پایز» [متفق علیە].

- «حەفتا پایز»: واتا حەفتا ساڵ.

پ٤٠ : هەندێک لەو شتانە بڵێ کە دەبنە هۆی پوچەڵبوونەوەی -هەڵوەشاندنەوەی- ڕۆژوو؟

و: ١- خواردن وخواردنەوە بەئەنقەست.

٢- ڕشاندنەوە بەئەنقەست (خۆڕشاندنەوە).

٣- هەڵـگەڕانەوە لەئیسلام -مورتەد بوون-.

پ٤١ : ئایا سونەتەکانی ڕۆژووگرتن چین؟

و: ١- دەستبەجێ ڕۆژووشکاندن پاش ئەوەی خۆرئـاوا دەبێـت -پـاش ئەوەی بانـگ دەدات-.

٢- پارشێو کردن ودواخستنی بۆ کاتی نزیکبوونەوەی دەرکەوتنی بەرەبەیـان -نزیـک بانگی بەیانی-.

٣- ئەنجامدانی کردەوەی خێر وپەرستنی زیاتر لەکاتی ڕۆژووگرتندا.

٤- سونەتە کەسی ڕۆژووگر ئەگەر جوێنی پێدرا ؛ بڵێت: من بەڕۆژووم.

٥- نزا کردن لەکاتی شکاندنی ڕۆژوو.

٦- ڕۆژوو شکاندن لەسەر خورمای گەییوو -تەڕ- یان خورمای وشک، ئەگەر نەبـوو ؛ ئەوا بەئاو.

پ٤٢ : پێناسەی حەج بکە؟

و: حەج: بـریتیە لەپەرسـتنی خـوای گەورە بەسـەردانی کردنـی مـاڵی پیـرۆزی وئەنجامـدانی کـردەوە وڕێوڕەسـمی تـایبەت لە کـاتێکی دیـاریکراودا، خـوای گەورە

دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ * خوا بڕیاریداوە لەسەرخەڵکی و فەرزی کردووە لەسەریان حەجی ماڵەکەی (خۆی) لەسەر هەرکەسێک کە توانای گەیشتن و(ڕۆیشتنی) هەبێت بۆی وە هەر کەس باوەڕی نەبێت (بە فەریزەی حەج) ئەوە بە ڕاستی خوا بێ نیازە لە هەموو جیهانیان﴾ [سورەتی آل عمران: ٩٧].

پ٤٣ : پایەکانی حەجکردن بژمێرە؟

و: ١- ئیحرام.

٢- وەستانی عەرەفە لە دەشتی عەرەفەدا.

٣- ئەنجامدانی تەوافی ئیفازە.

٤- هاتن وچوون -سەعی- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ٤٤ : ئایافەزڵ وپاداشتی حەجکردن چییە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ئەوەی حەج ئەنجام بدات، وقسەی خراپ وناڕەوا نەکات (نزیک نەبێتەوە لە خێزانی بەچێژوەرگرتن)، وتاوان وگوناهـ ئەنجام نەدات ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە» [رواه البخاري وغيره].

«ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە»: واتا بەبێ گوناهـ وتاوان دەگەڕێتەوە -خوای گەورە لە هەموو گوناهەکانی خۆشدەبێت-.

پ٤٥ : پێناسەی عومرە بکە؟

و: عومرە: بریتیە لە پەرستنی خوای گەورە بەسەردانیکردنی ماڵی پیرۆزی -مزگەوتی حەرام- لە مەککە ئەمیش بەئەنجامدانی هەندێک کردەوە وڕێوڕەسمی دیاریکراو لە هەرکاتێکدا بێت.

پ٤٦ : پایەكانی عومرەكردن بژمێرە؟

و: ١- ئیحرام.

٢- تەواف كردن بەدەوری كەعبە حەوت جار.

٣- هاتن وچوون -سەعی كردن- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ٤٧ : ئایا جیهادكردن لەپێناو خوای گەورە چییە؟

و: واتە ئەوپەڕی هەوڵ وكۆششكردن بۆ بڵاوكردنەوەی ئاینی ئیسلام وبەرگریكردن لێی ولە مسوڵمانان، یان بەرەنگاربوونەوە وجەنگ كردن دژی دوژمنانی ئیسلام و موسڵمانان، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واتە: ﴿وتێبكۆشن بەماڵ وگیانتان لەڕێگەی خوادا ئەوەتان چاكترە بۆتان ئەگەر ئێوە بزانن﴾ [سورەتی التوبة: ٤١].

****

بەشی ژیاننامەی (سیرەی) پێغەمبەر ﷺ

پ١ : ئایا ڕەچەڵەکی پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ چییە؟

و: ئەو موحەممەد کوڕی عبدالله کوڕی عەبدولموتەڵیب کوڕی ها شمە وها شم لە قــوڕەیش بــووە، قوڕەیشــیش دەگەڕێــتەوە بــۆ ســەر عەرەب، وعەرەب لە نەوەکــانی ئیسماعیلی کوڕی ئیبراهیمە -علیهم الصلاة والسلام-.

پ٢ : ناوی دایکی پێغەمبەرمان ﷺ چییە؟

و: ئامینە کچی وەهب.

پ٣ : کەی باوکی وەفاتی کرد؟

و: باوکی لەمەدینە وەفاتی کرد ؛ لەکاتێکدا ئەو لەسکی دایکیدا بوو ﷺ .

پ٤ : پێغەمبەر ﷺ کەی لەدایکبووە؟

و: لەساڵی فیل، لەڕۆژی دووشەممە لەمانگی ڕەبیعی یەکەم -ربیع الأول-.

پ٥ : پێغەمبەر ﷺ لەچی شوێنێک لەدایکبووە؟

و: لە مەککە.

پ٦ : دایەن -مامان- ومناڵڕاگر-حاضنة-ی ئەو کێ بوو جگە لەدایکی خۆی؟

و: کەنیزەکی باوکی: ئوم ئەیمەن، کەنیزەکی مامی ئەبــولەهەب: ســوەیبە، حەلــیمە ئەلسعەدیە.

پ٧ : کەی دایکی وەفاتیکرد؟

و: دایکی وەفاتی کرد لەکاتێکــدا ئەو تەمەنــی شەش ســاڵ بــوو، پا شان بــاپیری عەبدولموتەڵیب بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ٨ : پاش کۆچی دوایی (عەبدولموتەڵیب)ی باپیری کێ بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی؟

و: عەبدولموتەڵیبی باپیری وەفاتی کرد لەکاتێکدا ئەو تەمەنی هەشت ساڵ بوو، پاش ئەو ئەبو تاڵیبی مامی بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ٩ : کەی لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام؟

و: لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام کاتێک تەمەنی دوانزە ساڵ بوو.

پ١٠ : ڕۆیشتنی دووەمی بەرەو شام، کەی بوو؟

و: ڕۆیشتنی دووەمی بۆ بازرگانی کردن بوو بە سامانی خەدیجە -ڕەزای خوای لێبێت-، وکاتێک گەڕایەوە مارەی کرد، ولەو کاتەدا تەمەنی پێغەمبەر ﷺ بیست وپێنج ساڵ بوو.

پ١١ : کەی قورەیش جارێکی تر کەعبەیان نۆژەنکردەوە؟

و: قورەیش کەعبەیان جارێکی تر نۆژەنکردەوە، لەکاتێکدا ئەو ﷺ تەمەنی سی وپێنج ساڵ بوو، وکاتێک ناکۆک بوون لەسەر ئەوەی کێ بەردە ڕەشەکە دابنێت لەشوێنی خۆی؛ ئەویان ﷺ کرد بە دادوەر لەنێو خۆیان، ئەویش بەردە ڕەشەکەی لەنێو قوماشێکدا دانا، وفەرمانی کرد هەر نوێنەری هۆزێک لایەکی جلەکە بگرێت، لەو کاتەدا ئەوان چوار هۆز بوون، کاتێک بەرزیان کردەوە بەرەو شوێنی خۆی، ئەو ﷺ بەدەستی خۆی لەشوێنی خۆی داینا.

پ١٢ : تەمەنی چەند ساڵ بوو کاتێک وەکو پێغەمبەر نێردرا؟ وبۆ کێ نێردراوە؟

و: تەمەنی چل ساڵ بوو، و وەکو موژدەدەر وترسێنەر نێردرا بۆ هەموو خەڵکی.

پ١٣ : وەحی -سروش- چۆن دەستیپێکرد؟

و: بەخەون بینینی ڕاستگۆیانە، هەر خەونێکی ببینیایە ﷺ وەکو بەیانی ڕۆ شن ڕوویدەدا هەروەکو خۆی.

پ١٤ : پێغەمبەر ﷺ حاڵی چۆن بوو لەپێش وەحـی؟ ویەکەمجـار کەی بـوو کە وەحی بۆ سەر دابەزی؟

و: خوای دەپەرست لەنێو ئەشکەوتی حەرا، وماوەی جارێک خۆی ئامادە دەکرد بـۆ ڕۆیشتن ومانەوە لەنێو ئەو ئەشکەوتە. و وەحی بۆ سەر دابەزی؛ لەکاتێکـدا ئەو لەنێـو ئەشکەوتەکە خوای گەورەی دەپەرست.

پ١٥ : یەکەمین ئایەتەکان کامانە بوون لەقورئانی پیرۆز کە بۆی دابەزێندرا؟

و: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿اقْـرَأْ بِاسْـمِ رَبِّـكَ الَّـذِي خَلَـقَ * (ئەی پێغەمـبەر) بخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە کە هەموو شتێکی دروست کردووە (١) خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ * مرۆڤی دروست کردووە لە پارچە خـوێنێکی بەسـتوو (٢) اقْـرَأْ وَرَبُّـكَ الْأَكْـرَمُ * بخوێنە، پەروەردگاری تۆ (لە هەموو کەس) بەخشندەترە (٣) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * ئەوەی کە(مرۆڤی) فێر(ی نووسین) کردووە بەقەڵەم (٤) عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَـا لَـمْ يَعْلَـمْ * مرۆڤـی شارەزا کردووە بەو شتانەی کە نەیدەزانی (٥)﴾ [العلق: ١-٥].

پ١٦ : یەکەم کەس کێ بوو کە باوەڕی بەپەیامەکەی هێنا؟

و: لە پیاوان: ئەبوبەکری سدیق،

ولەئافرەتان: خەدیجە کچی خوەیلید،

ولە منداڵان: عەلی کوڕی ئەبی تاڵـب،

ولەبەندە ئازادکراوەکان: زەید کوڕی حاریس،

ولە بەندەکان: بیلالی حەبەشی -ڕەزای خوایان لێبێت- وئەوانی تر.

پ١٧ : بانگەوازی بۆ ئاینی ئیسلام چۆن بوو لەمەککەدا؟

و: سێ ساڵ بانگەوازیەکە بەنهێنی بوو، پاشان پێغەمبەر -صلى الـله علـيه وسـلم- فەرمانی پێکرا کە بەئاشکرا بانگەواز بکات.

پ١٨ : حاڵی پێغەمبەر ﷺ چۆن بوو وکێ باوەڕی پێی هێنا لەپاش ئاشکراکردنی بانگەوازیەکە؟

و: موشریکەکـان زۆر ئـازاری پێغەمـبەر ﷺ ومسـوڵمانانیان دا ؛ هەتـاوەکو ڕوخسەت درا بە ئیمانداران بۆ کۆچکردن بەرەو حەبەشە بۆ لای نەجاشی.

وموشریکەکان کۆک بوون لەسەر ئازاردان وکوشتنی پێغەمبەر ﷺ ، بەڵام خـوای گەورە پاراستی ومامی ئەبو تاڵیب پشتیوانی وبەرگری لێدەکرد دژی ئەوان.

پ١٩ : کێ وەفاتیکرد لەساڵی دەیەمی پێغەمبەرایەتی ﷺ ؟

و: ئەبو تاڵیبی مامی وەفاتی کـرد، وهەروەهـا خەدیـجەی خێزانـی -ڕەزای خـوای لێبێت-.

پ٢٠ : شەوڕەوی وبەرزبوونەوە –بەرەوئاسمان- (الإسراءوالمعراج) کەی بوو؟

و: کاتێک تەمەنی پەنجا ساڵ بوو، وتێیدا پێنج نوێژەکەی لەسەر فەرزکرا.

شەوڕەوی -ئیسـراء:الإسراء-: لە مزگەوتـی حەرامەوە -لەمەکـکە- بەرەو مزگەوتـی ئەقسا لە شام.

وبەرزبـوونەوە -میعراج:المعـراج-: لە مزگەوتـی ئەقسـاوە بەرەو ئاسـمان هەتـاوەکو گەیشتە لای (دار کناری کۆتایی:سدرة المنتهـی) کە دارێکـی زۆر مەزنە لەلای ڕاسـتی عەرشەوەیە ودیمەنێکی جوان ودڵـڕفێنی هەیە، وکۆتا سنوورە هیچ فریشتەیەک ومرۆڤێك ئەم سنوورە تێناپەڕێنێت.

پ٢١ : پێغەمبەر ﷺ چۆن بانگەوازی خەڵکی دەکرد لەدەرەوەی مەککە؟

و: بانگەوازی خەڵکی تائیفی دەکرد، وبـانگەوازیەکەی پیشـانی خەڵکـی دەدا لە وەرزەکانی کۆبوونەوەی خەڵکی، هەتا خەڵکی مەدینە لەئەنسـارەکان هـاتن بـۆ لای، وباوەڕیان بە پێغەمبەر ﷺ هێنا، وبەیعەتیان پێدا بە سەرخستنی.

پ٢٢ : پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لەمەککە مایەوە؛ بانگەوازی دەکرد؟

و: سیانزە ساڵ تێیدا مایەوە.

پ٢٣ : پێغەمبەر ﷺ بۆ کوێ کۆچی کرد؟

و: لە مەککەوە بۆ مەدینە.

پ٢٤ : پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەدینە مایەوە؟

و: دە ساڵ.

پ٢٥ : چی شتێکی لەسەر فەرزکرا لەمەدینە لەشەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام؟

و: زەکـــات ورِۆژوو وحەج وجیهـــاد وبانـــگ و شتی تـــری لەســـەر فەرزکـــرا لە شەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام.

پ٢٦ : گرنگترین ئەو جەنگانەی بەرپای کردووە، کامانەن؟

و: جەنگی بەدر، جەنگی ئوحود، جەنگی ئەحزاب، جەنگی فەتـح ورِزگـارکردنی مەککە.

پ٢٧ : کۆتا ئایەت چی بوو لەقورئان پیرۆز کە دابەزێندرا؟

و: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ واتە: ﴿وە بترســن لـــە رۆژێـک دەگەرِێنرێـنەوە بـۆ لای خـوا لەپاشان پاداشت دەدرێتەوە هەموو کەسێک (پادا شت و سـزای) ئەوەی کردوویەتـی وە ئەوان ستەمیان لێناکرێت﴾ [البقرة: ٢٨١].

پ٢٨: کەی پێغەمبەر ﷺ وەفاتیکرد؟وتەمەنی چەند بوو؟

و: لەمانگی رِەبیعی یەکەم -ربیع الأول- وەفـاتی کـرد، لە سـاڵی یـانزەی کـۆچی، وتەمەنی لەو کاتەدا شەست وسێ ساڵ بوو.

پ٢٩ : خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ ناویان چی بوو -رِەزای خوایان لێبێت- ؟

و: ١- خەدیجە کچی خوەیلید. ٢- سەودە کچی زەمعە.
٣- عائیشە کچی ئەبوبەکر. ٤- مەیمونە کچی حاریس.
٥- سەفیە کچی حویەی. ٦- زەینەب کچی جەحش.

٧- حەفسە کچی عومەر.   ٨- زەینەب کچی خوزەیمە.

٩- جوەیریە کچی حارس.   ١٠- ئوم سەلەمە، ناوی: هیند کچی ئەبی ئومەیە.

١١- ئوم حەبیبە رەملە کچی ئەبی سوفیان.

پ٣٠ : پێغەمبەر ﷺ چەند منداڵی هەبووە وناویان چییە؟

و: سێ کوڕی هەبوو، بەناوەکانی: ئەلقاسم (القاسم)، وسەرناوەکەی -کونیەکەی- پێغەمبەر ﷺ بەناوی ئەمەوە بوو، وعبدالله، وئیبراهیم.

وچوار کچی هەبوو، بەناوەکانی: فاتیمە، روقەیە، ئوم کەلسوم، زەینەب.

هەموو منداڵەکانی لە خەدیجە بوون -ڕەزای خوای لێبێت-، جگە لە ئیبراهیم، وهەموویان پێش وەفات کردنی خۆی ؛ مردن، جگە لە فاتیمە کە شەش مانگ پاش خۆی وەفاتی کرد.

پ٣١ : هەندێک لەسیفەتە لاشەییەکانی پێغەمبەر ﷺ باس بکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ بالآی مامناوەند بوو نە بالآی درێژ ونە کورت بوو بەڵکو مامناوەند بوو، ورەنگی پێستی سپی تێکەڵ بەسوور بوو ﷺ، وچاوەکانی گەورە بوون، وریشی چڕ، ودەمی گەورە، ومووی زۆر ڕەش بوو، و شانەکانی زۆر پان وگەورە بوون وبۆنی زۆر خۆش بوو، وجگە لەمانە لەسیفەتە جوانەکانی تری ﷺ.

پ٣٢ : پێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر چی جێهێشت؟

و: پێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر ڕێبازێکی ڕوون بەجێهێشت، کە شەوەکەی بەقەد ڕۆژەکەی ڕوونە و کەس لێی لانادات جگە لە کەسێک کە خۆی تیاچووە، هیچ خێرێکی جێنەهێشتووە ؛ ڕێنموێنی ئومەتەکەی کردووە بۆ جێبەجێکردنی، وهیچ شەڕ وخراپەیەکی جێنەهێشتووە ئیلا ئومەتەکەی لێ ئاگادار کردووەتەوە.

****

بەشی ڕاڤەکردن -تەفسیر-

پ١ : سورەتی -الفاتحة- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الفاتحة- وتەفسیرەکەی:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١) الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهانیان (٢) الرَّحْمـنِ الرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (٣) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * خاوەن وسەرداری لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (٤) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥) اهدِنَـــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە لە جولەکەکان وهاوشێوەکانیان، ونەك ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون لە گاورەکان وهاوشێوەکانیان (٧)﴾ [سورەتی الفاتحة: ١ - ٧].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

ناونراوە بە سورەتی -الفاتحة- ؛ چونکە کتێبی خوای گەورە (قورئان) بەم سورەتە دەستپێدەکات.

١- ﴿بِسْمِ اللَّـهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١)﴾ ؛ بەناوی خوای گەورە دەستدەکەم بەخوێندنی قورئان، داوای یارمەتی لەپەروەردگار دەکەم وداوای بەخشینی پیرۆزی وبەرەکەت دەکەم بەهێنانی ناوی ئەو زاتە مەزنە.

﴿الله﴾ واتا: پەرستراو بەهەق، وناوی (اللـه) تایبەتە بەئەو زاتە مەزنە، وبۆ هیچ یەکێکی تر بەکارنایەت.

﴿ئەڕەحمان:الرَّحْمَن﴾ واتا: خاوەن ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتۆتەوە.

﴿ئەلرەحیم:الرَّحِيم﴾ ؛ واتا: خاوەن ڕەحم وبەزەیی تایبەت بەرامبەر ئیمانداران.

٢- ﴿الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهانیان (٢)﴾ واتا: هەموو جۆرەکانی حەمد وستایش وکەماڵ تەنها بۆ ئەو زاتە مەزنەیە -سبحانه وتعالى-.

٣- ﴿الرَّحْمنِ الرَّحِيم * بەزەییدارترین، میهرەبانترین﴾ واتا: خاوەنی ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتۆتەوە، و خاوەنی ڕەحمەتی تایبەتە بۆ ئیمانداران.

٤- ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپرسینەوە ویادا شتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (٤)﴾ ؛ ڕۆژی قیامەت ناوی زۆری هەیە یەکێک لەناوەکانی (ڕۆژی لێپرسینەوە ودادگایی کردن : یوم الدين).

٥- ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥)﴾ واتا: تەنها تۆ دەپەرستین وتەنها داوای یارمەتی لەتۆ دەکەین.

٦- ﴿اهدِنَــــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦)﴾ : ئەمیش بریتیە لەهیدایەتدان وڕێنموێنی کردن بۆ ئیسلام وسونەت.

٧- ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خە شم وقینیان لێگیراوە لە جولەکەکان وهاوشێوەکانیان، ونەك ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون لە گاورەکان وهاو شێوەکانیان (٧)﴾ واتا: ڕێگای بەندەکانی خوا لەچاکەکاران لەپێغەمبەران وئەوانەی شوێنکەوتوویانن، نەک ڕێبازی جولەکە وگاورەکان.

- وسونەتە لەپاش خوێندنی سورەتەکە بڵێت: (ئامین) واتە: خوایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە، چونکە سورەتی -الفاتحة- دوو بەشە: بەشێکی ستایشی پەروەردگار، وبە شی دووەمی نزا کردنە.

پ : سورەتی -الزلزلة- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الزلزلة- وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا * کاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (١) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی (ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (٢) وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (٣) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا (زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (٤) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا * کە پەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (٥) يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بە پە شێوی بۆئەوەی (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (٦) فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك خراپەی کردبێت دەیبینێتەوە (٨)﴾ [سورەتی الزلزلة: ١ - ٨].

ڕاڤەی -تەفسیری- ئایەتەکان:

١- ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا * کاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (١)﴾ : ئەگەر زەوی بەتوندی و بەهێزی هێنرایە جوڵە ولەرزە لە ڕۆژی قیامەتدا.

٢- ﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی(ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (٢)﴾ : وزەوی ئەوەی لەنێو سکیدایە لە مردوو و شتی تر فڕێیدەداتە دەرەوە.

٣- ﴿وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (٣)﴾ : مرۆڤ بەسەرسوڕمانەوە دەڵێت: ئەوە چیە بۆچی زەوی دەجوڵێت ودەلەرزێت؟!

٤- ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا(زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (٤)﴾ : لەو ڕۆژە مەزنەدا زەوی ئەو کردەوانە دەگێڕێتەوە کە لەسەری ڕوویداوە لە خێر وشەڕ.

٥- ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا * کە پەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (٥)﴾ : لەبەرئەوەی خوای گەورە پێی ڕاگەیاند وفەرمانی ئەمەی پێکرد.

٦- ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بە پەشێوی بۆئەوەی (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (٦)﴾ : لەو ڕۆژە مەزنەدا، کە زەوی دێتە لەرزین، خەڵکی بەکۆمەڵ دێن بۆ شوێنی لێپرسینەوە ؛ بۆئەوەی کردەوەکانیان پێ پیشان بدرێت کە لەدونیا ئەنجامیان دابوو.

٧- ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (٧)﴾ : هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی خێر وچاک ؛ لەپێش خۆی دەیبینێت.

٨- ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك خراپەی کردبێت دەیبینێتەوە (٨)﴾ : وە هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی شەڕ وخراپە ؛ لەپێش خۆی دەیبینێت.

پ٣ : سورەتی -العاديات- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -العاديات- وتەفسیرەکەی:

﴿وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا * سوێند بە ئەو ئەسپانەی تاودەدەن(کە دەپرمێنن) چۆن پڕمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (١) فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا * وە سوێند بە ئەو ئەسپانەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (٢) فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا * وە سوێند بەو (ئەسپانەی) هێرش دەبەن لە بەیانیاندا (٣) فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا * کە بەوە تەپ وتۆز هەڵدەستێنن (٤) فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (٥) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * بەڕاستی مرۆڤ زۆر بێ نمەك وناسوپاسە سەبارەت بە پەروەردگاری (٦) وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسیە شاهێدە (٧) وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپەرۆشە (٨) أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ * دەی ئایا نازانی کاتێك کە

مردووی ناو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێنرانە دەرەوە) (٩) وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ * وە ئا شکرا بوو هەرچی ڕازی ناو دڵانە (١٠) إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ * بێگومان پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بە کردەوەیان (١١)﴾ [سورەتی العادیات: ١ - ١١].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

١- ﴿وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا * سوێند بە ئەو ئەسپانەی تاودەدەن (کە دەپڕمێنن) چۆن پڕمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (١)﴾ : خوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپانەی کە غار دەدەن هەتاوەکو دەنگی هەناسەی دەبیسترێت بەهۆی توندی غاردانیان.

٢- ﴿فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا * وە سوێند بە ئەو ئەسپانەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (٢)﴾ : وخوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپانەی بەناڵیان ئاگر هەڵدەگیرسێنن کاتێک دەدەن لە بەردەکان بەهۆی توندی بەرکەوتنیان.

٣- ﴿فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا * وە سوێند بە (ئەسپانی) هێر شبەران لە بەیانیاندا (٣)﴾ : وخوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپانەی کە هێرش دەبەن بۆ سەر دوژمن لە دەمەو بەیاندا.

٤- ﴿فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا * کە بەوە تەپ وتۆز هەڵدەستێنن (٤)﴾ : بەهۆی غاردانیانەوە تەپ وتۆز دروست دەبێت.

٥- ﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (٥)﴾ : بە سوارچاکەکانیانەوە خۆیان دەخەنە نێو کۆمەڵێک لەدوژمنان.

٦- ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * بەڕاستی مرۆڤ زۆر بێ نمەك وناسوپاسە سەبارەت بە پەروەردگاری (٦)﴾ : بەڕاستی مرۆڤ ناسوپاسگوزارە ودەستی دەگرێتەوە لەو بەخشینەی کە پەروەردگاری فەرمانی پێکردووە ببەخشێت.

٧- ﴿وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسیە شاهێدە (٧)﴾ : وئەو شاهێدە لەسەر خۆی سەبارەت بە ئەو ناسوپاسگوزاری و خۆگرتنەوەی لەبەخەشین، ناتوانێت نکوڵی لێبکات چونکە زۆر ڕوونە.

٨- ﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپەرۆشە (٨)﴾ : بەهۆی زۆری خۆشویستنی بۆ پـارە وسـامان ؛ ڕەزیـل وچـروکە ودەستی دەگرێتەوە ونابەخشێت.

٩- ﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَـا فِي الْقُبُـورِ * دەی ئایـا نـازانی کاتێـك کە مـردووی نـاو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێـنرانە دەرەوە) (٩)﴾ : ئایـا ئەم مـرۆڤە کە هەڵـخەڵەتـاوە بەژیانی دونیا نازانێت کاتێك خوای گەورە مردووەکانی لەنێو گۆڕەکاندا زیندوو کردەوە بۆ لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە ؛ لەو کاتەدا ڕووداوەکان بەو شێوەیە نابێـت کە ئەو بیـری لێدەکردەوە ؟!

١٠- ﴿وَحُصِّـلَ مَـا فِي الصُّـدُورِ * وە ئا شکرا بـوو هەرچـی ڕازی نـاو دڵانە (١٠)﴾ : وئاشکرا وڕوون کرایەوە ئەوەی لەنێو دڵەکاندایە لەنیەت وبیروباوەڕەکان وهتد.

١١- ﴿إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ * بێگومـان پەروەردگاریـان لەو ڕۆژەدا ئاگـادارە بە کردەوەیان (١١)﴾ : بەڕاستی پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا زۆر ئاگادار وشارەزایە سـەبارەت بەئەوان وکردەوەکانیـان، وهـیچ شتێکی لـێ شاراوە نیـیە دەربـارەی بەنـدەکانی، و هەریەکەو پاداشتی خۆی وەردەگرێت.

پ٤ : سورەتی -القارعة- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -القارعة- وتەفسیرەکەی:

﴿الْقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەکێنەر (-ئەلقاریعە- یەکێکە لە ناوەکـانی ڕۆژی قیـامەت) (١) مَا الْقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (٢) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (٣) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ * ڕۆژێکە خەڵـکـی وەك پەپـولەی پەراگەندە بڵاودەبنەوە (٤) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ * وە شاخەکان وەك خوری شیکراویان لێدێت (٥) فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُـهُ * ئەمجـا ئەوەی کێشـی (چاکەکـانی) قورس وگران بێت (٦) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * ئەوە ئەو کەسە لە گـوزەرانێکی پەسـەندا دەبێت (٧) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ * وە ئەوەی کێشی (چاکەکـانی) سـووک بێـت (٨)

فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (٩) وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ * تۆ چوزانییت (هاویە) چیە؟ (١٠) نَارٌ حَامِيَةٌ * ئاگرێکی هەڵگیرساوە (١١)﴾ [سورەتی القارعة: ١-١١].

تەفسیری ئایەتەکان:

١- ﴿الْقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەکێنەر (-ئەلقاریعە- یەکێکە لە ناوەکانی ڕۆژی قیامەت) (١)﴾ : ئەو کاتەی کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت چونکە ساتێکی پڕ لە مەترسی وناڕەحەتیە.

٢- ﴿مَا الْقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (٢)﴾ : ئایە ئەم کاتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتی تێیدا؟!

٣- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (٣)﴾ : تۆ چووزانیت - ئەی پێغەمبەر ﷺ - ئەم ساتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتیەکان؟! ئەوە ڕۆژی قیامەتە.

٤- ﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ * ڕۆژێکە خەڵکی وەك پەپولەی پەراگەندە بڵاودەبنەوە (٤)﴾ : کاتێک لەو ڕۆژەدا دڵی خەڵکی پڕ لەترسە ودادەچڵەکێت وەکو پەپولە پەرش وبڵاوبوونەتەوە هەندێک لێرە وهەندێک لەوێ.

٥- ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ * وە شاخەکان وەك خوری شیکراویان لێدێت (٥)﴾ : وشاخەکان وەکو خوری شیکراوەیان لێدێت بەهۆی خاوی وسووکی ڕۆیشتن وجووڵەیان.

٦- ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ * ئەمجا ئەوەی کێشی (چاکەکانی) قورس وگران بێت (٦)﴾ : هەرکەسێک کێشی کردەوە چاکەکانی قورستر بێت لە کێشی کردەوە خراپەکانی.

٧- ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * ئەوە ئەو کەسە لە گوزەرانێکی پەسەندا دەبێت (٧)﴾ : ئەوا لەنێو ژیانێکی خۆشدایە وڕازیە بەوەی لەبەهەشتدا پێی دەبەخشرێت.

٨- ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ * وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی) سووک بێت (٨)﴾ : بەڵام هەرکەسێک کێشی کردەوە خراپەکانی قورستر بێت لەکێشی کردەوە چاکەکانی.

٩- ﴿فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (٩)﴾ : ئەوا شوێنی مانەوەی لەدۆزەخدایە لەڕۆژی قیامەت.

١٠- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ * تۆ چوزانییت (هاویە) چیە؟ (١٠)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- تۆ چووزانیت (هاویە:دۆزەخ) چییە؟

١١- ﴿نَارٌ حَامِيَةٌ * ئاگرێکی هەڵگیرساوە (١١)﴾ : لەدۆزەخدا (لەهاویەدا) ئاگرێکی زۆر بەتین وگەرم وئازاردەرە.

پ٥: سورەتی -التكاثر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -التكاثر- وتەفسیرەکەی:

﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (١) حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * تا ئەو کاتەی دەمرن ودەبرێنە گۆڕستان (٢) كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (٣) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * دووبارە وامەکەن لەمەولا دەزانن (٤) كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ * وانیە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر(ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیاییەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون) (٥) لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (٦) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن (٧) ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ * لە پاشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا (لەسەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پێی دابوون لەدونیادا) لێپرسینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت (٨)﴾ [سورەتی التكاثر: ١-٨].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (١)﴾ : -ئەی خەڵکینە- شانازی کردن بەماڵ وسامان ومنداڵەوە سەرقاڵی کردن لەپەرستن وگوێڕایەڵی کردنی خوای گەورە.

٢- ﴿حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * تا ئەو کاتەی دەمرن ودەبرێنە گۆڕستان (٢)﴾ : هەتاوەکو دەمرن ودەچنە نێو گۆڕەکانتانەوە.

٣- ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (٣)﴾ : نەدەبوو شانازی کردن پێیانەوە سەرقاڵتان بکەن لەپەرستنی خوای گەورە وگوێڕایەڵیکردنی، ســەرەنجامی ئەم سەرقاڵبوونە دەزانن.

٤- ﴿ثُـمَّ كَـلَّا سَـوْفَ تَعْلَمُـونَ * دووبـارە وامەکەن لەمەولا دەزانـن (٤)﴾ : پا شان دووبارە سەرەنجامی دەزانن.

٥- ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ * وانیە (وەکـو خۆتـان دەیـزانن) ئەگەر(ئەنجـامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیـاییەوە (وا بـێ ئاگـا نەئەبـوون) (٥)﴾ : بەڕاسـتی ئەگەر یەقـین ودڵنیا بوونایە لەوەی زیندوو دەکرێنەوە بۆ لای خـوای گەورە، و لەسـەر کردەوەکانتـان پاداشتتان دەداتەوە، ئەوا هەرگیز شانازی کـردن بەمـاڵ وسـامان ومنـداڵـەوە سـەرقاڵی نەدەکردن لەپەرستن وگوێڕایەڵیکردنی خوای گەورە.

٦-﴿لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (٦)﴾ : سـوێند بە اللـه دۆزەخ دەبینن لەڕۆژی قیامەتدا.

٧- ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بـن بە چـاوی ڕاسـتەقینە دەی بینن (٧)﴾ : پاشان بەدڵنیاییەوە دەیبینن کە هیچ گومانێکی تێدا نییە.

٨- ﴿ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ * لە پا شان سـوێند بەخـوا لەو ڕۆژەدا (لەسـەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پێی دابوون لەدونیادا) لێپرسینەوەتان لەگەڵـدا دەکرێـت (٨)﴾ : پاشان خوای گەورە پرسیارتان لێـدەکات لەو ڕۆژەدا سـەبارەت بەو نیعمەتـانەی پێی بەخشی بوون لە تەندروست باشی ودەوڵـەمەندی وهتد.

پ٦: سورەتی -العصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -العصر- وتەفسیرەکەی:

﴿وَالْعَصْرِ * سوێند بەکات (١) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * بێگومان هەموو خەڵکی لە زیاندان (٢) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ * جگە لەوانەی کە بڕوایان هێنابێت وکردەوە چاکەکانیـان کردبێـت وە ئامۆژگـاری یەکتریـان

کردبێـت بە ئـاینی ڕاسـت (ودەسـت پێـوەگرتنی، وکـارکردن بەفەرمانەکـانی خـوا) وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پەرستن وبەندایەتی بۆ خـوا) (٣)﴾ [سورەتی العصر: ١ - ٣].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿وَالْعَصْرِ * سوێند بەکات (١)﴾ : خوای گەورە -سبحانە وتعالی- سوێندی بەکات وزەمان خواردووە.

٢- ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * بێگومـان هەمـوو خەڵکـی لە زیانـدان (٢)﴾ : واتـا هەموو مرۆڤێک لەتیاچوون وخەسارۆمەندیدایە.

٣- ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِـالْحَقِّ وَتَوَاصَـوْا بِالصَّـبْرِ * جـگە لەوانەی کە بڕوایان هێنابێت وکردەوە چاکەکانیـان کردبێـت وە ئامۆژگـاری یەکتریـان کردبێـت بە ئـاینی ڕاسـت (ودەسـت پێـوەگرتنی، وکـارکردن بەفەرمانەکـانی خـوا) وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پەرستن وبەندایەتی بۆ خـوا) (٣)﴾ : مەگەر ئەوانە نەبێت کە ئیمانیان هێنـاوە وکـردەوەی چاکیـان ئەنجامـداوە، و لەگەڵ ئەمەیشدا بانگەوازیان کردووە بۆ ڕێبازی هەق وڕاسـتی کە ئـاینی ئیسـلامە وئـارامگر بوون لە بانگەوازیەکەیان، ئەوانە براوەن ورزگاریان بووە لە دۆڕان وخەسارۆمەندی.

پ٧ : سورەتی -الهمزة- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الهمزة- وتەفسیرەکەی:

﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ * سزاو لەناوچوون بۆ هەموو عەیبگرێکی تانەدەر (١) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * ئەوەی کە هەرماڵ و سامان کۆ دەکاتەوە ودەیژمێرێ (٢) يَحْسَـبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ * وا دەزانێ کە ماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە (٣) كَـلَّا لَيُنْبَـذَنَّ فِي الْحُطَمَـةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە نـاو ئـاگرێکی تێکشـکێنەرەوە (٤) وَمَـا أَدْرَاكَ مَـا الْحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چـیە (٥) نَـارُ اللَّـهِ الْمُوقَـدَةُ * ئـاگرێکی تـاودراوی خوایە (٦) الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ * کە دێ بەسەر دڵاندا (هوروژم دەبـاتە سـەر دڵان)

(٧) إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ * بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نییە) (٨) فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ * (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی ڕاکشاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە) (٩)﴾ [سورەتی الهمزة: ١-٩].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ * سزا و لەناوچوون بۆ هەموو عەیبگرێکی تانەدەر (١)﴾ : ئاخ وپەژارەی گەورە وسزای سەخت بۆ ئەو کەسەی زۆر غەیبەتی خەڵکی دەکات، وتانەیان لێدەدات.

٢- ﴿الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * ئەوەی کە هەرماڵ و سامان کۆ دەکاتەوە ودەیژمێری (٢)﴾ : ئەو کەسەی غەم وهەوڵدانی بۆ کۆکردنەوەی پارە وسامان وژماردنیەتی، وهیچ غەم وهەوڵدانێکی تری نییە جگە بۆ ئەمە نەبێت.

٣- ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ * وا دەزانێ کە ماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە (٣)﴾ : پێی وایە ماڵ وسامانەکەی کە کۆی کردووەتەوە لەمردن ڕزگاری دەکات، و بەهەتاهەتایی لەدونیادا دەمێنێتەوە.

٤- ﴿كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە (٤)﴾ : بەو شێوەیە نییە کە ئەم نەزانە بیری لێدەکاتەوە، فڕێ دەدرێتە نێو ئاگری دۆزەخ کە هەرشتێك فڕێ بدرێتە نێوی دەیشکێنێت و ورد وخا شی دەکات بەهۆی زەبری وتوندی.

٥- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چیە (٥)﴾ : -ئەی پێغەمبەر- تۆ چووزانیت ئەم دۆزەخە چییە کە هەرشتێک فڕێ بدرێتە نێوی تێکی دە شکێنێت و وورد وخاشی دەکات ؟!

٦- ﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ * ئاگرێکی تاودراوی خوایە (٦)﴾ : ئەو ئاگری اللە یە کە داگیرساو وبلێسەدارە.

٧- ﴿الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ * کە دێ بەسەر دڵانـدا (هـوروژم دەبـاتە سـەر دڵان) (٧)﴾ : دەچێتە نێو لاشە وخۆی دەگەیەنێت بەدڵی خەڵکی.

٨- ﴿إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ * بێگومان ئەو ئاگرە داخـراوە لەسـەریان (و دەرچوونیـان نییە) (٨)﴾ : ئەو دۆزەخە دادەخرێت لەسەر ئەوانەی تێیدا سزا وئازار دەدرێن.

٩- ﴿فِي عَمَـدٍ مُمَـدَّدَةٍ * (زنجیـر کـراون) لەنـاو چەنـد کـۆتێکی ڕاکشـاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە) (٩)﴾ : بە پایەی زۆر درێژ دادەخرێن بۆئەوەی لێی دەرنەچن.

پ٨ : سورەتی -الفیل- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الفیل- وتەفسیرەکەی:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ * ئایا نەت بینی کە پەروەردگارت چی کرد بە خاوەن فیلەکان (بە ئەبرەهە ولەشکرەکەی کە ویستی کەعبەی پیرۆز بڕوخێنێـت)؟ (١) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ * ئایـا فڕوفێڵەکەیـانی پـوچەڵ نەکـردەوە (٢) وَأَرْسَـلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەیناردە سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پـۆل پـۆل (٣) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ * بەرد بارانیان دەکردن بە ووردە زیخی گڵـین (٤) فَجَعَلَهُـمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ * سەرئەنجام (لەشکرەکەی ئەبرەهەی) وەک کای خوراو لێکـرد (٥)﴾ [سورەتی الفیل: ١-٥].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ * ئایا نەت بینی کە پەروەردگارت چـی کـرد بە خـاوەن فیلەکـان (بە ئەبـرەهە ولە شکرەکەی کە ویسـتی کەعـبەی پیـرۆز بڕوخێنێت)؟ (١)﴾ : ئایـا نەتـزانی -ئەی پێغەمـبەر ﷺ- پەروەردگـارت چـی کـرد بە ئەبرەهە وهاوڕێکانی -خاوەن فیلەکان- کاتێک ویستیان کەعبە بڕوخێنن؟!

٢- ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْـلِيلٍ * ئایا فڕوفێڵەکەیـانی پـوچەڵ نەکـردەوە (٢)﴾ : خوای گەورە پیلانە خراپەکەیانی پوچەڵکردەوە کە بۆ ڕووخاندنی کەعبە دایـان نـابوو،

ئەوەی ویستیان بەدەستیان نەهێنا کە مەبەستیان بوو چیتر خەڵکی ڕووی تێ نەکات وحەج نەکەن، وهیچ یەکێك لەپیلانەکەیان سەری نەگرت.

٣- ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەیناردە سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پۆل پۆل (٣)﴾ : خوای گەورە جۆرە باڵندەیەکی ناردە سەریان ناوی -ئەبابیل- بوو کە بەپۆل پۆل هێرشیان هێنایە سەریان.

٤- ﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ * بەرد بارانیان دەکردن بە ووردە زیخی گڵین (٤)﴾ : ئەم باڵندانە بە وردە زیخی گڵین بەردبارانیان کردن.

٥- ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ * سەرئەنجام (لە شکرەکەی ئەبرەهەی) وەک کای خوراو لێکرد (٥)﴾ : سەرەنجام خوای گەورە وەکو کا وگەڵای خوراوی لێکردن کە ئاژەڵ دەیخوات وپێی لەسەر دەنێت.

پ٩: سورەتی -قریش- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -قریش- وتەفسیرەکەی:

﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (١) إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بۆ یەمەن) وهاوینان (بۆ شام) واتە(تا لییان تێک نەچێت) (٢) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ * دەی با (قورەیش لەبەرامبەر ئەم هەموو ناز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پیرۆز) بپەرستن (٣) الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ * ئەو زاتەی کە لەبرسێتیەکی یەکجار توند (ڕزگاری کردن) وخواردنی پێبەخشین، وە دڵنیای کردن لە ترس وبیمێکی گەورە و(پاراستنی) (٤)﴾ [سورەتی قریش: ١-٤].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (١)﴾ : مەبەست لەمە ئەو سەفەرانەیە -گە شتانەیە- کە هۆگری وخوویان بوو لە زستان وهاویندا.

٢- ﴿إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بـۆ یەمەن) وهاوینان (بۆ شام) واتە(تا لێیان تێک نەچێت) (٢)﴾ : گە شتێکی هـێمن وئاسـایش لە زستان بۆ یەمەن ولە هاوین بۆ شام بوو.

٣- ﴿فَلْيَعْبُـدُوا رَبَّ هَـذَا الْبَيْـتِ * دەی بـا (قـورەیش لەبەرامـبەر ئەم هەمـوو نـاز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پیرۆز) بپەرسـتن (٣)﴾ : بـا پەروەردگـاری ئەم ماڵـە پیرۆزە بپەرستن بەتەنها، کە ئەم گە شت وسـەفەرەی بۆیـان ئاسـانکردووە، وهـیچ هاوبە شێکی بـۆ بڕیـار نەدەن نە لەپەرسـتنیدا ونە لە پەروەردگارێتیـدا ونە لە نـاو وسیفەتەکانیدا.

٤- ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُـمْ مِـنْ جُـوعٍ وَآمَـنَهُمْ مِـنْ خَـوْفٍ * ئەو زاتەی کە لەبرسـێتیەکی یەکجـار تونـد (ڕزگـاری کـردن) وخـواردنی پێبەخشـین، وە دڵنیـای کـردن لە تـرس وبیمێکی گەورە و(پاراستنی) (٤)﴾ : ئەو پەروەردگاری کە ڕزقی پێبەخشین پاش ئەوەی برسی بوون، وهێمنی وئاسایش باڵی بەسەردا کێشـان پـاش ئەوەی لەترسـدا دەژیـان، ئەمیش بەهۆی ئەو بەمەزندانانەی لەنێو دڵی عەرەبدا هەبوو بۆ مـاڵی پیـرۆزی اللـه، وهەروەها خزمەتکـردن وڕێزگـرتن لە ئەوانەی تێیـدا دەمێنـنەوە وسـەردانی دەکەن بـۆ ئەنجامدانی حەج.

پ١٠ : سورەتی -الماعون- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الماعون- وتەفسیرەکەی:

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَـذِّبُ بِالـدِّينِ * ئایـا بینیـت ئەو کەسـەی کە بـڕوای بە ئـایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەڕی نییە بە ڕۆژی دوایی)؟ (١) فَذَلِكَ الَّـذِي يَـدُعُّ الْيَـتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پاڵ بە هەتیووەوە دەنێـت (٢) وَلَا يَحُـضُّ عَـلَى طَعَـامِ الْمِسْـكِينِ * وە هـانی خەڵکی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (٣) فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * ئەمجـا هەرە شە وپەژارەیەکی زۆر (یان دۆڵێ لەدۆزەخ) بۆ نوێژکەران (٤) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان (پشتگوێی دەخەن یان بەکەموکورتیەوە ئەنجامی

دەدەن) (٥) الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ* ئەوانەی کە ڕووپامایی دەکەن (٦) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُـونَ * وە یارمەتی خەڵک نادەن و-هەموو چاکەیەک دەگـرنەوە لە خەڵکـی- (٧)﴾ [سـورەتی الماعون: ١-٧].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ * ئایا بینیـت ئەو کەسـەی کە بـڕوای بە ئـایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەڕی نییە بە ڕۆژی دوایی)؟ (١)﴾ : ئایـا ئەو کەسـەت ناسـی کە ئاینی ئیسلام بەدرۆ دەخاتەوە وباوەڕی پێی نییە وهەروەها باوەڕی نییە بە زیندووبوونەوە ویاداشتدانەوەی ڕۆژی قیامەت؟!

٢- ﴿فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پاڵ بە هەتیووەوە دەنێت (٢)﴾ : ئەو کەسەیە کە بەتوندی پاڵـدەنێت بە هەتیو وکەسانی خاوەن پێویستی کاتێک شتێکیان لێ داوا دەکەن.

٣- ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ * وە هانی خەڵکی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (٣)﴾ : ئامۆژگاری نەفسی خۆی، وهەروەها ئامۆژگاری خەڵکی ناکات بـۆ خواردن بەخشین بە هەژار ونەداران.

٤- ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * ئەمجا هەڕەشە وپەژارەیەکی زۆر (یـان دۆڵـێ لەدۆزەخ) بـۆ نوێژکەران (٤)﴾ : تیاچوون وسزا بۆ ئەم جۆرە نوێژخوێنانە -کە سیفەتەکانیان لەئـایەتی دواتر باسدەکرێت-.

٥- ﴿الَّـذِينَ هُـمْ عَـنْ صَـلَاتِهِمْ سَـاهُونَ * ئەوانەی کە لە نوێژەکەیـان بـێ ئاگـان (پشتگوێی دەخەن یـان بەکەموکـورتیەوە ئەنجـامی دەدەن) (٥)﴾ : ئەوانەی سـەبارەت بەنوێژەکانیان بێ ئاگان، وگرنگی پێنادەن هەتاوەکو کاتی نوێژەکە نامێنێت، یـان ئەوەتـا کەموکورتی دەکەن و بە کەمتەرخەمیەوە نوێژەکانیان ئەنجام دەدەن.

٦- ﴿الَّـــذِينَ هُـــمْ يُــــرَاءُونَ* ئەوانەی کە ڕووپامـــایی دەکەن (٦)﴾ : ئەوانەی بەنوێژەکانیان وکردەوەکانیان ؛ ڕیا وڕوپامـایی بـۆ خەڵکـی دەکەن، و لەکردەوەکانیـان دڵسۆز نین بۆ خوای گەورە -سبحانه وتعالی-.

٧- ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ * وە یارمەتی خەڵک نادەن و-هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی- (٧)﴾ : وڕێگری دەکەن لەیارمەتیدانی خەڵکی لەکاتێکـدا ئەو یارمەتیـدانە هیچ زیانێکیان پێ ناگەیەنێت.

پ١١ : سورەتی -الکوثر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الکوثر- وتەفسیرەکەی:

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ * بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودوارۆژدا (لەو خێرە گەورانەیـش ڕووبـاری کەوسـەرە لەبەهە شتدا) (١) فَصَـلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ * دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وە قوربانی سەر ببڕە لە پێناو ئەودا (٢) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ * بێگومـان هەر نـاحەزت دوا بـڕاون (ئەی پێغەمـبەر ﷺ) (٣)﴾ [سورەتی الکوثر: ١-٣].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ * بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودوارۆژدا (لەو خێرە گەورانەیش ڕووباری کەوسـەرە لەبەهە شتدا) (١)﴾ : - ئەی پێغەمبەر ﷺ- ئێمە بەتۆمان بەخشی خێرێکی زۆر، لەوانەش ڕووباری کەوسەر لەبەهەشتدا.

٢- ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ * دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پەروەردگـارت وە قوربـانی سـەر ببڕە لە پێناو ئەودا (٢)﴾ : سوپاسی خـوای گەورە بـکە لەسـەر ئەم نـیعمەتە، ئەویـش بەوەی تەنها نوێژکردن وقوربانی کردنت بـۆ خـوای گەورە بێـت، بەپـێچەوانەی ئەوەی موشریکەکان دەیکەن لە سەربڕین وقوربانیکردن بۆ بتەکانیان.

٣- ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ * بێگومان هەر ناحەزت دوا براون (ئەی پێغەمبەر ﷺ) (٣)﴾ : بەڕاستی ئەوەی ڕقی لەتۆیە ئەو دوابڕاوە لەهەموو خێرێـک، لەبیرکـراوە وئەگەر باس بکرێت بەخراپە باس دەکرێت.

پ١٢ : سورەتی -الکافرون- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الکافرون- وتەفسیرەکەی:

﴿قُـلْ يَـا أَيُّهَـا الْكَـافِرُونَ * (ئەی پێغەمـبەر ﷺ) بڵـێ: ئەی بێباوەڕەکـان -ئەی کافرەکان- (١) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن (٢) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە مـن دەیپەرسـتم (٣) وَلَا أَنَـا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ * وە من ئەو خوا پەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (٤) وَلَا أَنْـتُمْ عَابِـدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (٥) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئاینی خۆم بۆ خۆم (٦)﴾ [سورەتی الکافرون: ١-٦].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَـافِرُونَ * (ئەی پێغەمـبەر ﷺ) بڵـێ: ئەی بێباوەڕەکـان -ئەی کافرەکان- (١)﴾ : بڵێ -ئەی پێغەمبەر ﷺ- : ئەی ئەوانەی کافر وبێباوەڕن بە اللـه -سبحانە وتعالی-.

٢- ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپەرسـتم کە ئێـوە دەیپەرسـتن (٢)﴾ : لە ئێستا و لە داهاتوویشدا ئەو بتانە ناپەرستم کە ئێوە دەیانپەرستن.

٣- ﴿وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرسـتم (٣)﴾ : وهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم.

٤- ﴿وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ * وە من ئەو خوا پەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (٤)﴾ : وهەروەها من ئەو بتانە ناپەرستم کە ئێوە دەیانپەرستن، و بەو شێوەیەی ئێوە خوا پەرستی ناکەم.

٥- ﴿وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (٥)﴾ : وەهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم.

٦- ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئاینی خۆم بۆ خۆم (٦)﴾ : ئاینی داهێنراوی خۆتان بۆ خۆتان، ومنیش ئاینی خۆم هەیە کە خوای گەورە دایبەزاندووەتە سەرم.

پ١٣ : سورەتی -النصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -النصر- وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (١) وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا * وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (٢) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا * ئەوسا بەسوپاس وستایشی پەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو زۆر تەوبە وپەشیمانی بەندە قبوڵ دەکات (٣)﴾ [سورەتی النصر : ١-٣].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (١)﴾ : ئەگەرسەرخستنی خوای گەورە هات بۆ ئاینەکەت -ئەی پێغەمبەر ﷺ- و بە شکۆداری کرد، وفەتح وڕزگارکردنی مەککە ڕوویدا.

٢- ﴿وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا * وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (٢)﴾ : وبینیت خەڵکی دێنە ناو ئاینی ئیسلامە شاند -کۆمەڵ- لەدوای شاند.

٣- ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا * ئەوسا بەسوپاس وستایشی پەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو

زۆر تەوبە وپەشیمانی بەندە قبوڵ دەكات (٣)﴾ : بزانە ئەوە نیشانەیە بۆ نزیكبوونەوەی كۆتایی ئەو ئەركەی كە تۆ بۆی ڕەوانە كرا بوویت وسپێردرا بوویت بۆئەوەی بیگەیەنێت، بۆیە تەسبیحاتی پەروەردگارت بكە.

پ١٤: سورەتی -المسد- بخوێنە وڕاڤەی بكە؟

و: سورەتی -المسد- وتەفسیرەكەی:

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (١) مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند داراییەكەی وئەوەی كە كردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (٢) سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (٣) وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ * وە ژنەكەیشی، كە هەڵگری دار ودڕك بوو (بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ) (٤) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ * هەمیشە گوریسێكی بادراو لە گەردنیدا (٥)﴾ [سورەتی المسد : ١-٥].

تەفسیرەكەی:

١- ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (١)﴾ : لەناوبچێت دەستەكانی مامی پێغەمبەر ﷺ ؛ ئەبولەهەب كوڕی عەبدولموتەلیب هەروەكو چۆن كردەوەكانی تیاچووە وهیچ كەڵكی بۆی نابێت لەقیامەتدا، چونكە ئازاری پێغەمبەری دەدا ﷺ ، وەوڵدانی هەمووی بەزایە چوو.

٢- ﴿مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند داراییەكەی وئەوەی كە كردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (٢)﴾ : ماڵ وسامان ومنداڵی چی سوودێكی بۆی هەبوو؟ هیچ سزایەكیان لێ دوورنەخستەوە، وهەروەها نەبوونە هۆی هێنانی هیچ ڕەحمەتێك بۆی.

٣- ﴿سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (٣)﴾ : لەڕۆژی قیامەتدا دەچێتە نێو ئاگری دۆزەخەوە كە گڕگرتوو وبڵێسەدارە، بەگەرمیەكەی ئازار دەدرێت.

٤- ﴿وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ * وە ژنەکەیشی، کە هەڵگری دار ودڕک بوو (بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ) (٤)﴾ : وەهەروەها ژنەکەیشی بەناوی ئوم جەمیل دەچێتە نێو دۆزەخەوە چونکە ئەویش ئازاری پێغەمبەری دەدا ﷺ ، بەدانانی دڕک وشتی ئازاردەر لەسەر ڕێگای.

٥- ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ * هەمیشە گوریسێکی بادراو لە گەردنیدا (٥)﴾ : لەگەردنی دەبێت لەڕۆژی قیامەتدا پەتێکی توندکراو بەهۆیەوە ڕادەکێشرێت بۆ نێو دۆزەخ.

پ١٥ : سورەتی -الإخلاص- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الإخلاص- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (اللـه) یە خوای تاک وتەنها (١) اللَّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾ [سورەتی الإخلاص : ١-٤].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (١)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- بڵێ: ئەو اللـه یە هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە.

٢- ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢)﴾ : واتا پێویستی وداوای بوونەوەرەکان بۆ لای ئەو بەرز دەبێتەوە وداوا لە ئەو دەکەن.

٣- ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (٣)﴾ : خوای گەورە هیچ منداڵێکی نییە -سبحانە وتعالی-، وەهەروەها دایک وباوکیشی نییە.

٤- ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾ : وخوای گەورە هیچ هاوشێوە و وێنەیەکی نییە لە دروستکراوەکانیدا -سبحانە وتعالی-.

پ١٦ : سورەتی -الفلق- بخوێنە ورِاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الفلق- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنـا دەگـرم بە دروسـتکاری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (١) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (٢) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (٣) وَمِـنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وە لە زیان وخراپەی (جادووگەران) کەپەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (٤) وَمِـنْ شَرِّ حَاسِـدٍ إِذَا حَسَـدَ * وە لە زیـانی بەخیـل وحەسـوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (٥)﴾ [سورەتی الفلق : ١-٥].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە دروسـتکاری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (١)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- بڵـێ: پەنـا دەگـرم بەو پەروەردگارەی بەرەبەیانی دروستکردووە وتەنها داوای پاراستنم لە ئەو دەکەم.

٢- ﴿مِـنْ شَرِّ مَـا خَلَـقَ * لە زیـانی ئەوەی کە دروسـتی کـردووە (٢)﴾ : لە شەڕ وخراپەی ئەوانەی زیان دەدەن لە دروستکراوەکانی.

٣- ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَـبَ * وە لە زیـانی تـاریکی کاتێـک کە دادێـت (٣)﴾ : وهەروەها پەنا دەگرم بە اللـە لەو شەڕ وخراپـانەی کە لە شەودا دەردەکەون لە ئـاژەڵ ودزەکان وهتد.

٤- ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَـاتِ فِي الْعُقَـدِ * وە لە زیـان وخـراپەی (جـادووگەران) کەپەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (٤)﴾ : وپەنـا دەگـرم بە اللـە لە شەڕ وزیـانی ساحیرەکان ئەوانەی فوو دەکەن بەگرێکاندا.

٥- ﴿وَمِـنْ شَرِّ حَاسِـدٍ إِذَا حَسَـدَ * وە لە زیـانی بەخیـل وحەسـوود کاتێـک کە حەسوودی دەبـات (٥)﴾ : ولە شەڕ وزیـانی حەسـوودێک کە حەسـوودی بەخەڵـکی

دەبات بەوەی خودا پێی بەخشیوون لە نیعمەتەکان، دەیەوێـت ئەو نیعمەتەیـان لەسـەر لاچێت، وزیانیان پێبگەیەنێت.

پ١٧ : سورەتی -الناس- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الناس- وتەفسیرەکەی:

﴿**قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ** * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بـە پەروەردگـاری خەڵکـی (١) **مَلِكِ النَّاسِ** * بە پاد شای خەڵکـی (٢) **إِلَهِ النَّاسِ** * بە پەرسـتراوی خەڵکی (٣) **مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ** * لە زیـان و شەڕی وەسوەسـە پەیـداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (٤) **الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ** * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥) **مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ** * لە جنـۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾ [سورەتی الناس: ١-٦].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿**قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ** * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە پەروەردگاری خەڵکی (١)﴾ : ئەی -پێغەمبەر ﷺ- بڵـێ: پەنـا دەگـرم وداوای پاراسـتنم دەکەم لە پەروەردگاری خەڵکی.

٢- ﴿**مَلِكِ النَّاسِ** * بە پادشای خەڵکی (٢)﴾ : بەو شێوەی خـۆی ویسـتی لەسـەر بێت ؛ ڕێکفیان پێوە دەکات، وهەموو شتێک لەژێر دەسەڵاتی ئەودایە، وهیچ پادشایەک نییە جگە لەئەو زاتە مەزنە.

٣- ﴿**إِلَهِ النَّاسِ** * بە پەرستراوی خەڵکی (٣)﴾ : تـاکە پەرسـتراو بەهەق وڕاسـتی، هیچ پەرستراوێک نییە شایستەی پەرستن بێت بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە.

٤- ﴿**مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ** * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پەیـداکەر (کە کاتێـک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (٤)﴾ : لە شەڕ وزیـانی شەیتان کە وەسوەسـە تووشی خەڵکی دەکات.

٥- ﴿الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥)﴾ : وەسوەسەکانی دەخاتە نێو دڵی خەڵکیەوە.

٦- ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾ : ئەم وەسوەسەکەرە لەوەیە جنۆکە یان مرۆڤ بێت.

****

بەشی فەرمووده

فەرموودەی یەکەم:

پ١ : ئەم فەرمـوودەیە تەواو بـکە : (هەمـوو کـاروکردەوەیەک بەپێـی نـیەت و مەبەستە...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە ئەمیری باوەڕداران ئەبی حەفس عـومەری کـوڕی خەتـابەوە -ڕەزای خـوای لێبێت- دەڵێت: گـوێم لە پێغەمـبەری خـودا بـوو -صـلى الـلە علـیه والـه وسـلم- کە دەیفەرموو: «هەموو کار وکردەوەیەک بە پێی نیەت ومەبەستە، وهەمـوو کەسـێکیش بە پێـی نـیەتەکەی پادا شت دەدرێـتەوە، بـۆیە ئەو کەسـەی کـۆچکردنی بـۆ لای خـودا وپێغەمـبەرەکەی بێـت؛ ئەوا کـۆچکردنی بـۆ لای خـودا وپێغەمبەرەکەیەتـی، وئەوەی کۆچکردنی بۆ شتومەکی دونیا بێت کە دەستی بهێنێت یان بۆ ئافرەتێک بێت کە مارەیی بکات؛ ئەوا کۆچکردنەکەی بۆ لای ئەو شتانەیە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- هەموو کردەوەیەک دەبێت نیەتی لەگەڵـدا بێـت، لەنـوێژ وڕۆژوو وحەج وهتـد لەکردەوەکان.

٢- دەبێت لەنیەتیدا دڵسۆز بێت بۆ خوای گەورە -سبحانە وتعالى-.

فەرموودەی دووەم:

پ٢ : ئەم فەرموودەیە تەواوبکە : (ئەوەی کردەوەیەک -پەرستنێک- دابهێنێت لەم ئاینەی ئێمە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە دایکـی ئیمانـداران (ئـوم عبداللـه) عائیشــەوە -ڕەزای خـوای لێبێــت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی کردەوەیەک (پەرستنێک)

دابهێنێت لەم فەرمانەی ئێمە (واتە: لەم ئاینەی ئێمە) کە تێیدا نەبێت؛ ئەوا ئەو کردەوە داهێنراوە -ئەو بیدعەیە- ڕەت دەکرێتەوە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- نەهی کردن لەداهێنان -بیدعەکردن- لە ئاینی ئیسلامدا.

٢- ئەو کردەوە وپەرستنانەی دادەهێنرێن لەنێو ئاینی ئیسلامدا ؛ ڕەت دەکرێنەوە وقبوڵ ناکرێن.

فەرمووودەی سێیەم:

پ٣ : ئەم فەرموودەیە تەواوبکە : (لەکاتێک دانیشتبووین لای پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- ...)،وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە عومەری کوڕی خەتابەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «کاتێک دانیشتبووین لای پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- پیاوێک دەرکەوت وهاتە لامان، جلەکەی زۆر سپی وقژی زۆر ڕەش بوو وبەوەی نەدەکرد کەسێکی موسافیر بێت وکەسیش لە ئێمە نەیدەناسی، هات دانیشت لە بەرامبەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ودەستەکانی لە سەر قاچەکانی خۆی دانا، و ووتی: ئەی موحەمەد ئیسلام چییە؟ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوەیە کە شاهێدی بدەیت بە (لا إله إلا الله ومحمداً رسول الله)، ونوێژ ئەنجام بدەیت وزەکات بدەیت وڕۆژووی ڕەمەزان بگریت وحەج بکەیت بۆ ماڵی خودا ئەگەر توانیت، ووتی: ڕاست دەکەیت، پێشەوا عومەر دەڵێت: (سەیر بوو بە لامانەوە، پرسیاری لێدەکرد ودەیووت ڕاست دەکەیت). پاشان پیاوەکە ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە ئیمان؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئیمان ئەوەیە باوەڕ بهێنیت بە خودا وفریشتەکانی وکتێبەکانی وپێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی، ووتی: ڕاست دەکەیت، هەواڵم پێبدە سەبارەت بە ئیحسان (پلەی چاکەکاری لە پەرستندا)؟ -صلى

الله عليه وسلم- فەرمووی: خودا بپەرستیت وەکو ئەوە بێت کە بیبینیت خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت، ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە کاتی ڕوودانی قیامەت (الساعة)؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوەی پرسیاری لێکراوە زاناتر نیە لەو کەسەی پرسیار دەکات، ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە نیشانەکانی (نیشانەکانی ڕوودانی قیامەت)؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: (أَنْ تلِدَ الأَمَةُ ربَّتَها) واتە: منداڵەکان ببنە گەورە وسەردار بە سەر بەخێوکاریانەوە -دایکیانەوە- (یان بە واتای ئەوە دێت کە کەنیزەکەکان ئەو منداڵەی کە دەیانبێت دەبن بە پاد شا)، وببینیت کە کەسانی پێ پەتی وڕووتی هەژار کە شوانێتی دەکەن بینای بەرز دروست بکەن، پاشان پیاوەکە ڕۆیشت، وعومەر دەڵێت: بۆ ماوەیەک مانەوە پاشان پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەی عومەر دەزانیت ئەوە کێ بوو پرسیاری دەکرد؟ ووتم: خودا وپێغەمبەرەکەی دەزانن، -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوە جبریل بوو هات بۆ ئەوەی ئاینەکەتان فێر بکات». [رواه مسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- پێنج پایەکەی ئیسلام؛ بریتین لە:

شاهێدی دان بە (لا إله إلا الله و محمدا رسول الله) واتە: (هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە اللـه، ومـوحەممەد پێغەمبەر ونێردراوی خودایە).

ونوێژ ئەنجامدان، وزەکاتدان، وڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان، وحەجکردن بۆ ماڵی پیرۆزی الله.

٢- شەش پایەکەی ئیمان، بریتین لە:

باوەڕهێنان بە اللـه، وباوەڕهێنان بە فریشتەکانی، وباوەڕهێنان بە کتێبەکانی، وباوەڕهێنان بە پێغەمبەرانی، وباوەڕهێنان بە ڕۆژی دوایی، وباوەڕهێنان بە قەدەر خێر وشەڕی.

٣- باسی پایەی (ئیحسان:چاکەکاری)ی کرد، ئەمیش یەک پایەیە، بـریتیە لەوەی خوای گەورە بپەرستیت وەکو ئەوە وابێت دەیبینیت، ئەگەرچیش تـۆ ئەو نابینیـت بەڵام ئەو تۆ دەبینێت.

٤- کاتی ڕوودانی قیامەت، کەس نایزانێت جگە لە الله -سبحانه وتعالی-.

فەرموودەی چوارەم:

پ٤ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لەئیماندا ئەوەیانە ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە ئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صـلی الـله علـیه وسلم- دەفەرموێت: «چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لە ئیمانـدا ئەوەیـانە : کە چـاکترین وجوانترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وقال: "حديث حسن صحيح"].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- هاندان وئامۆژگاری کردن بۆ پابەندبوون بەڕەوشت جوانی.

٢- کامڵی لە ڕەوشت جوانی ئاماژەیە بۆ کامڵی لەئیماندا.

٣- ئیمان -باوەڕ- زیاد وکەم دەکات.

فەرموودەی پێنجەم:

پ٥ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی سوێند بە جگە لەخـوای گەورە بخـوات ..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی سوێند بە جگە لە خـوای گەورە بخوات ئەوا کوفر یان شیرکی کردووە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- دروست نییە سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالی-.

٢- سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە -سبحانە وتعالی- ؛ شیرکی بچووکە.

فەرموودەی شەشەم:

پ٦ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ کەسێک لەئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت:

«هیچ کەسێک لە ئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت؛ هەتا ئەو کاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە منداڵەکەی وباوکی وهەموو خەڵکی». [البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- واجبە خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ زیاتر لە هەموو خەڵکی.

٢- ئەوەی بەم شێوەیە بێت ؛ ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ کاملْی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی حەوتەم:

پ ٧: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ یەکێک لەئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە..) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت:

«هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆ شە بۆ برای مسوڵمانیشی پێی خۆش بێت». [رواە البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- لەسەر ئیماندارە کە ئەو خێر وچاکە وسوودەی بۆ خۆی پێی خۆ شە ؛ بۆ ئیماندارانیش پێی خۆش بێت وەکو ئەو بەدەستی بهێنن.

٢- ئەگەر باوەڕدار بەم شێوەیە بوو ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ کاملْی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی هەشتەم:

پ ٨: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (سوێند بە ئەو-زاتەی- نەفسی منی بەدەستە ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لە ئەبی سەعیدی خودریەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «پیاوێک بیستی پیاوێکی تر : (قل هو اللـه أحـد) دەخوێنێت ودووبارەی دەکاتەوە، کاتێک بەیانی بەسەردا هات، چوو بۆ لای پێغەمبەری خودا -صلی اللـه علـيه وسلم-، وئەمەی بۆی باسکرد، پێ وابوو کردەوەیەکی کەمە، پێغەمبەری خودا -صلى اللـه علـيه وسـلم- فەرمووی: «سوێند بە ئەو -زاتەی- نەفسی منی بەدەستە -پاداشتی- هاوتایە بە -پادا شتی خوێندنی- سێیەکی قورئان». [رواه البخاري].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ وپلەوپایەی سورەتی -الإخلاص-.

٢- پاداشتی خوێندنی ئەم سورەتە هاوتایە بەرامبەر پادا شتی خوێندنی سێیەکی قورئان.

فەرموودەی نۆیەم:

پ٩ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لا حـول ولا قـوة إلا باللـه ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لەئەبی موساوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى اللـه علـيه وسلم- دەفەرموێت: «لا حـول ولا قـوة إلا باللـه* ؛ گەنجینەیەکە لە گەنجینەکانی بەهەشت» ، *(واتە: هیچ هێز وتوانایەکمان نییە مەگەر ئەوە نەبێت کە خودا بەویستی خۆی پێمانی دەبەخشێت). [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵی ئەم ڕستەیە، وگەنجینەیەکە لەگەنجینەکانی بەهەشت.

٢- بەندە بەریئبوونی خۆی ڕادەگەیەنێت لە توانا وهێزی خـۆی، و بەتەواوی پشـت بەستن وتەوەکولی تەنها بە الله یە -سبحانه وتعالی-.

فەرموودەی دەیەم:

پ١٠ : ئەم فەرمـــوودەیە تەواو بـــکە: (لەلاشـــەدا پـــارچە گۆشـــتێک هەیە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لە لاشەدا پارچە گۆشتێک هەیە ئەگەر چاک بـوو؛ هەموو لاشە چاک دەبێت، وئەگەر خراپ بوو ؛ هەمـوو لا شە خـراپ دەبێـت ئەویـش دڵـە». [البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- چاکبوونی دڵ هۆکارە بۆ چاکبوونی ڕووکەش -ئاشکرا- وناخ -نهێنی وشاراوە-.

٢- گرنگیدان بەچاکبوونی دڵ چونکە دەبێتە هۆی چاکبوونی مرۆڤ.

فەرموودەی یانزەیەم:

پ١١ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەرکەسێک کۆتا قسەی –لا إله إلا الله- بێت ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «هەرکەسێک کۆتا قسەی: (لا إله إلا الله) بێـت ؛ دەچێتە بەهەشتەوە». [رواه أبو داود].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ وپلەوپایەی (لا إله إلا الله)، وبەندە بەهۆیەوە دەچێتە بەهەشت.

٢- پادا شتی ئەو کەسـەی کۆتـا قسـەی لە دونیـادا (لا إلـه إلا اللـه)یە ؛ دەچێـتە بەهەشتەوە.

فەرموودەی دوانزەیەم:

پ ١٢: ئەم فەرمـــوودەیە تەواو بـــکە: (ئیمانـــدار تـــانەدەر ونەفـــرەتلێکەر و...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێندەر ودەمشڕ نییە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- نەهی کردن لە هەموو قسەیەک پوچەڵ وناڕەوا وناشیرین بێت.

٢- نەووتنی ئەم شتە ناشیرینانە ؛ سیفەتی ئیمانداره لە زمانیدا.

فەرموودەی سیانزەیەم:

پ ١٣: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەچاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «لە چـاکێتی ئیسـلامەتی مرۆڤ : ئەوەیە واز بهێنێت لەشتێک کە پەیوەنـدی بە ئەوەوە نەبێـت». [رواه الترمـذي وغيره].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- وازهێنـــان ودوورکەوتـــنەوەی مـــرۆڤ لەو شتانەی پەیوەنـــدی بە ئەوەوە نیـــیە لەبابەتەکانی ئاین ودونیا.

٢- وازهێنان ودوورکەوتنەوەی مرۆڤ لەو شتانەی پەیوەندی بە ئەوەوە نییە ئامـاژەیە بۆ کامڵی ئیسلامەتی ئەو کەسە.

فەرموودەی چواردەیەم:

پ١٤ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی پیتێک لەکتێبەکەی خوای گەورە - قورئان- بخوێنێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لەعبداللەی کوڕی مەسعودەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی پیتێک لە کتێبەکەی خوای گەورە (قورئان) بخوێنێت؛ ئەوا چاکەیەکی بۆ دەنووسرێت وچاکەیش بە دە ئەوەندەیە، ناڵێم (ألم) پیتێکە، بەڵکو: ئەلیف (أ) پیتێکە، و لام (ل) پیتێکە، و میم (م) پیتێکە»، [-واتا بە خوێندنی (ألم) سی چاکەی بۆ دەنووسرێت]. [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ ویاداشتی خوێندنەوەی قورئان.

٢- بەرامبەر هەر پیتێک کە دەیخوێنێتەوە دە چاکەت بۆ دەنووسرێت یان زیاتر.

****

بەشی ئەدەب ورەوشتە ئیسلامیەکان

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە -سبحانە وتعالی-

پ١ : ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەبێت چۆن بێت؟

و: ١- بەمەزندانانی خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

٢- پەرستنی بەتاک وتەنها، وهاوبەش بڕیار نەدان بۆ ئەو زاتە مەزنە.

٣- گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

٤- دوورکەوتنەوە لەسەرپێچیکردنی.

٥- سوپاس وحەمد کردنی -جل وعلا- لەسەر فەزڵ ونیعمەتەکانی کە بەبەندەکانی دەبەخشێت کە هەرگیز لەژماردن نایەن.

٦- ئارامگرتن لەسەر قەدەرەکانی.

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پێغەمبەر ﷺ

پ ٢: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پێغەمبەر ﷺ دەبێت چۆن بێت؟

و: ١- شوێنکەوتنی ودەبێت ئەو قدوە وسەرمەشق بێت لەژیانی مسوڵماندا.

٢- گوێڕایەڵیکردنی.

٣- دوورکەوتنەوە لەسەرپێچیکردنی.

٤- بەڕاستدانانی ئەو شتانەی باسیکردووە.

٥- بیدعە نەکردن -دانەهێنانی شتی نوێ- بۆ سەر سونەتەکەی.

٦- خۆشەویستنی ئەو ﷺ زیاتر لە نەفسی خۆت وزیاتر لە هەموو خەڵکیش.

٧- بەگەورەدانانی وسەرخستنی وسەرخستنی سونەتەکەی.

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایك وباوك

پ٣ : ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایک وباوک دەبێت چۆن بێت؟

و: ١- گوێڕایەڵی کردنیان لەشتێک کە سەرپێچی وتاوانی تێدا نەبێت.

٢- خزمەتکردنی دایک وباوک.

٣- یارمەتیدانی دایک وباوک.

٤- جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی دایک وباوک.

٥- نزا کردن بۆ دایک وباوک.

٦- ئەدەب وڕەوشتی جوانی بەرامبەریان لە قسەکردندا ؛ بۆیە نابێت تەنانەت پێیـان بڵێت: (ئۆف)، وئەمیش کەمترین قسەی ناڕەوایە.

٧- زەردەخەنە وڕووخۆشی بەڕووی دایک وباوک بۆیە نابێـت بەرامبەریـان ڕووگـرژ بێت.

٨- نابێت دەنگی بەرزتر بێت لەدەنگی دایکی وباوکی، ودەبێت بەجوانی گوێیان بۆ بگرێت کاتێک قسە دەکەن، ونابێت قسەیان پـێ ببڕێـت، ونابێـت بەنـاوی خۆیـانەوە بانگیان بکات، بەڵکو دەڵێت: (دایکە) و (باوکە).

٩- دەبێت ڕووخسەت وەربگرێت پـێش چـوونە ژووری دایـک وبـاوک لەکاتێکـدا ئەوان لەنێو ژوورەکەدان.

١٠- ماچکردنی دەست وسەری دایک وباوک.

ڕەوشت وئەدەبەکانی گەیاندنی پەیوەندی خزمایەتی

پ٤ : چۆن پەیوەندی خزمایەتی بگەیەنم؟

و: ١- سەردانیکردنی کەسە نزیکەکان لەخوشک وبرا ومـام وخـاڵ وهەمـوو کەسـە نزیکەکانی تر.

٢- چاکەکار بوون بەرامبەریان بە قسە وکردەوە ویارمەتیدانیان.

٣- وهەروەها پەیوەندی کردن پێیان وپرسیار کردن سەبارەت بەحاڵیان.

ڕەوشت وئەدەبەکانی برایەتی لەپێناو خوای گەورە

پ٥ : ڕەوشت وهەڵسوکەوتم چۆن بێت بەرامبەر برا وهاوڕێکانم؟

و: ١- کەسە چاکەکانم خۆشدەوێت وهاوڕێیەتیان دەکەم.

٢- دوور دەکەومەوە و وازدەهێنم لەهاوڕێیەتی کردنی کەسی خراپەکار.

٣- سەلام لە براکانم دەکەم وتەوقەیان لەگەڵدا دەکەم.

٤- سەردانیان دەکەم ئەگەر نەخۆش کەوتن ونزای شیفایان بۆ دەکەم.

٥- ئەگەر یەکێکیان پژمی و ووتی: (الحمد للـه)، منـیش پێـی دەڵـێم: (یرحمـک اللە).

٦- وەڵامی داوەتیەکەی دەدەمەوە ئەگەر داوەتی کردم بۆ سەردانیکردنی.

٧- ئامۆژگاری پێشکەش دەکەم بەتایبەت ئەگەر داوای کرد.

٨- سەری دەخەم ئەگەر ستەمی لێکرا، وڕێگری لێدەکەم ستەم بکات.

١٠- ئەوەی بۆ خۆم پێم خۆشە ؛ بۆ برای مسوڵـمانیشم پێم خۆشە.

١١- یارمەتی دەدەم ئەگەر پێویستی بەیارمەتیدانم بوو.

١٢- بەهیچ شێوەیەک زیانی پێناگەیەنم وئازاری نادەم، نە بە قسە ونە بە کردەوە.

١٣- نهێنیەکانی دەپارێزم.

١٤- جوێنی پێنادەم، وغەیبەتی نــاکەم، و بەکەمــی دانــانێم، وحەســوودی پێنــابەم، وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وفێڵی لێناکەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی دراوسێیەتی

پ٦ : ئەدەب وڕەوشت دەبێت چۆن بێت بەرامبەر دراوسێ؟

و: ١- چاکەکار دەبــم بەرامــبەر دراوســێ بە قســە وکــردەوە ویــارمەتی دەدەم ئەگەر پێویست بوو.

٢- پیرۆزبایی لێدەکەم ئەگەر ئاسوودە بوو بەهۆی جەژن یان هاوسەرگیری یان هتد.

٣- ســەردانی دەکەم ئەگەر نەخــۆش کەوت وسەرەخۆ شی لێــدەکەم ئەگەر توو شی ناخۆشیەک بوو.

٤- ئەو خــواردنەی دروســتی دەکەم وەکــو بە شداری کردنێــک پێشکە شی دەکەم هێندەی بتوانم.

٥- هیچ زیانێکی پێ ناگەیەنم نە بە زمان و نە بە دەست.

٦- بێزاری ناکەم بەدەنگی بەرز وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وبەرامــبەری ئــارامگر دەبم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری

پ٧ : ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری چین، باسیان بکە؟

و: ١- وەڵامی ئەو کەسە دەدەمەوە کە بانگهێشتم دەکات بۆ داوەتی.

٢- ئەگەر ویستت سەردانی کەسێک بکەیت ســەرەتا ڕوخســەت وەربگــرە وکاتێــک دیاری بکە.

٣- سەرەتا ڕوخسەت وەربگرە لەپێش چوونە ژوورەوە.

٤- دوا ناکەوم لە سەردانی کردن.

٥- چاوم دەپارێزم لە نەزەرکردن بۆ خێزان ومەحرەمەکانی خاوەن ماڵ.

٦- پێشوازی لەمیوان دەکەم بەبا شترین شێوە، بە ڕووخۆ شی وزەدەخەنە لەڕوودا، وجوانترین دەستەواژە بەکاردەهێنم لەکاتی پێشوازی لێکردنیدا.

٧- میوانەکە لەباشترین شوێن دادەنێم.

٨- ڕێزی لێدەنێم لە میوانداریدا بەپێشکەشکردنی باشترین خواردن وخواردنەوە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش

پ٨ : ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش باسبکە؟

و: ١- کاتێک هەست بەئازار دەکەم ؛ دەستی ڕاستم لەسەر شوێنی ئازارەکە دادەنێم، ودەڵێم: «بسم الله»* ؛ سێ جار، *«واتە: بەناوی خوای گەورە»، ودەڵێم: «أعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما أجد وأحاذر»** ؛ حەوت جار، **«واتە: پەنا دەگرم بەخوای گەورە وهێز ودەسەڵات وتوانای ئەو زاتە مەزنە لە شەڕ وزیانی ئەوەی پێمگەیشتووە ولێی دەترسم».

٢- ڕازی دەبم وئارامگرم بەرامبەر بە قەزا وقەدەری خوای گەورە.

٣- پەلە دەکەم بۆ سەردانیکردنی ئەو برا مسوڵمانەم کە تووشی نەخۆشی بووە، وبۆ ماوەیەکی زۆر لەلای نامێنمەوە بۆئەوەی بێزار نەبێت.

٤- ڕوقیەی بەسەردا دەخوێنم بەبێ ئەوەی داوام لێبکات.

٥- ئامۆژگاری و وەسیەتی دەکەم بەئارامگرتن ونزاکردن ونوێژکردن ودەستنوێژگرتن هێندەی دەتوانێت.

٦- نزا کردن بۆ نەخۆش: «أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك»* ؛ حەوت جار، *«واتە: داوا لە خوای مەزن دەکەم پەروەردگاری عەرشی مەزن کە شیفات بۆ بنێرێت».

ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست ودانیشتن

پ٩ : ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست وزانیاری باسبکە؟

و: ١- دڵسۆزی نیەت ودەبێت مەبەست لە فێربوونی زانستی شەرعی تەنها لەپێناو خوای گەورە بێت -عز وجل-.

٢- کردەوە دەکەم بەو زانستەی فێری بووم.

٣- ڕێز لە مامۆستاکەم دەگرم لەکاتی ئامادەبوونی و لەکاتی ئامادەنەبوونیشی.

٤- لەپێش ئەودا بەئەوپەڕی ڕەوشت وئەدەب جوانیەوە دادەنیشم.

٥- بەجوانی گوێی بۆ دەگرم وقسەکانی پێ ناپچڕێنم لەکاتی وانە وتنەوەیدا.

٦- بەئەدەب وڕەوشت جوانیەوە پرسیار دەکەم.

٧- بەناوی خۆیەوە بانگی ناکەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی دانیشتن

پ١٠ : ڕەوشت وئەدەبەکانی دانیشتن باسبکە؟

و: ١- سەلام لەئەوانە دەکەم کە دانیشتوون.

٢- دادەنیشم لەو شوێنەی دانیشتنەکە کۆتایی پێدێت، وهیچ کەسێک هەڵناسێنم لەشوێنی خۆی بۆئەوەی من لەشوێنی ئەو دابنیشم، یان لەنێوان دوو کەس دانانیشم مەگەر پاش ڕوخسەتی خۆیان نەبێت.

٣- دانیشتەکە فراوان دەکەم وبۆشایی دروست دەکەم بۆئەوەی کەسی تریش شوێنی بۆ دانیشتنی هەبێت.

٤- قسەی دانیشتنەکە ناپچڕێنم.

٥- ڕوخسەت وەردەگرم وسەلام دەکەم پێش ئەوەی شوێنی دانیشتنەکە جێبهێڵم.

٦- کاتێک دانیشتنەکە تەواو دەبێت، نزای کەفارەتی دانیشتن دەڵێم: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرك وأتوب إليك» واتە: «خودایە تۆ پاک

وبێگەردیت وحەمد وستایش بۆ تۆ، شاهێدی دەدەم هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە تۆ، داوای لێخۆ شبوونت لێدەکەم وتەوبە دەکەم ودەگەڕێمەوە بۆ لای تۆ».

ڕەوشت وئەدەبەکانی خەوتن

پ١١ : ڕەوشت وئەدەبەکانی خەوتن باسبکە؟

و: ١- زوو دەخەوم.

٢- بە دەستنوێژەوە دەخەوم.

٣- لەسەر دەم -لەسەر سک- ناخەوم.

٤- لەسەر لای ڕاستم دەخەوم، ودەستی ڕاستم لەژێر گۆنای ڕاستم دادەنێم.

٥- جێگاکەم دەتەکێنم نەوەک شتی زیانبەخشی تێدا بێت.

٦- زیکرەکانی خەوتن دەخوێنم، ئایەتی کورسی ؛ یەک جار، وهەروەها سورەتەکانی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس- ؛ سێ جار، ودەڵێم: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆ دەمرم وزیندوو دەبمەوە».

٧- هەڵدەستم بۆ نوێژی بەیانی.

٨- و لەپاش هەستان لەخەو دەڵێم: «الحمد لله الذي أحيانا بعدما أماتنا وإليه النشور» واتە: «حەمد وستایش بۆ پەروەردگار کە ژیانی پێبەخشین پاش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە».

ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن

پ١٢ : ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن باسبکە؟

و: ١- نیەت ومەبەستم لەخواردن وخواردنەوە ئەوەیە بەهێز بم بۆ گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە -عز وجل-.

٢- شۆردنی دەستەکان لەپێش خواردن.

٣- دەڵێم: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە»، و بەدەستی ڕاستم دەخۆم ولە پێشی خۆمەوە خواردن دەخۆم، ولە ناوەڕاستی خواردنەکە یان لەپێشی کەسێکی ترەوە خواردن ناخۆم.

٤- ئەگەر ووتنی (بسم الله)م لە سەرەتاوە، ئەوا دەڵێم: «بسم الله أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوا لەسەرەتا وکۆتادا».

٥- ڕازیم بەوەی لەبەردەستە لەخواردن، ورەخنە لەخواردنەکە ناگرم، ئەگەر بەدڵم بوو ؛ دەیخۆم، وئەگەر بەدڵم نەبوو ؛ نایخۆم.

٦- هێندە پاروو دەخۆم کە تێرم بکات وبرسیم نەبێت، وزۆر وزیاد لەپێویست ناخۆم.

٧- فوو ناکەم بەسەر خواردن وخواردنەوەکە، بە شتێکی تر هەوڵدەدەم ساردی بکەمەوە یان وازی لێدەهێنم هەتاوەکو سارد دەبێتەوە.

٨- لەکاتی خواردندا لەگەڵ ئەوانی تر خواردن دەخۆم ؛ لە خێزان ومیوان.

٩- پاش ئەوانی تر دەستدەکەم بەخواردن بەتایبەت پاش ئەوانەی لەخۆم گەورەترن.

١٠- دەڵێم: (بسم الله) واتە: (بەناوی خوا) ؛ پێش ئەوەی خواردن و خواردنەوە بخۆم، و بەدانیشتنەوە دەیخۆم، و لەکاتی خواردنەوە بەسێ قوم -سێ هەناسەدان- دەیخۆمەوە.

١١- حەمد وستایشی خوای گەورە دەکەم کاتێک تەواو دەبم لە خواردنەکە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی پۆشاک

پ١٣ : ڕەوشت وئەدەبەکانی پۆشاک باسبکە؟

و: ١- سەرەتا دەست دەکەم بەپۆشینی لای ڕاستم، وحەمد وستایشــی خــوای گەورە دەکەم لەسەر نیعمەتەکانی.

٢- پۆشاکەکەم درێژ ناکەم بۆ خوارەوەی گوێزنگەکانم -قولەپێکانم- ؛ ئەمە تەنها بـۆ پیاوانە.

٣- نابێت کوڕان پۆشاکی کچان لەبەر بکەن، ونابێت کچان پۆشاکی کـوڕان لەبەر بکەن.

٤- خۆم ناچوێنم بە کافر وفاسقەکان لەجلوبەرگەکانیاندا.

٥- ناوی خودا دەهێنم لەکاتی داکەندنی جلوبەرگ.

٦- سەرەتا نەعلی -پێلاوی- ڕاســت لەپێــدەکەم، وســەرەتا نەعلــی-پــێڵاوی- چەپ دادەکەنم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون

پ١٤ : ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون باسبکە؟

و: ١- دەڵێم: «بسم الله، الحمد لله»، ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَـا هَـذَا وَمَـا كُنَّـا لَـهُ مُقْرِنِينَ * وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُـونَ﴾ واتە: «بەنــاوی خــوا، ســوپاس وحەمــد بـۆ خـوای گەورە»، ﴿پــاک وبــێگەردە ئەو پەروەردگــارەی کە ئەمەی بۆمــان ڕام کــردووە چــونکە نەماندەتوانی خۆمان بیکەین * وئێمە بەدڵنیاییەوە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە﴾ [الزخرف: ١٣-١٤].

٢- ئەگەر تێپەڕبووم بەلای مسوڵمانێکدا ؛ سەلامی لێدەکەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕێگاوبان

پ١٥ : ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕێگاوبان باسبکە؟

و: ١- بەمامناوەندیی وسادەیی وبێ فیز ڕێدەکەم، و لەسەر لای ڕاستی ڕێگـاکە ڕێ دەکەم.

٢- سەلام دەکەم لە هەرکەسێک پێی بگەم.

٣- چاو دەپارێزم ونەزەر ناکەم، وئازاری کەس نادەم.

٤- فەرمان بە چاکە دەکەم، ونەهی لە خراپە دەکەم.

٥- ئازار وزیان لەسەر ڕێگاوبان لادەدەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ

پ١٦ : ڕەوشت وئەدەبەکانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ باسبکە؟

و: ١- بەپێی چەپ لەماڵ دەردەچم ودەڵێم: «بسم الله، توكلت على اللـه، لا حـول ولا قوة إلا بالله، اللهم إني أعوذ بك أن أضل أو أضل، أو أزل أو أزل، أو أظلم أو أظلم، أو أجهل أو يجهل علي» واتە: «بە ناوی خوای گەورە، تەوەکـول وپشـت بەسـتنم تەنهـا بەخوای گەورەیە، هـیچ هێـز وتوانـایەکمان نیـیە مەگەر ئەوە نەبێـت کە خـوای گەورە دەیبەخشێت، خوای گەورە پەنات پێ دەگرم لەوەی گومڕا بم یان گومڕا بکرێم، ولەوەی بکەوم یان بمکەوێنن، و لە ستەم یان ستەمم لێبکرێت، و لەڕەفتارکردنی نەزانـانە یـان بەنەزانی مامەڵـەم لەگەڵ بکرێت».

٢- بەپێی ڕاست دەچمە نێو ماڵـەوە، ودەڵێم: «بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنـا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خـودا دەرچـووین، و تەوەکولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە -سبحانە وتعالى-».

٣- وسەرەتا سیواک دەکەم، پاشان سەلام دەکەم لە نیشتەجێبووانی ماڵـەکە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سەرئاوکردن

پ١٧ : هەندێک لە ڕەوشت وئەدەبەکانی سەرئاوکردن باسبکە؟

و: ١- بەپێی چەپ دەچمە شوێنی سەرئاوکردن.

٢- پێش ئەوەی بچمە ژوورەوە، دەڵێم: «بسم الله، اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث»، واتە: «بەناوی خوا، خوایە پەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپەی هەموو شەیتانێکی نێر ومێ».

٣- هیچ شتێک نابمە ژوورەوە کە ناوی خودای لەسەر نووسرا بێت.

٤- لەکاتی سەرئاوکردندا خۆم دادەپۆشم.

٥- لەشوێنی سەرئاوکردندا قسە ناکەم.

٦- ڕوو لەقیبلە ناکەم، وهەروەها پشتی تێناکەم لەکاتی سەرئاوکردن.

٧- دەستی چەپم بەکاردەهێنم بۆ خۆپاککردنەوە لەپیسی، ودەستی ڕاستم بەکارناهێنم.

٨- سەرئاو ناکەم لەسەر ڕێگای خەڵکی یان لەسێبەر وشوێنی حەوانەوەیان.

٩- دەستەکانم دەشۆم لەپاش سەرئاوکردن.

١٠- بەپێی ڕاست دەردەچم -پێشی دەخەم- لەکاتی دەرچوون لەشوێنی سەرئاو کردن ودەڵێم: (غفرانك) واتە: (داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم ئەی پەروەردگار).

ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت

پ١٨ : ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت باسبکە؟

و: ١- دەچمە نێو مزگەوتەوە بەپێی ڕاستم، ودەڵێم: «بسم الله، اللهم افتح لي أبواب رحمتك» واتە: «بەناوی خوای گەورە، خودایە دەرگای ڕەحمەتی خۆتم لێ بکەرەوە».

٢- دانانیشم هەتاوەکو دوو ڕکات نوێژ دەکەم.

٣- لەنێوان دەستی -لەپێشی- نوێژخوێنانەوە تێپەڕ نابم (مەبەست ئەوەیە کاتێک نوێژ دەکەن)، وبانگەواز بۆ شتی ونبوو ناکەم لەنێو مزگەوتدا، وشت نافرۆ شم و شت نـاکڕم لەنێو مزگەوتدا.

٤- بەپێی چەپم دەردەچم -پێشـی دەخەم- لەکـاتی دەرچـوون لەمـزگەوت ودەڵـێم: «اللهم إني أسألك من فضلك» واتە: «خودایە، داوای فەزڵی خۆتت لێدەکەم».

ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن

پ١٩ : ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن باسبکە؟

و: ١- کاتێک دەگەم بەمسوڵمانێک سەلامی لێدەکەم، بەووتنـی: «السـلام علـيكم ورحمة الله وبركاته» لەسەرەتادا ڕستەی تر لەجێگای ئەم سـەلامە نـاڵێم، (ودەکرێـت پاش سەلامکردن هەر ڕستەیەکی ڕێگەپێدراو بڵێت)، وهەروەهـا تەنهـا بەدەسـتەکانم ئاماژە ناکەم بۆ بەرامبەر.

٢- ڕووخۆش ودەم بە زەردەخەنە دەبم بەرامبەر براکەم کاتێک پێی دەگەم.

٣- وبەدەستی ڕاستم تەوقەی لەگەڵ دەکەم.

٤- ئەگەر کەسێک سەلامی لێم کرد ئەوا باشتر وەڵامی دەدەمەوە، یـان وەکـو خـۆی وەڵامی سەلامەکە دەدەمەوە.

٥- سەرەتا دەست ناکەم بە سەلامکردن لە کافر، وئەگەر ئەو سەرەتا سەلامی کـرد ؛ وەکو خۆی وەڵامی دەدەمەوە.

٦- کەسی بچووک لەتەمەندا سەلام لەکەسـی گەورە دەکـات لەتەمەنـدا، وکەسـی سواری سەلام لە کەسی پیادە دەکات، وپیادە سەلام لەو کەسە دەکـات کە دانیشـتووە، وژمارەی کەم سەلام لە ژمارەی زۆر دەکەن.

ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن

پ٤٠ : ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن باسبکە؟

و: ١- ڕوخسەت وەردەگرم لەپێش چوونە ژوورەوە بۆ هەر شوێنێك.

٢- سێ جار ڕوخسەت وەردەگرم وزیاتری ناکەم، وئەگەر پاش سێیەم جار وەڵام نەبوو ؛ ئەوا دەگەڕێمەوە.

٣- بەتوندی لەدەرگا نادەم، وڕاستەوخۆ لەبەرامبەر دەرگاکە ناوەستم، بەڵکو لەلای ڕاست یان لەلای چەپ ڕادەوەستم.

٤- ناچمە ژووری دایک وباوکم یان ژووری کەسێکی تر لەخێزانەکەم ؛ مەگەر پاش ئەوەی ڕوخسەت وەردەگرم، و بەتایبەت لەپاش نوێژی بەیانی ولە نیوەڕۆ ولە پاش نوێژی عیشا.

٥- دەتوانم بچمە ئەو شوێنانەی کە کەس تێیدا نیشتەجێ نابێت بەبێ ڕوخسەت وەرگرتن، وەکو دوکان ونەخۆشخانە وهتد.

ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان

پ٤١ : ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان باسبکە؟

و: ١- ئاو وخواردن دەدەم بە ئاژەڵان.

٢- بە ڕەحم وبەزەیی دەبم بەرامبەر بە ئاژەڵان، ونابێت بارگرانیەک بخرێتە سەری کە لەتوانایدا نەبێت.

٣- نابێت ئازاری ئاژەڵ بدرێت بەهەر جۆرە ئازاردانێک بێت ؛ ئەمە تەنها ئەو ئاژەڵانە دەگرێتەوە کە بێ زیانن.

ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن

پ٤٢ : ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن باسبکە؟

و: ١- نـیەت ومەبەسـتم لەوەرز شکردن بـۆ بەهێزبـوونە بـۆئەوەی گـوێڕایەڵی فەرمانەکانی پەروەردگار بم وئەو لێم ڕازی بێت.

٢- لەکاتی نوێژەکاندا ؛ یاری و وەرزش ناکەین.

٣- نابێت کوڕان لەگەڵ کچان وەرزش بکەن.

٤- پابەند بوون بە جلی وەرزشی کە عەورەت -شەرمگە- دادەپۆشیت.

٥- دوور دەکەومەوە لەو وەرزشانەی حەرامکراون، وەکو ئەو وەرزشانەی لێدانی ڕوو یان دەرخستنی شەرمگەی -عەورەتی- تێدایە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن

پ٤٣ : ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن باسبکە؟

و: ١- ڕاستگۆ بوون لە سوعبەت وگاڵتەکردندا و نەووتنی شتی درۆ.

٢- سوعبەت دەبێت دوور بێت لەگاڵتەکردن و بەکەمدانان وئازاردان وترساندن.

٣- نابێت سوعبەت کردن زۆر بێت.

ڕەوشت وئەدەبەکانی پژمین

پ٤٤ : ڕەوشت وئەدەبەکانی پژمین باسبکە؟

و: ١- دانانی دەستەکان یان جل یان دەستەسڕ لەسەر دەم ولووت لەکاتی پژمین.

٢- حەمد وستایشی خوای گەورە بکەیت لەپاش پژمین، ئەمیش بەووتنی: «الحمد لله».

٣- ئەگەر حەمد وستایشی خودای کرد؛ دەبێت براکەی پێی بڵێت: «یرحمک الله».

ئەگەر بـراکەی ئەمەی پێـی ووت؛ ئەو کەسـەی پژمـی لەوەڵامـدا پێـی دەڵێـت: «یهدیکم الله ویصلح بالکم» واتە: «خوای گەورە هیدایەتان بدات، وکاروبارتان چـاک بکات».

ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان

پ٢٥ : ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان باسبکە؟

و: ١- هەوڵـدان بۆ گرتنەوە ودەرنەخستنی باوێشک.

٢- دەنگ بەرز نەکردنەوە بەووتنی: (ئاهـ) ، (ئاهـ).

٣-   دانانی دەست لەسەر دەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنی قورئانی پیرۆز

پ٢٦ : ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنەوەی قورئان باسبکە؟

و: ١- دەبێـت قورئـان خوێنـدن پـاش دەسـتنوێژگرتن بێـت، -واتە کاتێـک قورئـان دەخوێنێت پێویستە دەستنوێژی هەبێت-.

٢- دانیشتن بە ڕێز وئەدەبەوە.

٣- پەنـا گـرتن بەخـوای گەورە لە شەیتانی نەفرینلێکـراو پـێش دەسـتپێکردن بە خوێندنی قورئان.

٤- بیرکردنەوە وتێفکران لە ئایەتەکان لەکاتی خوێندنەوەی قورئاندا.

****

بەشی ڕەوشتەکان

پ١ : باسی فەزڵی ڕەوشت جوانی بکە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «کامڵترین باوەڕدار لەئیمانەکەیدا ئەوەیانە کە جوانترین وچاکترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وأحمد].

پ٢ : بۆچی دەبێت پابەند بین بەڕەوشتە جوانەکان؟

و: ١- چونکە هۆکارە بۆ خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

٢- وهۆکارە بۆ خۆشویستنی خەڵکی.

٣- قورسترین شتە لەسەر تەرازوو.

٤- پاداشتەکان چەندەها جار دەبێتەوە بەهۆی ڕەوشت جوانی.

٥- وئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان.

پ٣ : ئایا ڕەوشتەکان لەکوێوە وەربگرین؟

و: لەقورئانی پیرۆزەوە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی ئەم قورئانە ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێباز و بەرنامەیەک کە ڕاسترینە﴾ [سورەتی الإسراء: ٩]. ولە سونەتی پێغەمبەرەوە ﷺ ، پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە، من نێردراوم بۆئەوەی ڕەو شتە چاکەکان کامڵ بکەم». [رواه أحمد].

پ٤ : ڕەوشتی چاکەکاری –ئیحسان- چییە ونمونەکانی چین؟

و: چاکەکاری -ئیحسان- : بریتیە لەوەی بەندە هەست بکات بەردەوام پەروەردگاری دەیبینێت، وهەروەها مامەڵە وهەڵسوکەوت کردن بەنەرمونیانی وچاکەکاری بەرامبەر هەموو دروستکراوەکان.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «خوای گەورە فەرمانی کردووە بەمیهرەبانی -بەچاکەکاری- لەگەڵ هەموو شتێکدا». [رواه مسلم].

لەشێوازەکانی چاکەکاری:

- چاکەکاری لەپەرستنی خوای گەورە، وئەمیش بەدڵسۆزن بوون لەپەرستنیدا.
- چاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک، بەقسە وکردەوە.
- چاکەکاری بەرامبەر خزم وکەسە نزیکەکان.
- چاکەکاری بەرامبەر دراوسێ.
- چاکەکاری بەرامبەر هەتیو وهەژارەکان.
- چاکەکاری بەرامبەر ئەو کەسەی خراپەی بەرامبەرت کردووە.
- چاکێتی لەقسەکردندا.
- چاکێتی لەگفتوگۆدا.
- چاکەکاری بەرامبەر ئاژەڵ.

پ٥ : چی شتێک پێچەوانەی چاکەکاریە؟

و: خراپەکاری پێچەوانەی چاکەکارییە.

- ولەوانەیش : وازهێنان لەدڵسۆزی لەپەرستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالی-.
- وخراپەکاری بەرامبەر دایک وباوک.
- وپچڕاندنی پەیوەندی خزمایەتی.
- وخراپ مامەڵەکردن لەگەڵ دراوسێ.
- و وازهێنان لەچاکەکاری دەرهەق بە هەژار ونەدارەکان وجگە لەمانە لەقسە وکردەوە خراپەکان.

پ٦ : جۆرەکانی ئەمانەت -سپاردەپارێزی- کامانەن وهەندێک نمونە بهێنەوە لەسەریان؟

و:١- ئەمانەت لەپاراستنی مافەکانی خوای گەورە -سبحانه وتعالی-، نمونە: ئەمانەت لە جێبەجێکردنی پەرستنەکان لە نوێژ وزەکات وڕۆژوو وحەج وهتد لەوانەی خوای گەورە لەسەرمان فەرزی کردووە.

٢- ئەمانەت لەپاراستنی مافی خەڵکی:

پاراستنی کەسایەتی وشەرەفی خەڵکی، وپاراستنی ماڵ وسامانیان، وپاراستنی خوێنیان.

وپاراستنی نهێنیەکانیان، وهەموو شتێک کە خەڵکی وەکو ئەمانەت بەتۆی سپاردووە.

خوای گەورە لەباسی سیفەتەکانی کەسە سەرکەوتوو وسەرفرازەکان دەفەرموێت: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ واتە: ﴿وە ئەوانەی کە پارێزەری سپاردە وپەیمانەکانیانن﴾ [المؤمنون: ٨].

پ٧ : دژی ئەمانەت -سپاردەپارێزی- چییە؟

و: خیانەت، ئەمیش بریتیە لەپشتگوێ خستنی مافەکانی خوای گەورە وهەروەها مافەکانی خەڵکی، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نیشانەی مونافیق -دووڕوو- سێ دانەیە» -ولەوانەش- : «ئەگەر ئەمانەتی پێ بسپێردرێت ؛ خیانەت دەکات». [متفق عليه].

پ٨ : ئایا ڕەوشتی ڕاستگۆیی چییە؟

و: بریتیە لەباسکردنی ئەوەی ڕوویداوە یان باسکردنی شتێک ؛ وەکو خۆی.

لەنمونەکانی ڕاستگۆیی:

ڕاستگۆیی لەقسەکردن لەگەڵ خەڵکی.

ڕاستگۆیی لەپەیماندا.

ڕاستگۆیی لەهەموو قسە وکردەوەیەک.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە ڕاستگۆیی ڕێنیشاندەرە بەرەو چاکەکاری، وچاکەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو بەهەشت، وکەسێک ڕاستگۆیە وبەردەوام بە دوای ڕاستگۆییدا دەگەڕێت؛ هەتاوەکو دەبێتە کەسێکی ڕاستگۆ». [متفق عليه].

پ٩ : ئایا پێچەوانەی ڕاستگۆیی چییە؟

و: درۆ کردن، ئەمیش پێچەوانەی ڕاستیە، ونمونەش لەسەری: درۆ کردن لەگەڵ خەڵکی، وجێبەجێ نەکردنی بەڵێن وپەیمانەکان، وشاهێدی دانی درۆ.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «وبەدڵنیاییەوە درۆ کردن ڕێنیشاندەرە بەرەو خراپەکاری، وخراپەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو دۆزەخ، وکەسێک درۆزنە وبەردەوام بەدوای درۆدا دەگەڕێت؛ هەتا لای خوای گەورە بە درۆزن لە قەڵەم دەدرێت». [متفق عليه].

وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نیشانەی مونافیق -دووڕوو- سێ دانەیە»

-ولەوانەش- : «ئەگەر قسە بکات ؛ درۆ دەکات، وئەگەر پەیمان بدات ؛ جێبەجێی ناکات». [متفق عليه].

پ١٠ : جۆرەکانی ئارامگرتن -سەبر- باسبکە؟

و: - ئارامگرتن لە پەرستنی پەروەردگار وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

- ئارامگرتن لەسەر سەرپێچی نەکردنی فەرمانەکانی پەروەردگار.

- ئارامگرتن لەسەر ئەو قەدەرانەی کە مرۆڤ بەهۆیانەوە توو شی ئازار وناخۆ شی دەبێت، وحەمد وستایشکردنی پەروەردگار لەهەموو کاتێکدا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾

واتە: ﴿و خوای گەورە ئارامگرانی -خۆڕاگرانی- خۆش دەوێت﴾ [سورەتی آل عمران: ١٤٦]. وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «حاڵ وکاروباری ئیماندار جێی سەرسوڕمانە، هەموو حاڵ وفرمانێکی هەر مایەی خێرە بۆی؛ وئەمە بۆ هیچ کەسێک نابێت جگە لە ئیماندار، ئەگەر توو شی خۆ شگوزەرانی بێت؛ سوپاسی خودا دەکات وئەمە دەبێتە مایەی خێر بۆی، وئەگەر تووشی زیان بێت؛ ئارام دەگرێت وئەمەش هەر دەبێتە مایەی خێر بۆی». [رواه مسلم].

پ١١ : ئایا پێچەوانەی ئارامگرتن -سەبر- چییە؟

و: بریتیە لەئارام نەگرتن لەسەر پەرستن وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە، وئارام نەگرتن لەسەر سەرپێچی نەکردنی فەرمانەکانی پەروەردگار، وتوڕەبوون وناڕەزایی دەربڕین بەقسە وکردەوە سەبارەت بە قەزا وقەدەری خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

لەنمونەکانی توڕەیی وناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر بە قەدەری خوای گەورە:

- هیواخواستن بەمردن.
- لەخۆدان ولێدان لەڕوو لەکاتی ڕوودانی کارەسات وناخۆشی.
- دڕینی جلوبەرگ.
- قژ تاشین یان پەرش وبڵاوکردنەوەی قژ وڕنینی.
- نزاکردن لەسەر نەفس بەتیاچوونی.

پێغەمبەر -صلی الله علیە وسلم- دەفەرموێت: «گەورەیی پاداشت لە گەڵ گەورەیی بەڵایە (تاقیکردنەوەیە)، وخوای گەورە ئەگەر کەسانێکی خۆش بوێت تاقییان دەکاتەوە ئەوەی ڕازی بێت ئەوا ڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)، وئەوەی توڕە بێت وناڕازی بێت ئەوا توڕە بوون وناڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)». [رواه الترمذي وابن ماجە].

پ١٢ : باسی ڕەوشتی هاوکاری بکە؟

و: بریتیە لە هاوکاری کردنی خەڵکی لەنێو خۆیان لەسەر هەق وڕاستی وخێر وچاکەکاری.

لەنمونەکانی هاوکاری:

- هاوکاری بۆ گێڕانەوەی مافەکان.
- هاوکاری بۆ ڕێگری لەستەمکردن.
- هاوکاری بۆ دابینکردن وجێبەجێکردنی پێداویستی خەڵکی وهەژارەکان.

- هاوكاری لەسەر هەموو خێر وچاكەیەك.

- هاوكاری نەكردن سەبارەت بە كردنی گوناهـ وئازاردان ودەستدرێژی.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٢﴾ واتە: ﴿وهاوكاری وكۆمەكی یەكتری بكەن لەسەر چاكە وپارێزكاری -تەقواداری- و لەخواترسان وە هاوكاری یەكتر مەكەن لەسەر تاوان ودەستدرێژی و لەخوا بترسن بێگومان خوا تۆڵەی بەتینە﴾ [سورەتی المائدة: ٢] پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیماندار بۆ ئیماندار وەكو (خشتەكانی) بینایەك وان؛ هەندێكی هەندێكی تری بەهێز وپتەو دەكات». [متفق علیه]. وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «مسوڵمان برای مسوڵمانە؛ ستەمی لێناكات، وڕادەستی ستەمكاری ناكات، وهەركەسێك پێداویستی برایەكی جێبەجێ بكات، خوای گەورە پێداویستی بۆ جێبەجێ دەكات، وهەركەسێك ناخۆشیەك لەسەر مسوڵمانێك لاببات، ئەوا خوای گەورە ناخۆشیەك لە ناخۆ شیەكانی ڕۆژی قیامەتی لەسەر لادەبات، وهەركەسێك -هەڵە وگوناهەكانی- مسوڵمانێك دابپۆشێت، ئەوا خوای گەورە لە قیامەتدا -هەڵە وتاوانەكانی- ئەو دادەپۆشێت». [متفق علیه].

پ١٣ : ئایا جۆرەكانی ڕەوشتی شەرم -حەیا- چین؟

و: ١- شەرم كردن لە خوای گەورە: ئەمیش بەوە دەبێت كە سەرپێچی فەرمانەكانی خوای گەورە نەكەیت -سبحانه وتعالى-.

٢- شەرم كردن لەخەڵكی: ئەمیش بەوە دەبێت وازبهێنیت لە قسەی نا شیرین ونارەوا بەرامبەریان، ودەرنەخستنی شەرمگە -عەورەت- لەپێشیان.

پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیمان حەفتا وچەند بەشێكە» - یان: «شەست وچەند بەشێكە» - «بەرزترینیان: ووتنی: (لا إله إلا الله)یە،

ونزمترینیان: لابردنی -شتی- ئازاردەرە -زیانبەخشە- لەسەر ڕێگاوبانی خەڵکی، وشەرم کردن بەشێکە لەئیمان». [رواه مسلم].

پ١٤ : باسی ڕەوشتی سۆز وبەزەیی -ڕەحمەت- بکە؟

و: سۆز وبەزەیی دەبێتە هۆی چاکەکار بوون بەرامبەر ئەو کەسەی ڕەحم وبەزەیی پێدەبرێت، وبریتیە لەویستنی خێر وچاکە بۆ ئەو کەسەی ڕەحمی پێدەکرێت، ولە نمونەکانی:

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بە گەورە و بەتەمەکان وڕێزلێگرتنیان، وهەروەها سۆز وبەزەیی بەرامبەر منداڵ وکەم تەمەنەکان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەهەژارەکان وخاوەن پێویستیەکان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەئاژەڵەکان ئەمیش بەوە دەبێت خواردنی پێبدەیت وئازاری نەدەیت.

لەم بارەیەوە، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نمونەی ئیمانداران لە پەیوەندی وبەزەیی وسۆزیان بەرامبەر یەکتر، وەکو نمونەی لا شەیەک وایە ئەگەر ئەندامێکی تووشی ئازار ونارەحەتی بێت ئەوا سەرجەم ئەندامەکانی تریش بەشدار دەبن لەو نارەحەتی وئازارە» [متفق عليه]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «بە بەزەییەکان خوای میهرەبان بەزەیی وڕەحمیان پێدەکات، ئەگەر بە بەزەیی وبە ڕەحم بن لەگەڵ ئەوانەی لەسەر زەویدان؛ ئەوا ئەو زاتەی لە سەرووی ئاسمانەکانەوەیە ڕەحم وبەزەیی بە ئێوەدا دێتەوە» [رواه أبو داود والترمذي].

پ١٥ : جۆرەکانی خۆشەویستی کامانەن؟

و: خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ واتە: ﴿وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە زۆر زیاتر خوایان خۆش دەوێت﴾ [سورەتی البقرة: ١٦٥].

خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ.

پێغەمبەر –صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «سوێند بە ئەو زاتەی نەفسی منی بەدەستە، هیچ کەسێک لە ئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت؛ هەتا ئەو کاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە منداڵەکەی وباوکی وهەموو خەڵکی». [رواه البخاري].

خۆشویستنی ئیمانداران، وخۆشویستنی خێر بۆیان هەروەکو چۆن بۆ خۆت پێت خۆشە.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ برای مسوڵمانیشی پێی خۆش بێت». [رواه البخاري].

پ١٦ : پێناسەی ڕووخۆشی –دەم بەزەردەخەنەیی- بکە؟

و: بریتیە لە ڕووخۆشی بەرامبەر خەڵکی، لەگەڵ ئاسوودەیی وزەردەخەنە ونەرمونیانی ودەرخستنی دڵخۆشی لەکاتێ گەیشتن پێیان.

ئەمیش پێچەوانەی ڕووگرژییە بەڕووی خەڵکیدا چونکە ڕووگرژی بەرامبەریان دەبێتە هۆی دووركەوتنەوەیان.

سەبارەت بە فەزڵ وپاداشتی ئەم کردەوەیە چەند فەرموودەیەک هاتووە، لە ئەبی زەرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- پێمی فەرموو: «هیچ چاکەیەک بە کەم مەزانە؛ هەتا تەنانەت ئەگەر گەیشتنت بێت بە برایەکت بە ڕوویەکی خۆش وگەشەوە». [رواه مسلم]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «زەردەخەنەت -ڕووخۆشیت- بەڕووی براکەتدا ؛ بۆ تۆ خێرە». [رواه الترمذي].

پ١٧ : ئایا حەسوودی –ئیرەیی- چییە؟

و: بریتیە لەهیواخواستن بەنەمانی نیعمەت لەسەر کەسێک یان حەزنەکردن بەوەی نیعمەتێک بەکەسێک بەخشراوە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ واته: ﴿وه (پەنات پێدەگرم) له زیانی حەسوود کاتێک که حەسوودی دەبات﴾ [سورەتی الفلق: ٥]

له ئەنەسی کوڕی مالیکەوه -ڕەزای خوای لێبێت- که پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ڕقتان له یەکتری نەبێتەوه، وحەسوودی به یەکتری مەبەن، وپشت له یەکتری مەکەن، وبەندەی خودا بن به برایەتیەوه». [رواه البخاري ومسلم].

پ١٨ : ئایا گاڵتەپێکردن چییه؟

و: بریتیه لەگاڵتەکردن بەبرای مسوڵمانت و بەکەمدانانی، وئەمیش جائیز وڕێگەپێدراو نییه.

خوای گەوره نەهی لەمه کردووه، دەفەرموێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَومٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ واته: ﴿ئەی ئەوانەی که باوەڕتان هێناوه با هیچ کۆمەڵه پیاوێك گاڵته نەکەن بەکۆمەڵێکی تریان، ڕەنگه گاڵته پێ کراوەکان له گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوا) وه ژنانێك گاڵته نەکەن بەژنانێکی تر، ڕەنگه ئافرەته گاڵته پێکراوەکان له ئافرەته گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوای گەوره) تانه وتەشەر لەیەکتری مەدەن (لەنێو خۆتاندا) ناووناتۆره لەیەکتری مەنێن، ئای چەند خراپه ناو بردنێك که گوناهه (به موسڵمان بڵێیت کافر، یان داوێن پیس) پاش باوەڕ هێنان جا ئەوەی په شیمان نەبێتەوه ئەوه ئەوانه هەر خۆیان ستەمکارن﴾ [سورەتی الحجرات: ١١].

پ١٩ : پێناسەی سادەیی -خاکێتی:تواضع- بکه؟

و: بریتیه لەوەی مرۆڤ خۆی لەسەرەوەی خەڵکی نەبینێت، بۆیه هیچ یەکێک بەکەم دانانێت، وهەرگیز هەق وڕاستی ڕەت ناکاتەوه وقبوڵی دەکات.

- خوای گەوره دەفەرموێت:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ واته: ﴿بەندە تایبەتەکانی خـوای میهرەبان کەسانێکن بە سادەیی وهێمنی دەڕۆن بەسەر زەویدا (بێ لوت بەرزی وبێ فیز کردن)﴾ [سورة الفرقان: ٦٣]، واتا: لـووتبەرز نـین وبـێ فیـزن، وکەسـانێکی خـاکی وسادەن ولەڕێکردنیانیشدا بەهەمان شێوەن.

- وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسـێک لەپێنـاوی خوای گەورە سـادە بێـت -بـێ فیـز بێـت- ئەوا خـوای گەورە بەرزی دەکـاتەوە». [رواه مسلم]. - وپێغەمبەر -صلى الله علـيه وسـلم- دەفەرموێـت: «خـوای گەورە وەحـی بـۆ ناردووم بەوەی کە سادە بن (-بێ فیـز- بـن بەرامـبەر یەکـتر) بـۆئەوەی هـیچ کەسـێک شانازی بەسەر کەسێکی ترەوە نەکات، وهیچ کەسێک ستەم لە کەسێکی تر نەکـات ». [رواه مسلم].

پ٢٠ : جۆرەکانی خۆبەگەورەزانین کامانەن کە حەرامکراون؟

و: ١- خۆبەگەورەزانین بەرامبەر بە هەق وڕاستی، ئەمیش بـریتیە لە ڕەتکـردنەوەی وقبوڵ نەکردنی.

٢- خۆبەگەورەزانین بەسەر خەڵکـیەوە، ئەمـیش بـریتیە لە بەکەمـدانانیان وهـیچ نرخێکیان نەبێت لەلات، پێغەمـبەری خـودا -صـلى الـله علـيه وسـلم- دەفەرموێـت: «هەرکەسێک هێندەی کێشی گەردیلەیەک خۆبەگەورەزانین لە ناو دڵـیدا هەبێت ناچێتە بەهە شتەوە»، پیاوێـک ووتـی: کەسـێک حەز دەکـات جـلەکەی ڕێکوپێـک بێـت، ونەعلەکەی ڕێکوپێک بێت؟ فەرمووی: «خوای گەورە جوانە، وجوانیشی خۆشدەوێت، خۆبەگەورەزانین: بریتیە لە ڕەتدانەوەی هەق وبە کەمزانینی خەڵکی (بە چاوی سووک سەیرکردنی خەڵکی)». [رواه مسلم].

- (ڕەتـدانەوەی هەق): واتە نکـۆڵی کـردن لەوەی هەقـیقەت وڕاسـتیە وناکرێـت نکۆڵی لێبکرێت.

- (بەکەمزانینـــی خەڵکــی): بــریتیە لە نــرخ دانەنــان بۆیــان و بەچــاوی کەم سەیرکردنیان.

- کەسێک جلوبەرگ وپێڵاوی جـوان ونـوێی لەبەر بکـات ئەمە خـۆبەگەورەزانین نییە.

پ٢١ : جۆرەکانی فێڵکردن کامانەن کە حەرامکراون؟

و: - فێڵکــردن لە فرۆ شتن وکــڕین، وئەمــیش بــریتیە لە شاردنەوەی عەیــب وکەموکورتی شتومەک.

- فێڵکردن لە فێربوونی زانست، بۆ نمونە فێڵکردنی قوتابی لەتاقیکردنەوەکاندا.

- فێڵکردن لە قسە، وەکو شاهێدی دانی درۆ و درۆکردن.

- وەفادار نەبوون و بەسەر نەبردنی ئەو قسەیەی دەیکەیت یـان ئەو ڕێککەوتـنەی لەنێوان تۆ کەسێکی تردا هەیە.

وسەبارەت بەنەهی کردن لەفێڵکردن، پێغەمبەری خودا -صـلی الـله علـیە وسـلم- بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپەڕبوو، دەسـتی خسـتە نێـوی، ودەسـتی تەڕی بەرکەوت، وفەرمووی: «ئەمە چییە ئەی خاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتــی: بـاران لێـی داوە ئەی پێغەمبەری خودا، ئەویش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بـۆئەوەی خەڵکی بیبینن؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

(کۆمەڵێک خواردن): مەبەست ئەوەیە خواردنەکە لەنێو شتێک وەکو سـەبەتەیەکی گەورە دانراو بوو بەسەر یەکەوە.

پ٢٢ : ئایا غەیبەتکردن چییە؟

و: بــریتیە لەباسـکردنی مسـوڵمانێک لەکـاتی ئامـادەنەبوونی بە شێوەیەک ئەگەر بیبیستێت پێی ناخۆش دەبێت،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾ واتە: ﴿(وبەدوای نـاتەواوی

یەکتردا مەگەڕێن) لەپاشملە بەخراپە باسی یەکتری مەکەن، ئایا کام لەئێوە پێی خۆ شە کەگۆشتی برا (باوەڕدارەکەی) بخوات بەمردوویی؟ بێگومان قێزتان لێی دێتەوە وپێتان ناخۆشە وە لەخوا بترسن بێگومان خوا تەوبە وەرگر وبەبەزەییە﴾ [سورەتی الحجرات: ١٢].

پ ٤٣: پێناسەی دووزمانی -نەمیمەکردن- بکە؟

و: بریتیە لەهێنان وبردنی قسە لەنێوان خەڵکی بەمەبەستی خراپکردنی پەیوەندیان.

- پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«کەسی دوو زمان (نەمیمەکەر) ناچێتە بەهەشتەوە». [رواه مسلم].

پ٤٤ : ئایا تەمەڵی چییە؟

و: بریتیە لە قورسی ودواکەوتن لەئەنجامدانی خێر وچاکە وئەو شتانەی واجبە لەسەر مرۆڤ ئەنجامی بدات.

بۆ نمونە: تەمەڵی لە ئەنجامدانی واجبەکان،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ واتە: ﴿بە ڕاستی دووڕووەکان دەیانەوێت خوا بخەڵەتێنن کەچی (لەبەرامبەردا) خوا خەڵەتێنەری ئەوانە (وفرِوفێڵەکانیان پووچەڵ دەکاتەوە) هەر کاتێکیش هەستن بۆ نوێژ بە تەمەڵی وسستی هەڵدەستن ڕوپامایی بۆ خەڵکی دەکەن وە یادی خوا ناکەن بەکەمی نەبێت﴾ [سورەتی النساء: ١٤٢]

پێویستە ئیماندار واز لەتەمەڵی وخاوی ودانیشتنی بێ کارکردن بهێنێت، ودەبێت هەوڵبدات بۆ کارکردن وجوڵە وجدی بوون وکۆششکردن لەم ژیانەدا بەشێوەیەک ببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

پ٢٥ : جۆرەكانی توڕەیی باسبكە؟

و: ١- توڕەبوونێكی ستایشكراو: ئەمیش بـریتیە لەتوڕەبـوون لەپێنـاو خـوای گەورە ئەگەر كافرەكان یان مونافیقەكان سنووەكانی خودایان تێپەڕاند وبێڕێزیان كرد.

٢- توڕەبوونێكی سەرزەنشتكراو: ئەمیش بریتیە لەو توڕەبوونەی كە مـرۆڤ شتێك دەڵێت یان دەكات لەكاتێكدا نابێت بەو شێوەیە بێت.

چارەسەری توڕەیی سەرزەنشتكراو:

- دەستنوێژگرتن.

- دانیشتن ئەگەر بەپێوە بوو، وپاڵكەوتن ئەگەر دانیشتبوو.

- پابەند بێـت بەوەسـیەتی پێغەمـبەر -صـلی الـلە علـیە وسـلم- لەمبـارەیەوە، كە فەرمووی: «توڕە مەبە».

- زاڵ بێت بەسەر نەفسی خۆیدا كاتێك پاڵـی پێوە دەنێـت بۆ توڕە بوون.

- پەناگرتن بە خوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێكراو، ئەمیش بەووتنی: (أعوذ باللـهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيمِ).

- بێدەنگ بوون.

پ٢٦ : ئایا سیخوڕی كردن چییە؟

و: - سیخوڕی بریتیە لەگەڕان بەدوای عەیب وكەموكورتی خەڵكـی وئەو شتانەی لەچاوی خەڵكی دەیشارنەوە.

نمونە لەسەر سیخوڕی حەرامكراو:

- سەیركردنی شتی تایبەتی خەڵكی لەنێو ماڵی خۆیاندا.

- گوێگرتن بۆ قسەی خەڵكانێك لەكاتێكدا ئەوان پێی نەزانن.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا ...﴾ واتە: ﴿وسیخوڕی مەكەن (وبەدوای ناتەواوی یەكتردا مەگەڕێن)﴾ [سورەتی الحجرات: ١٢].

پ٢٧ : زیادەڕۆیی کردن -ئیسرافکردن- وڕەزیلی وسەخاوەت چییە؟

و:زیادەڕۆیی کردن -ئیسراف کردن- : بریتیە لەخەرجکردنی پارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆی نییە تێیدا خەرجِ بکرێت.

وپێچەوانەکەی: ڕەزیلیە: ئەمیش بریتیە لە خۆگرتنەوە لەخەرجکردنی پارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆیەتی تێیدا خەرج بکرێت.

وڕاست ودروستی بریتیە لەمامناوەندی لەنێوانیان، وئەمیش بریتیە لەوەی مسوڵمان بەسەخاوەت بێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا﴾ واتە: ﴿وە کەسانێکن کاتێک ماڵ و سامان خەرج دەکەن (بۆ خۆیان و خێزانیان) نە زیادەڕۆیی و نە ڕەزیلی ودەست نوقاوی (تێیدا) ناکەن (بەڵکو) هەڵبژاردنی مامناوەندیە لەو نێوانەدا﴾ [سورەتی الفرقان : ٦٧].

پ٢٨ : ئایا ترسنۆکی چییە؟ وئایا ئازایەتی چییە؟

و: ترسنۆکی: بریتیە لە ترسان لەو شتەی کە نابێت مرۆڤ لێی بترسێت.

وەکو ترسان لە ووتنی هەق وڕاستی، وترسان لەنکۆڵی کردن لەخراپە.

ئازایەتی: بریتیە لە نەترسان سەبارەت بەپابەندبوون بەهەق وڕاستی، ونمونەش لەسەری پێشڕەوی کردن بۆ گۆڕەپانی جیهاد بە مەبەستی بەرگری لە ئیسلام ومسوڵمانان.

وپێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- لەنزایەکدا دەیفەرموو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أعوذُ بِكَ مِنَ الجُبنِ...» واتە: «خودایە من پەنا بەتۆ دەگرم لەترسنۆکی...». وپێغەمبەری خودا -صلی اللە علیە وسلم- دەفەرموێت: «ئیمانداری بەهێز خێرترە وخۆشەویستترە لای خوای گەورە لە ئیمانداری لاواز، وهەموویان خێریان تێدایە» [رواه مسلم].

پ٢٩ : ئەو قسە وگوفتارانە کامانەن کە حەرامکراون؟

و: -وەکو نەفرەت کردن وجوێندان.

- وەکو ووتنی: فلاَن کەس (حەیوانە) یان هاوشێوەی ئەمە.

- یان باسکردنی شەرمگە لە وشە ناشیرین وناشیاوەکان.

- وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی لەهەموو ئەمانە کردووە، دەفەرموێت: «ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێنـدەر ودەمشـڕ نیـیە». [رواه الترمـذي وابـن حبان].

پ٣٠ : هەندێک هۆکار باس بکە کە یارمەتیـدەری مسـوڵمانن بـۆئەوەی ڕەوشـتی جوان بێت؟

و: ١- نزا کردن بەوەی اللـه ڕەو شتی جوانـت پـێ ببەخشـێت ویارمەتیـت بـدات بۆئەوەی پێوەی پابەند بیت.

٢- هەسـتکردن بەچـاودێری اللــه -عــز وجـل-، وئەو زاتە مەزنە هەمـوو شتێک سەبارەت بە تۆ دەزانێت ودەتبیستێت ودەتبینێت.

٣- پاداشتی ڕەوشت جوانیت لەبیر بێت کە هۆکارە بۆ چوونە بەهەشت.

٤- بیر بکەرەوە لەسەرەنجامی خراپی ڕەوشتی خراپ کە هۆکارە بۆ چوونە دۆزەخ.

٥- ڕەوشت جوانی دەبێتە هۆی خۆشویستنی الله وخۆشویستنی خەڵکی، وڕەو شت خراپی هۆکارە بۆ ڕق لێبوونی خوای گەورە وڕق لێبوونی خەڵکی لە ئەو کەسە.

٦- خوێندنەوەی سیرەی (ژیاننامەی) پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- وچاولێکردن وپەیوەست بوون بە ڕێبازی ئەو.

٧- هاوڕێیەتی کردنی کەسی چاکەکار ودوورکەوتنەوە لەهاوڕێیەتی کردنـی کەسـی خراپەکار.

****

بەشی نزا وزیکرەکان

پ١ :ئایا فەزڵی زیکر چییە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نمونەی ئەو کەسەی کە زیکـری خودا دەکات وئەو کەسەی زیکری خودا ناکات وەکو نمـونەی زینــدوو ومــردوو وان». [رواه البخاري].

- چونکە نرخی ژیانی مرۆڤ هێندەی پابەندبوونیەتی بە یاد وزیکـری پەروەردگـار -سبحانه وتعالى-.

پ ٢: باسی هەندێک لەسوودەکانی زیکر بکە؟

و: ١- هۆکارە بۆ ڕەزامەندی خوای میهرەبان.

٢- دەبێتە هۆی دوورخستنەوەی شەیتان.

٣- دەبێتە هۆی پاراستنی مسوڵـمان لەشەڕ وزیان.

٤- دەبێــتە هۆی بەدەستهێنانی پاداشت.

پ٣ : باشترین زیکر چییە؟

و: «لا إله إلا الله» واتە: «هــیچ پەرســتراوێک نیـیە کە بەهەق وڕاســتی شایســتەی پەرستن بێت جگە لە الله». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ٤ : لەکاتی هەستان لەخەو چی دەڵێیت؟

و: دەڵێت: «الحمد لله الذي أحيانـا بعـدما أماتنـا وإليــه النشــور» واتە: «حەمـد وستایش بۆ پەروەردگار کە ژیانی پێبەخشین پاش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنهـا بـۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە». [متفق عليه].

پ٥ : لەکاتی پۆشینی جل چی نزایەك دەکەیت؟

و: دەڵێت: «الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيه من غـير حـول منـي ولا قوة» واتە: «حەمد وستایش بۆ پەروەردگار کە پۆ شیمی بەم جلـوبەرگە وپێـی بەخشـیم بەبێ هیچ توانا وهێزێک لە منەوە». [رواه أبو داود والترمذي وغيرهم].

پ٦ : کاتێک جلێک دادەکەنیت چی دەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه الترمذي].

پ٧ : کاتێک جلێکی نوێ لەبەردەکەیت، چی نزایەک دەڵێیت؟

و: «اللهم لك الحمد أنت كسوتنيه، أسألك خيره وخير ما صنع له، وأعوذ بك من شره وشر ما صنع له» واتە: «حەمد وستایش بۆ تۆ ئەی پەروەردگار تۆ منـت پۆ شی بەم جلـوبەرگە، داوات لێـدەکەم ئەوەی خێـری تێـدایە -لەم جـلەدا- وئەو خێـرەی بـۆی دروستکراوە ؛پێم ببەخشیت، ویەنات پێـدەگرم لە شەڕ وزیـانی -ئەم جـلە- ولە شەڕ وزیانی ئەوەی بۆی دروستکراوە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ٨ : چۆن نزا بۆ کەسێک بکەین کە جلێکی نوێی پۆشیووە؟

و: ئەگەر کەسێکت بینی جلێکی نوێی پۆشیبوو ؛ نزای بۆ دەکەیت، ودەڵێیـت: و: «تُبْلِي ويُخلف الله تعالى» واتە: «-تەمەنت درێژ بێت- هەتـاوەکو جـلەکە کـۆن دەبێـت وخوای گەورە جلی ترت پێدەخشێت». [رواه أبو داود].

پ٩: نزای کاتی چوونە شوێنی سەرئاوکردن چییە؟

و: «اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث» واتە: «خوایە پەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپەی هەموو شەیتانێکی نێر ومێ». [متفق عليه].

پ١٠ : نزای دەرچوون لەشوێنی سەرئاوکردن چییە؟

و: «غفرانك» واتە: «خودایە لێم خۆش بە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ١١ : لەپێش دەستنوێژگرتن چی دەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود وغيره].

پ١٢ : نزای پاش تەواوبوون لە دەستنوێژگرتن چییە؟

«أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأ شهد أن محمـدًا عبـده ورسـوله». [رواه مسلم].

پ١٣ : چی زیکرێک بووترێت کاتێک دەردەچین لەماڵ؟

و: «بسم الله، توكلت على الله، ولا حول ولا قوة إلا بالله» واتە: «بەناوی خودا، تەوەکول ویشت بەستنم تەنها بە خودایە، وهیچ هێز وتوانایەکمان نیـیە جگە لەو هێز وتوانایە کە خودا پێمان دەبەخشێت». [رواه أبو داود والترمذي].

پ١٤: چی زیکرێک بووترێت لەکاتی چوونە نێو ماڵ؟

«بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خودا دەرچووین، و تەوەکولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە -سبحانە وتعالى-»، پاشان سەلام لەخێزانەکەی دەکات. [رواه أبو داود].

پ١٥ : نزای چوونە نێو مزگەوت چییە؟

و: «اللهم افتح لي أبواب رحمتك» [رواه مسلم] واتە: «خـودایە دەرگـای ڕەحمەتـی خۆتم لێ بکەرەوە».

پ١٦ : نزای دەرچوون لەمزگەوت چییە؟

و: «اللهم إني أسألك من فضلك» [رواه مسلم] واتە: «خـودایە داوای فەزڵ وبەخشینی خۆتت لێدەکەم».

پ١٧ : چی دەڵێیت لەکاتی بیستنی بانگدان؟

و: ئەوە دەڵێم کە بانگبێژەکە دەیڵێت، پاش ئەوەی ئەو هەر ڕستەیەک تەواو دەکات ؛ منیش دووبارەی دەکەمەوە، جگە لەکاتی ووتنی: «حي على الصلاة» و«حي على الفلاح» نەبێت، لەم کاتەدا دەڵێم: «لا حول ولا قوة إلا بالله». [متفق عليه].

پ١٨ : چی دەڵێیت لەپاش بانگ؟

و: سەڵاوات دەدەیت لەسەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-. [رواه مسلم].

«اللهم رب هذه الدعوة التامة، والصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة، وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته» واتە: «خودایە، ئەی پەروەردگاری ئەم بانگ ونوێژە کامڵ ودامەزراو ومەزنە؛ -الوسيلة: بەرزترین شوێن لە بەهەشتدا- و -الفضيلة: گەورەترین

پلەی فەزڵ وڕێزلێنان- ببەخشە بە موحەممەد -صلی الله علیە وسلم-، وزیندووی بکەرەوە ویلەی ستایشکردنی خۆتی پێببەخشە کە پەیمانت پێداوە لە ڕۆژی قیامەتدا».
[رواه البخاري].

ونزا دەکەیت لەنێوان بانگ وقامەت کردن، چونکە نزاکردن لەم کاتەدا ڕەت ناکرێتەوە.

پ١٩ : لە ویردی بەیانیان وئێواران چی زیکرێک دەڵێیت؟

و: ١- ئایەتی کورسی -الكرسي- دەخوێنم:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ واتە: ﴿الله ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق و ڕاست نییە شایستەی پەرستن بێت بێجگە لە ئەو هەمیشە زیندووی تەدبیرکار وڕاگری (بوونەوەرە) وەنەوز و خەو نایگرێت هەر هی ئەوە هەر چی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەوی دایە کێیە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات مەگەر بە ڕێ پێدانی خۆی نەبێت ئاگادارە بە ئەوەی لەبەردەمی (ئادەمی) یەوەیە (لە دونیا لە بەردەستیاندایە) وە ئەوەی لە دواوەیەتی (لە ڕۆژی دوایی بۆیان ئامادەکراوە) وە کەس ئاگای نییە لە هیچ شتێک لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) یە مەگەر بەوەی کە خۆی بیەوێ کورسیەکەی خودا (ئەو شوێنەی پێی -لەسەری- دادەنێت) هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە وە پارێزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە و (گران نییە) وە هەر ئەو بڵند و گەورە ومەزنە﴾ [سورەتی البقرة: ٢٥٥].

٢- وئەم سورەتانە دەخوێنم ؛

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵــێ: هەر ئەو (الــله) یە خــوای تــاک وتەنها (١) اللَّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَـدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبــووە (٣) وَلَـمْ يَكُـنْ لَـهُ كُفُـوًا أَحَـدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾ سێ جار.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنـا دەگـرم بە دروسـتکاری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (١) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (٢) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (٣) وَمِـنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وە لە زیان خراپەی(جادووگەران) کەپەت ودەزوو گـرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (٤) وَمِـنْ شَرِّ حَاسِـدٍ إِذَا حَسَـدَ * وە لە زیـانی بەخیـل وحەسـوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (٥)﴾ سێ جار.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بـە پەروەردگـاری خەڵکـی (١) مَلِـكِ النَّـاسِ * بە پاد شای خەڵکـی (٢) إِلَـهِ النَّـاسِ * بە پەرسـتراوی خەڵکی (٣) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّـاسِ * لە زیـان و شەڕی وەسوەسـە پەیـداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (٤) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُـدُورِ النَّـاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥) مِـنَ الْجِنَّـةِ وَالنَّـاسِ * لە جنـۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾ سێ جار.

٣- «اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأنا عبدك وأنا على عَهْـدِكَ وَوَعْـدِكَ مـا اسْتَطَعْتُ أعوذ بك من شر ما صنعتُ أَبُوءُ لك بنعمتك عليَّ وأَبُوءُ لك بـذنبي فـاغْفرْ لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت» واته: «خودایە، تۆ پەروەردگاری منی وهـیچ پەرسـتراوێک

هەق وڕاست نییە کە شایستەی پەرستن بێت جگە لە تۆ نەبێت، تۆ منت لە نەبـوونەوە هێناوەتە بوون، هەتا بتوانم لەسەر پەیمان وبەڵێنی تۆم پەروەردگارم، پەنا بۆ تۆ دەگرم لە شەڕی کردەوەکانم، داندەنێم بە هەموو نیعمەت وبەخشـینێک لە لایەن تـۆوە بـۆ مـن، وداندەنێم بە تاوان وهەڵـەکانم؛ لە تاوان وهەڵـەکانم خۆش بە، چونکە تەنها تۆ لە تاوان وهەڵـەکانی بەندەکان خۆش دەبیت». [رواه البخاري].

پ٢٠ : لەکاتی خەوتن چی دەڵێیت؟

و: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆوە دەمرم ودەژێـم». [متفـق عليه].

پ٢١ : چی دەڵێیت لەکاتی دەستپێکردن بەخواردن؟

و: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە».

ئەگەر لەبیرت چوو لەسەرەتادا بیڵێیت، ئەوا بڵێ:

و: «بسم الله في أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوای گەورە لەسـەرەتا وکۆتـادا». [رواه أبو داود والترمذي].

پ٢٢ : چی دەڵێیت لەپاش تەواوبوونی خواردن؟

و: «الحمدُ للهِ الذي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيـهِ مِـنْ غَـيرِ حَـوْلٍ مِنِّـي وَلَا قُـوَّةٍ» واتە: «حەمد وسوپاس بۆ ئەو خودایەی کە ئەم خواردن ورزقەی پێبەخشیم بە بێ هـیچ هێـز وتوانایەک لە منەوە». [رواه أبو داود وابن ماجة وغيرهما].

پ٢٣ : نزای میوان بۆ خاوەن ماڵ چییە؟

و: «اللـهم بـارك لهـم فيما رزقتهـم، واغـفر لهم وارحمهم» واتە: «خودایە بەرەکەت وپیرۆزی بکەیت ئەو ڕزقەی پێیانت بەخشیووە، ولێیان خـۆش بە ورەحمیـان پێـبکە». [رواه مسلم].

پ٢٤ : مرۆڤ چی بڵێت لەپاش پژمین؟

و: دەڵێـت: «الحمد لله»، وبا براکەی یان هاورێکەی پێی بڵێت: «يرحمـك اللـه» واتە: «خوای گەورە ڕەحمت پێبکـات». ئەگەر بـراکەی ئەمەی ووت، بـا ئەو کەسـەی پژمیوە بڵێت: «يهديكم الله ويصلـح بـالكم» واتە: «خـوای گەورە هیـدایەتتان بـدات وحاڵتان چاک بکات». [رواه البخاري].

پ٢٥ : چی دەڵێیت لەپاش هەستان وتەواوبوونی دانیشتنی کـۆڕ وکـۆمەڵ (نـزای کەفارەتی دانیشتن) چییە؟

و: دەڵێیت: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أسـتغفرك وأتـوب إليك» واتە: «پاک وبێگەرد وحەمد وستایش بـۆ تـۆ ئەی پەروەردگـار، شاهێدی دەدەم هـیچ پەرسـتراوێک بەهەق وڕاسـتی شایسـتەی پەرسـتن نیـیە جـگە لە تـۆ، داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم و بەتەوبە ویە شیمانی بـۆ لای تـۆ دەگەڕێـمەوە» [رواه أبـو داود والترمذي وغيرهما].

پ٢٦ : نزای سواربوون چییە؟

«بسم الله، والحمد لله ﴿سبحان الذي سخَّر لنا هذا وما كُنَّا له مُقْرِنِينَ * وإنَّـا إلى ربِّنا لـمُنْقَلِبُون﴾*، (الحمد لله، الحمد لله، الحمد لله، الله أكبر، اللـه أكـبر، اللـه أكبر، سبحانك اللهم إني ظلمت نفسي فاغفر لي؛ فإنه لا يغفـر الـذنوب إلا أنـت)**»، بەناوی خودا، وحەمد وسـتایش بـۆ خـودا، ﴿**پـاك وبـێگەردی بـۆ ئەو خـودایەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووین (موسەخەر کردووین) وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەریدا * بەڕاسـتی لە دواڕۆژیشـدا هەر بـۆ لای ئەو خـودایە دەگەڕێـنەوە**﴾، **(واتە: حەمـد وستایش بۆ پەروەردگار، حەمد وستایش بۆ پەروەردگار، حەمد وستایش بۆ پەروەردگار، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، پاک وبێگەردیت ئەی پەروەردگار من ستەمم لەنەفسی خۆم کرد ؛ لێم خۆش بە، چونکە کەس لە گوناهەکان خۆش نابێت جگە لە تۆ). [رواه أبو داود والترمذي].

پ٢٧ : نزای سەفەرکردن چییە؟

«الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر ﴿**سبحان الذي سخَّر لنا هذا وما كُنَّا له مُقْرِنِينَ * وإنَّا إلى ربِّنا لـمُنْقَلِبُون**﴾، اللهم إنَّا نَسْأَلُك في سفرنا هذا البِرَّ والتَّقْوَى، ومن العمل ما تَرْضَى، اللهم هَوِّنْ علينا سفرنا هذا واطْوِ عنا بُعْدَه، اللهم أنت الصاحب في السفر، والخليفة في الأهل، اللهم إني أعوذ بك مِن وَعْثاء السفر، وكآبة الـمَنْظر، وسوء الـمُنْقَلَب في المال والأهل والولد» واتە: «خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، ﴿**پاك وبێگەردی بۆ ئەو خودایەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووین (موسەخەر کردووین) وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەریدا * بەڕاستی لە دواڕۆژیشدا هەر بۆ لای ئەو خودایە دەگەڕێینەوە**﴾، خودایە ئێمە لەم گەشتەماندا داوای چاکە و خۆپارێزی وئەو کردەوانەت لێدەکەین کە تۆ پێی ڕازیت، خودایە ئەم گە شتەمان بۆ ئاسان بکە و دووریەکەیمان بۆ نزیك بکەرەوە، خودایە تۆ پارێزەرمان بە لەم گە شتەماندا وخانەوادەکە شمان بپارێزە، کە جێمان هێشتوون، خودایە من پەنات پێدەگرم لە ناڕەحەتی گە شت و شتێك کە ناڕەحەتمان بکات و -پەنات پێدەگرم- لە خراپی حاڵمان لە کاتی گەڕانەوەمان بۆ ماڵ وخێزان».

وئەگەر گەڕایەوە هەر ئەو نزایە دەڵێت وئەم بەشەی بۆ زیاد دەکات:

«آيبون تائبون عابدون لِربنا حامدون» واتە: «گەڕاینەوە بە پە شیمانی لەتاوان، وهەروەها بە پەرستش بۆ خودا و سوپاسگوزار وستایش کاریشین بۆ پەروەردگارمان». [رواه مسلم].

پ٢٨ : ئەو کەسەی سەفەر دەکات چی نزایەک دەکات بۆ کەسی نیشتەجێبوو؟

و: «أستودعكم الله الذي لا تضيع ودائعه» واتە: «دەتسپێرم بە خوای گەورە، ئەو خوایەی کە هەرگیز سپاردەکان لەلای بزر نابێت». [رواه أحمد وابن ماجة].

پ٢٩ : ئەو کەسەی نیشتەجێیە چی نزایەک دەکات بۆ ئەو کەسەی دەیەوێت سەفەر بکات؟

و: «أستودع الله دينك، وأمانتك، وخواتيم عملك» واتە: «خوای گەورە بتپارێزێت لە ئاینەکەت، ولە سپاردەکانت -لە سەلامەتیت لەهەموو شتێکدا-، ولە کۆتا کردەوەکانت». [رواه أحمد والترمذي].

پ٣٠ : نزای چوونە نێو بازاڕ چییە؟

و: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد، يحيي ويميت، وهو حي لا يموت، بيده الخير، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایستەی پەرستن بێت جگە لە الله، وهیچ شەریک وهاوبە شێکی نییە، وهەموو شتێک موڵکی ئەوە، وهەموو سوپاسێک هەر بۆ ئەوە، وژیان دەبەخشێت و-بوونەوەر- دەمرێنێت، وئەو هەمیشە زیندووە وهەرگیز نامرێت، وهەموو خێرێک بەدەستی ئەوە، وئەو لە سەر ئەنجامدانی هەموو کارێک تواناداره». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ٣١ : نزای توڕەبوون چییە؟

و: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پەنا بەخوای گەورە دەگرم لە شەیتانی نەفرینلێکراو». [متفق عليه].

پ٣٢ : چی دەڵێیت بەکەسێک کە چاکەیەکی بەرامبەرت کردووە؟

و: «جزاك الله خيرا» واتە: «خوای گەورە پاداشتی خێرت بداتەوە». [رواه الترمذي].

پ٣٣ : ئەو نزایە چییە کە دەووترێت ئەگەر سواریەکە پەکی کەوت یان وەستا؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود].

پ ٣٤: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پێی ئاسوودە بوویت؟

و: «الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات» واتە: «حەمد وستایش بۆ ئەو پەروەردگارەی کە بەهۆی نیعمەتی ئەو شتە چاکەکان تەواو وجێبەجێ دەبێت». [رواه الحاكم وغيره].

پ٣٥ : چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پێت ناخۆش بوو؟

و: «الحمد لله على كل حال» واتە: «حەمد وستایش بۆ خوای گەورە لەهەموو حاڵەتێکدا». [صحيح الجامع].

پ٣٦ : چۆن سەلام بکەین و وەڵامی بدەینەوە؟

و: مسوڵمان دەڵێت: «السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ».

وبراکەی وەڵامی دەداتەوە ودەڵێت: «وَعَلَيْكُمُ السَّلاَمُ وَرَحْمَةُ اللـهِ وَبَرَكَاتُـهُ». [رواه الترمذي وأبو داود وغيرهما].

پ٣٧ : نزای کاتی باران بارین چییە؟

و: «اللهم صيباً نافعاً» واتە: «خودایە بارانێکی بەسوود بێت». [رواه البخاري].

پ٣٨ : پاش بارینی باران چی نزایەک بووترێت؟

و: «مطرنا بفضل الله ورحمته» واتە: «بارانمان بۆ باری بە فەزڵ ورەحمەتی خوای گەورە». [رواه البخاري ومسلم].

پ٣٩: نزای با چییە؟

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيرها وأعوذ بك من شرِّها» واتە:«ئەی خودایە، داوای هەر خێرێکت لێدەکەم کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان دەبێت، وخودایە پەنات پێدەگرم لە هەر شەڕێک کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان ببێت». [رواه أبو داود وابن ماجه].

پ٤٠ : نزای بیستنی هەورەگرمە چییە؟

و: «سبحان الذي يسبح الرعد بحمده والملائكة من خيفته» واتە: «پاک وبێگەردە ئەو پەروەردگارەی کە هەورەگرمە سوپاس و ستایشی ئەو (خوای گەورە) دەکات،

هەروەها فریشتەکانیش لە هەیبەت و ترسی ئەو (ستایشی دەکەن)». [سەرچاوە: موطـأ مالك].

پ٤١ : چی نزایەک بووترێت کاتێک یەکێک دەبینیت تووشی نارەحەتیەک بووە؟

و: «الحمد لله الذي عافاني مما ابتلاك به، وفضلني على كثيراً ممن خلق تفضيلاً» واتە: «حەمد وستایش بۆ ئەو پەروەردگارەی کە سەلامەتی کردووم لەوەی بەهۆیەوە تۆی توو شی تـاقیکردنەوە کـردووە، وفەزڵـی زۆری پێبەخشـیووم بەسـەر زۆرێـک لەدروستکراوەکانی». [رواه الترمذي].

پ٤٢ : چی نزایەک بکات ئەگەر ترسا لەوەی بەهۆی چاولێدانیەوە شتێکی تووش بێت؟

و: ولە فەرمـوودەدا هـاتووە: «ئەگەر یەکێـک لە ئێـوە شتێکی لە بـراکەی بینـی، لەنەفسی ئەو، یان لەسامانەکەی کە بەلایەوە جێی سەرنجڕاکێشان بوو، [ئەوا با نـزای بەرەکەتی بۆ بکات] چـونکە بەڕاسـتی چاولێـدان هەق وڕاسـتیە (ڕوودەدات)». [رواه أحمد وابن ماجه وغيرهما].

پ٤٣ : چۆن سەڵاوات دەدەیت لەسەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-؟

و: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَـمَا صَـلَّيْتَ عَـلَى إِبْـرَاهِيمَ، وَعَـلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَـمَا بَارَكْـتَ عَـلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» واتە: «خودایە وەسف وستایشی مـوحەمەد وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی بکە -صلى الله عليه وسلم- هەروەکو چۆن وەسف وستایشی ئیبراهیم وبنەماڵە وشوێنکەوتوانیت کرد -عليه السلام-، وبەرەکەت وپیـرۆزی بـڕژێنە سەر موحەمەد وبنەماڵە و شوێنکەوتووانی -صـلى الـله علـيه وسـلم- هەروەکـو چـۆن بەرەکەتـت ڕژانە سـەر ئیبراهـیم وبنەمـاڵە و شوێنکەوتووانی -علیـه السـلام-، تـۆ ستایشکراو وشکۆداریت». [متفق عليه].

****

بەشی بابەتە جۆراوجۆرەکان

پ١ : ئایا پێنج حوکمەتە کلیفیەکە -پێسپاردنەکە- چین؟

و:١- واجب. ٢- موستەحەب (سونەت). ٣- حەرام. ٤- مەکروهـ . ٥- حەڵاڵ -ڕێگەپێدراو-.

پ٢ : ئەم پێنج حوکمە شیبکەرەوە؟

و: ١- واجب: وەکو پێنج نوێژە فەرزەکە، وڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان وچاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک.

- واجب هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ پادا شت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات- ؛ سزا دەدرێت.

٢- موستەحەب: وەکو نوێژە سونەتە راتیبەکان، و شەونوێژ وخواردن بەخشین بەهەژاران وسەلامکردن، وپێی دەووترێت: (سونەت یان مەندوب).

- موستەحەب هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ پادا شت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات- ؛ سزا نادرێت.

تێبینیەکی گرنگ:

پێویستە مسوڵمان کاتێک دەبیستێت کە فەرمانێک سونەتە -موستەحەبە- دەبێت دەستبەجێ ئەنجامی بدات، وەکو شوێنکەوتنێک بۆ پێغەمبەر ﷺ .

٣- حەرامکراو: وەکو خواردنەوەی مەی وخراپەکاری بەرامبەر دایک وباوک وپچڕینی پەیوەندی خزمایەتی.

- حەرامکراو هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات- ؛ پاداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ سزا دەدرێت.

٤- مەکروهـ : وەکو وەرگرتن وپێدان بەدەستی چەپ، وپێچانەوەی جل لەکاتی نوێژ.

- مەکروهـ هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجـامی نەدات- ؛ پادا شت دەدرێـتەوە، وهەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ سزا نادرێت.

٥- حەڵاڵ -ڕێگەپێدراو- : وەکو خواردنی سێو وخواردنەکانی تر وخواردنەوەی چای وخواردنەوەکانی تر، وپێی دەووترێت: جائیز وڕێگەپێدراو وحەڵاڵ.

- حەڵاڵ (ڕێگەپێـدراو) هەرکەسـێک ئەنجـامی بـدات ؛ پادا شت نـادرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات- ؛ سزا نادرێت.

پ٣ : حوکمی فرۆشتن ومامەڵە بازرگانیەکان چییە؟

و: بنچینە لەهەموو فرۆ شتنێک ومـامەڵـەیەک ئەوەیە کە حەڵاڵـە مەگەر هەنـدێک جـۆر نەبێـت کە خـوای گەورە حەرامـی کـردووە -سـبحانە وتعـالی-، خـوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ واتە: ﴿خوا ڕێـی داوە بە کـڕین وفرۆ شتن وحەڵاڵــــی کـــــردووە بەڵام ســـــووی (ڕیبـــــای) حەرامکـــــردووە -قەدەغەی کردووە-﴾ [سورەتی البقرة: ٢٧٥].

پ٤ : باسی هەندێک جۆر لە مامەڵە وفرۆشتنانە بکە کە حەرامکراون؟

و: ١- فێڵکردن، وبۆ نمونە: شاردنەوەی عەیب وکەموکورتی شتومەک.

لەئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپەڕبوو (لەناو شتێک بـوو وەکـو سـەبەتە بەسـەر یەکەوە)، دەستی خستە نێوی، وتەڕی بەردەسـتی کەوت، فەرمـووی: «ئەمە چییـە ئەی خـاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتی: باران لێـی داوە ئەی پێغەمـبەری خـودا، ئەویـش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بۆئەوەی خەڵکی بیبینێت؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

٢- ڕیبا (سوو): بۆ نمونە کەسێک سەد هەزار دینار قەرز وەربگرێت لە کەسـێکی تر، وخاوەن قەرزەکە مەرجـی ئەوە دابنێـت کە لەکـاتی گێـڕانەوەی دوو سـەد هەزاری پێبدات.

وئەم زیادەیە ڕیبای حەرامكراوە،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ واتە: ﴿خوا ڕێـی داوە بە كڕین وفرۆشتن وحەڵاڵی كردووە بەڵام سووی (ڕیبای) حەرامكردووە -قەدەغە كردووە- ﴾ [سورەتی البقرة: ٢٧٥].

٣- غەڕەر (نادڵنیایی ومەترسی) و نەزانـین: وەكـو فرۆ شتنی شیری نێـو گـوانی ئـاژەڵ، یـان فرۆ شتنی ماسـی لەئـاودا كەهێشـتا ڕاوی نەكـردووە چـونكە ئەم جـۆرە فرۆشتنانە نەزانی ونادڵنیایی تێدایە.

لە فەرموودەدا هاتووە: «پێغەمبەر ﷺ نەهی كـردووە لەو فرۆ شتنەی كە غەرەری (نادڵنیایی ومەترسی) تێدایە». [رواه مسلم].

پ٥ : باسی هەندێک لەنعیمەتەکانی خوای گەورە بکە کە پێتی بەخشیووە؟

و: ١- نیعمەتی ئیسلامەتی، ویەكێك نیت لەكافرەكان.

٢- نیعمەتی شوێنكەوتنی سونەت، ویەكێك نیت لە بیدعەچیەكان.

٣- نیعمەتی لەش ساغی وعافیەت لەگوێ وبیستن وبینین وڕێكردن وهتد.

٤- نیعمەتی خواردن وخواردنەوە وپۆشین.

نیعمەتەكانی خوای گەورە زۆرن و لەژماردن نایەن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَإِن تَعُـدُّوا نِعْمَـةَ اللَّـهِ لَا تُحْصُـوهَا إِنَّ اللَّـهَ لَغَفُـورٌ رَّحِـيمٌ﴾ واتە: ﴿وە ئەگەر (بتانەوێـت) نیعمەتە كانی خوا بژمێرن نـاتوانن بیـان ژمێـرن بەڕاسـتی خـوا لێبـوردە و میهرەبـانە﴾ [سورەتی النحل: ١٨].

پ٦ : واجب چییە لەسـەرمان سـەبارەت بە نعیمەتەکـان؟ وچـۆن سوپاسـگوزاری دەرببڕین لەسەر ئەوەی پێمان بەخشراوە؟

و: واجب: ئەوەیە سوپاسگوزار بین وحەمد وستایشی خوای گەورە بكەیـن بەزمـان لەسەر ئەوەی ئەم نیعمەتانەی پێبەخشیووین وتەنها ئەو خاوەن فەزڵە لەم بەخشـینەدا،

وهەروەها بەکارهێنانی ئەم نیعمەتانە بەشێوەیەک کەببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە، نەک بۆ تاوان وسەرپێچیکردنی فەرمانەکانی پەروەدگار بەکاریان بهێنین.

پ٧ : ئایا جەژنەکانی مسوڵمانان کامانەن؟

و: جەژنی ڕەمەزان -عید الفطر-، وجەژنی قوربان -عید الأضحى-.

- لەو فەرموودەیەدا هاتووە کە ئەنەس دەیگێڕێتەوە، دەڵێت: کاتێک پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- هات بۆ مەدینە، بینی خەڵکی دوو ڕۆژیان هەبوو کە یارییان تێدا دەکرد، ئەویش فەرمووی: «ئەم دوو ڕۆژە چین؟»، ووتیان: ئێمە لە جاهیلیەتدا -لە پێش ئیسلامدا- لەم دوو ڕۆژەدا یاریمان دەکرد، پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: «خوای گەورە شتێکی خێرتری لەم دووانە پێبەخشیوون: ڕۆژی قوربان (جەژنی قوربان) و ڕۆژی ڕۆژووشکاندن (جەژنی ڕەمەزان)». [رواه أبو داود].

وجگە لەم دوو جەژنە ؛ هەموو جەژنەکانی تر داهێنراو وبیدعەن.

پ٨ : ئایا باشترین مانگ کامەیانە؟

و: مانگی ڕەمەزان.

پ٩ : ئایا باشترین ڕۆژ لەهەفتەدا کامەیانە؟

و: ڕۆژی جومعە.

پ١٠ : ئایا باشترین ڕۆژ لەساڵدا کام ڕۆژە؟

و: ڕۆژی عەرەفە.

پ١١ : ئایا باشترین شەو لەساڵدا کامەیانە؟

و: شەوی قەدر.

پ١٢ : ئایا چی واجبە لەسەرت کاتێك ئەگەر ئافرەتێکی نامەحرەم دەبینیت؟

و: واجب بریتیە لە لادانی چاو لەسەری و چاو داگرتن لەئاستی، وسەیر نەکردنی، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ واتە: ﴿(ئەی پێغەمبەر

ﷺ) بڵێ بەپیاوانی ئیماندار (چاویـان لەئاسـت سـەیر کردنـی ئـافرەتی نـامەحرەم) بپارێزن﴾ [سورەتی النور: ٣٠].

پ١٣ : ئایا دوژمنەکانی مرۆڤ کێن؟

١- نەفسـی فەرمانکـار بەخـراپە: ئەوەش لەکاتێکـدایە کە مـرۆڤ شوێن داواکـاری ئارەزووەکانی بکەوێت لە سەرپێچیکردنی پەروەردگاریدا، پەروەردگار دەفەرمووێت: ﴿وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واتە: ﴿وە (یوسف ووتی) من هەرگیز پاکانە بۆ خۆم ناکەم (چـونکە) بەڕاسـتی نەفـس زۆر فەرماندەرە بەخراپە بێجگە ئەو نەفسە کە پەروەردگارم ڕەحمی پێ کردبێت بەڕاستی پەروەردگارم لێبووردە و میهرەبانە﴾ [سورەتی یوسف: ٥٣].

٢- شەیتان: دوژمنی نەوەی ئادەمە وئامانجی ئەوەیە مرۆڤ گومڕا بێت و وەسوەسەی بۆ دەکات بۆئەوەی خراپە بکات وبەرەو دۆزەخی دەبات، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ واتە: ﴿ئەی خەڵکینە بخۆن لەوەی کەلە زەویدایە بەحەڵاڵـی و پـاکی وە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون بەڕاسـتی شەیتان دوژمنێکـی ئا شکراتانە﴾ [سـورەتی البقرة: ١٦٨].

٣- هاوڕێی خراپ: ئەوانەی هانی مرۆڤ دەدەن بۆ شەڕ وخـراپە، ودووری دەخەنەوە لەخێر وچاکە، خوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ واتە: ﴿دۆسـت وخۆشەویسـتەکان لەو ڕۆژەدا دوژمنـی یەکـترن جـگە لە پارێزکاران و لەخواترسان نەبێت﴾ [سورەتی الزخرف: ٦٧].

پ ١٤: ئایا تەوبەکردن چییە؟

و: بریتیە لەگەڕانەوە لەتاوانکردن وپەشیمانی لەسەر کردنی سەرپێچی فەرمانەکـانی خوای گەورە -بۆ- گـوێڕایەڵی فەرمانەکـانی خـوای گەورە، خـوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ﴾ واتە: ﴿وە بەڕاسـتی مـن زۆر

لێبووردەم لەو کەسەی تەوبەی کردبێت و باوەڕی هێنابێت و کردەوەی چاکی کردبێت پاشان بەردەوام بوو بێت لەسەر ئەو ڕێبازە﴾ [طه: ٨٢].

پ١٥ : ئایا مەرجەکانی تەوبەکردنی ڕاستگۆیانە چین؟

و: ١- وازهێنان لەگوناهەکە بە تەواوی. ٢- پێداگیری لەسەر نەگەڕانەوە بۆ کردنی ئەو گوناهانە. ٣- گێڕانەوەی مافەکان بۆ خاوەنەکانیان. ٤- پەشیمانی لەسەر کردنی گوناهەکانی پێشوو.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

واتە: ﴿وە ئەوانەی کە کاتێک کردەوەیەکی ناشیرین دەکەن یان ستەم لەخۆیان دەکەن کە یادی خوایان کردەوە ئەمجا داوای لێبووردن دەکەن بۆ گوناهەکانیان ئایا کێ دەبوورێت لە گوناهەکان بێجگە لە خوا؟ وە بەردەوام نابن لەسەر ئەوەی کە کردوویانە لە کاتێکدا بزانن (کە گوناهە)﴾ [سورەتی آل عمران: ١٣٥].

پ١٦ : مانای (سەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەر ﷺ) چییە؟

و: واتە: داوا لەخوای گەورە دەکەیت کە ستایشی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- بکات لەلای ئەوانەی لەئاسمانەکاندان.

پ١٧ : مانای (سبحان الله)چییە؟

و: تەسبیح کردن واتە: دانپێدانان بەپاک وبێگەردی خوای گەورە لەهەموو کەموکورتی وعەیب وخراپەیەک وهەموو ئەمانە دوورن لەپەروەردگار -سبحانه وتعالى-.

پ١٨ : مانای (الحمد لله) چییە؟

و: حەمد وستایشکردنی خوای گەورەیە -سبحانه وتعالى-، و وەسفکردنیەتی بەسیفەتە بەرز وکامڵ وجوانەکان.

پ١٩: مانای (الله أكبر)چییە؟

و: واتە: پەروەردگار -سبحانه وتعالى- لەهەموو شتێک شکۆدارتر ومەزنترە.

پ٢٠ : مانای (لا حول ولا قوة الا بالله) چییە؟

و: واتە: بەندە حاڵی ناگۆڕێت بۆ حاڵێکی تر، وهـیچ هێزێکـی نیـیە لەسـەر ئەمە مەگەر خوای گەورە یارمەتی بدات.

پ٢١ : مانای (أستغفر الله) چییە؟

و: واتە: مـرۆڤ داوا لەپەروەردگـاری دەکـات بەوەی لەگوناهەکـانی خـۆش بێـت وعەیب وکەموکورتیەکانی داپۆشێت.

****

کۆتایی

ولەکۆتاییدا:

پێویستە دایکان وباوکان ئەم پرسیارانە شیبکەنەوە بۆ ڕۆڵەکانیان وبەردەوام بۆیان بخوێننەوە هەتا فێری دەبن بۆئەوەی لەسەر قسە وکردەوە وبیروباوەڕی دروست گەورە ببن، وهەروەها پەروەردە کردنیان لەسەر ئەم بابەتانە گرنگترە لە دابینکردنی خواردن وجلوبەرگ بۆیان، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وکەسوکارتان بپارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پێ بدرێت دەیکەن﴾ [سورەتی التحريم: ٦]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «وپیاو شوانە -چاودێرە- لەسەر خێزانەکەی وبەرپرسیارە لەسەر ژێر دەستەکانی، وئافرەت شوانە -چاودێرە- لەسەر ماڵی مێردەکەی -خێزانەکەی- وبەرپرسیارە لەسەریان». [رواه البخاري ومسلم].

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِيْنَ.

پێڕست

(کلیك لەسەر سەرەبابەتەکان بکە بۆئەوەی چیتە سەر بابەتەکە لە پەڕەکەی خۆیدا)

پێشەکی ٤

بەشی عەقیدە -بیروباوەڕ- ٦

پ١: پەروەردگارت کێیە؟... ٦

پ٢ : ئاینت چییە؟ ٦

پ٣ : پێغەمبەرەکەت کێیە؟... ٦

پ٤ : وشەی تەوحید (یەک خوا پەرستی) چییە وباسی مانای تەوحید بکە؟ ٦

پ٥ : ئایا خوای گەورە –عزوجل- لەکوێیە؟................................ ٧

پ٦ : واتای شاهێدی دان بەوەی (محمد رسول الله : موحەممەد پێغەمبەری خوایە)
چییە؟.. ٧

پ٧ : بۆچی خوای گەورە ئێمەی دروستکردووە؟................................ ٨

پ٨ : ئایا پەرستن -عیبادەت- چییە؟....................................... ٨

پ٩ : گەورەترین ئەرک -واجب- لەسەرمان چییە؟................................ ٨

پ١٠ : جۆرەکانی تەوحید -یەک خوا پەرستی- چین؟.......................... ٨

پ١١ : گەورەترین تاوان چییە؟... ٩

پ١٢ : باسی شیرك وجۆرەکانی بکە؟ ١٠

پ١٣ : ئایا هیچ یەکێک غەیب دەزانێت جگە لە الله -سبحانە وتعالی-؟ ١٠

پ١٤ : پایەکانی ئیمان (باوەڕ) چین؟ ١٠

پ١٥ : پایەکانی ئیمان (باوەڕ) ڕوون بکەرەوە؟ ١١

پ١٦: پێناسەی قورئان چییە؟ ١٤

پ١٧ : ئایا سوننەت چییە؟ ١٤
پ١٨ : بیدعە -داهێنان لە ئایین- چییە؟ وئایا قبوڵی بکەین؟ ١٤
پ١٩: باسی بیروباوەڕی وەلاء (دۆستایەتی) وبەرائــ (خۆبەریئکردن) بکە؟ ١٥
پ٢٠ : ئایا خوای گەورە هیچ ئاینێکی تر قبوڵ دەکات جگە لە ئاینی ئیسلام؟ ١٥
پ٢١ : کوفر بەقسە وکردەوە وبیروباوەڕە، نموونە بهێنەوە لەسەریان؟ ١٥
پ٢٢ : دووڕوویی -نیفاق- چییە وجۆرەکانی چین؟ ١٦
پ٢٣ : کۆتایی ومۆری پێغەمبەران کێیە؟ ١٦
پ٢٤ :ئایا موعجیزە چییە؟ ١٧
پ٢٥ : ئایا هاوەڵان کێن؟ ئایا پێویستە خۆشیانم بوێت؟ ١٧
پ٢٦ : ئایا دایکانی ئیمانداران کێن؟ ١٧
پ٢٧ : ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بەبنەماڵەی -ئەهلی بەیتی- پێغەمبەر ﷺ؟ ... ١٨
پ٢٨ : ئەرکی -واجبی- ئێمە چییە بەرامبەر بە فەرمانڕەوا مسوڵمانەکان؟ ١٨
پ٢٩ : شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران -دارالمؤمنين- چییە؟..................... ١٨
پ٣٠ : شوێنی نیشتەجێبوونی کافرەکان چییە؟...................................... ١٨
پ٣١ : ترس چییە؟هیوا -ڕەجا- چییە؟ بەڵگەکان چیین سەبارەتیان؟ ١٨
پ٣٢ : هەندێک ناو وسیفاتەکانی خوای گەورە باس بکە؟........................... ١٩
پ ٣٣ : ئەم ناوانە شیبکەرەوە؟.. ١٩
پ٣٤: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بە زانایانی مسوڵمانان؟............................٢٠
پ٣٥ : ئایادۆستەکانی –وەلیەکانی- خوای گەورە کێن؟ ٢٠
پ٣٦ : ئایا ئیمان (باوەڕ) قسە وکردەوەیە؟ ٢١
پ٣٧ : ئایا ئیمان زیاد وکەم دەکات؟..٢١

پ٣٨ : ئیحسان (چاکەکاری) چییە؟.......................................٢١
پ٣٩ : کەی کردەوەکان لەلای خوای گەورە قبوڵ دەکرێن -سبحانه وتعالى-؟......٢١
پ٤٠ : تەوەکول -پشتبەستن- بەخوای گەورە چییە؟ ٢١
پ٤١ : ئایا ئەرکی -واجبی- فەرمان کردن بە چاکە ونەهی کردن لە خراپە چییە؟ .. ٢٢
پ٤٢ : ئایا ئەهلی سونە وجەماعەت کێن؟....................................... ٢٢
پ١ : پێناسەی (تەهارە:الطهارة:پاککردنەوە) لەفیقهدا چییە؟..................... ٢٣
پ٢ : چۆن شتێک پاکدەکرێتەوە ئەگەر تووشی پیسی بووبێت؟ ٢٣
پ٣ : ئایا فەزڵ وپاداشتی دەستنوێژگرتن چیە؟....................................... ٢٣
پ٤ : چۆن دەستنوێژ دەگریت؟ ٢٤
پ٥ : فەرزەکانی دەستنوێژ چین؟ ژمارەیان چەندە؟ ٢٥
پ٦ : سونەتەکانی دەستنوێژ چین؟ وژمارەیان چەندە؟................................ ٢٥
پ٧ : ئەو شتانەی دەبێتە هۆی شکاندنی دەستنوێژگرتن، بیانژمێرە؟ ٢٦
پ٨ : ئایا تەیەموم کردن چییە؟... ٢٦
پ٩ : چۆن تەیەموم بکەین؟ ٢٦
پ١٠ : ئەو شتانە چین کەدەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی تەیەموم؟..................... ٢٦
پ١١ : ئایا خوف وگۆرەوییەکان چیین؟ وئایا دەبێت مەسح بکاتە سەریان؟ ٢٧
پ١٢ : حیکمەتی مەسحکردن لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- باس بکە؟........ ٢٧
پ١٣ : مەرجەکانی دروستێتی مەسح لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- چین؟ ٢٧
پ١٤ : سیفەت وچۆنیەتی مەسحکردن لەسەر گۆرەوییەکان -خوفەکان- چۆنە؟.... ٢٧
پ١٥ : چی دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی مەسحکردن لەسەر خوفەکان؟ ٢٨
پ١٦ : واتای نوێژ چییە؟ ٢٨

پ١٧ : حوكمی نوێژكردن چییە؟ ٢٨
پ١٨ : حوكمی وازهێنان لەنوێژكردن چییە؟ ٢٨
پ١٩ : چەند نوێژ واجبە لەسەر مسوڵمان لەڕۆژ وشەوێكدا؟ وژمارەی ڕكاتەكانی
هەرنوێژێک چەندە؟.. ٢٩
پ٢٠ : مەرجەكانی دروستێتی نوێژكردن بژمێرە؟ ٢٩
پ٢١ : ژمارەی پایەكانی -ڕوكنەكانی- نوێژ چەندە؟.............................. ٢٩
پ٢٢ : واجبەكانی نوێژ باس بكە؟ ٣٠
پ٢٣ : ئایا سونەتەكانی نوێژ چین؟ ٣١
پ٢٤ : ئەو شتانەی نوێژ پوچەڵ دەكەنەوە، بیانژمێرە؟ ٣٤
پ٢٥ : مسوڵمان دەبێت چۆن نوێژ بكات؟ ٣٤
پ٢٦ : چی زیكرێک دەڵێیت لەپاش سەلامدانەوە لەنوێژ؟ ٤٠
پ٢٧ : ئایا نوێژە سونەتە راتیبەكان كامانەن؟ وفەزڵ وپاداشتیان چییە؟ ٤١
پ٢٨ : ئایا باشترین ڕۆژی هەفتە كام ڕۆژە؟.................................. ٤٢
پ٢٩ : ئایا حوكمی نوێژی جومعە -هەینی- چییە؟ ٤٢
پ٣٠ : ژمارەی ڕكاتەكانی نوێژی جومعە چەندە؟ ٤٢
پ٣١ : ئایا دواكەوتن ونەڕۆیشتن بۆ نوێژی جومعە ڕێگەپێدراوە؟ ٤٢
پ٣٢ : ئایاسونەتەكانی ڕۆژی جومعەچین؟.. ٤٣
پ٣٣ : باسی فەزڵ وپاداشتی نوێژی بەكۆمەڵ –جەماعەت- بكە؟ ٤٣
پ٣٤ : ئایا خشوع لەنوێژدا چییە؟.. ٤٣
پ٣٥: پێناسەی زەكات بكە؟... ٤٣
پ٣٦ : ئایا خێركردنی سونەت چییە؟ ٤٤

پ٣٧ : پێناسەی ڕۆژووگرتن بکە؟ ٤٤
پ٣٨ : باسی فەزڵ وپاداشتی ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان بکە؟ ٤٤
پ٣٩ : باسی فەزڵ وپاداشتی ڕۆژووگرتنی سونەت بکە؟ ٤٥
پ٤٠ : هەندێک لەو شتانە بڵێ کە دەبنە هۆی پوچەڵبوونەوەی ڕۆژوو؟............ ٤٥
پ٤١ : ئایا سونەتەکانی ڕۆژووگرتن چین؟ ٤٥
پ٤٢ : پێناسەی حەج بکە؟ ٤٥
پ٤٣ : پایەکانی حەجکردن بژمێرە؟.. ٤٦
پ٤٤ : ئایافەزڵ وپاداشتی حەجکردن چییە؟ ٤٦
پ٤٥ : پێناسەی عومرە بکە؟ ٤٦
پ٤٦ : پایەکانی عومرەکردن بژمێرە؟ ٤٧
پ٤٧ : ئایا جیهادکردن لەپێناو خوای گەورە چییە؟ ٤٧
بەشی ژیاننامەی (سیرەی) پێغەمبەر ﷺ.. ٤٨
پ١ : ئایا ڕەچەڵەکی پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ چییە؟ ٤٨
پ٢ : ناوی دایکی پێغەمبەرمان ﷺ چییە؟.................................. ٤٨
پ٣ : کەی باوکی وەفاتی کرد؟ ٤٨
پ٤ : پێغەمبەر ﷺ کەی لەدایکبووە؟...................................... ٤٨
پ٥ : پێغەمبەر ﷺ لەچی شوێنێک لەدایکبووە؟ ٤٨
پ٦ : دایەن –مامان- ومناڵڕاگر-حاضنة-ی ئەو کێ بوو جگە لەدایکی خۆی؟ ... ٤٨
پ٧ : کەی دایکی وەفاتیکرد؟... ٤٨
پ٨ : پاش کۆچی دوایی باپیری عەبدولموتەڵیب کێ بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی؟ ٤٩
پ٩ : کەی لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام؟ ٤٩

پ١٠ : ڕۆیشتنی دووەمی بەرەو شام، کەی بوو؟ ٤٩
پ١١ : کەی قوڕەیش جارێکی تر کەعبەیان دروستکردەوە؟ ٤٩
پ١٢ : تەمەنی چەند ساڵ بوو کاتێک وەکو پێغەمبەر نێردرا؟ وبۆ کێ نێردراوە؟ ٤٩
پ١٣ : وەحی -سروش- چۆن دەستیپێکرد؟ ٤٩
پ١٤ : پێغەمبەر ﷺ حاڵی چۆن بوو لەپێش وەحی؟ ویەکەمجار کەی وەحی بۆ دابەزی؟ ٥٠
پ١٥ : یەکەمین ئایەتەکان کامانە بوون لەقورئانی پیرۆز کە بۆی دابەزێندرا؟ ٥٠
پ١٦ : یەکەم کەس کێ بوو کە باوەڕی بەپەیامەکەی هێنا؟ ٥٠
پ١٧ : بانگەوازی بۆ ئاینی ئیسلام چۆن بوو لەمەککەدا؟ ٥٠
پ١٨ : حاڵی پێغەمبەر ﷺ چۆن بوو وکێ باوەڕی پێهێنا پاش ئاشکراکردنی بانگەوازیەکە؟ ٥١
پ١٩ : کێ وەفاتیکرد لەساڵی دەیەمی پێغەمبەرایەتی ﷺ ؟ ٥١
پ٢٠ : شەوڕەوی وبەرزبوونەوە –بەرەوئاسمان- (الإسراءوالمعراج) کەی بوو؟ ٥١
پ٢١ : پێغەمبەر ﷺ چۆن بانگەوازی خەڵکی دەکرد لەدەرەوەی مەککە؟ ٥١
پ٢٢ : پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لەمەککە مایەوە؛ بانگەوازی دەکرد؟ ٥١
پ٢٣ : پێغەمبەر ﷺ بۆ کوێ کۆچی کرد؟ ٥٢
پ٢٤ : پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەدینە مایەوە؟ ٥٢
پ٢٥ : چی شتێکی لەسەر فەرزکرا لەمەدینە لەشەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام؟ ٥٢
پ٢٦ : گرنگترین ئەو جەنگانەی بەرپای کردووە، کامانەن؟ ٥٢
پ٢٧ : کۆتا ئایەت چی بوو لەقورئان پیرۆز کە دابەزێندرا؟ ٥٢
پ٢٨: کەی پێغەمبەر ﷺ وەفاتیکرد؟وتەمەنی چەند بوو؟ ٥٢

پ٢٩ : خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ ناویان چی بوو -ڕەزای خوایان لێبێت- ؟....... ٥٢
پ٣٠ : پێغەمبەر ﷺ چەند منداڵی هەبووە وناویان چییە؟..................... ٥٣
پ٣١ : هەندێک لەسیفەتە لاشەییەکانی پێغەمبەر ﷺ باس بکە؟ ٥٣
پ٣٢ : پێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر چی جێهێشت؟ ٥٣
پ١ : سورەتی -الفاتحة- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٥٤
پ : سورەتی -الزلزلة- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٥٦
پ٣ : سورەتی -العاديات- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٥٧
پ٤ : سورەتی -القارعة- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٥٩
پ٦: سورەتی -العصر- بخوێنە وڕاقەی بکە؟................................... ٦٢
پ٧ : سورەتی -الهمزة- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٦٣
پ٨ : سورەتی -الفيل- بخوێنە وڕاقەی بکە؟.................................. ٦٥
پ١٠ : سورەتی -الماعون- بخوێنە وڕاقەی بکە؟................................ ٦٧
پ١١ : سورەتی -الكوثر- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٦٩
پ١٢ : سورەتی -الكافرون- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٧٠
پ١٣: سورەتی -النصر- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٧١
پ١٤: سورەتی -المسد- بخوێنە وڕاقەی بکە؟.................................. ٧٢
پ١٥ : سورەتی -الإخلاص- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٧٣
پ١٦ : سورەتی -الفلق- بخوێنە وڕاقەی بکە؟.................................. ٧٤
پ١٧ : سورەتی -الناس- بخوێنە وڕاقەی بکە؟ ٧٥
پ١ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە : (هەموو کاروکردەوەیەک بەپێی نیەت و
مەبەستە...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٧

پ٢ : ئەم فەرموودەیە تەواوبکە : (ئەوەی کردەوەیەک -پەرستنێک- دابهێنێت لەم ئاینەی ئێمە...)، وەهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٧

پ٣ : ئەم فەرموودەیە تەواوبکە : (لەکاتێک دانیشتبووین لای پێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم- ...)،وەهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٨

پ٤ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لەئیماندا ئەوەیانە ...)، وەهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟....................................... ٨٠

پ٥ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی سوێند بە جگە لەخوای گەورە بخوات ..)، وەهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٠

پ٦ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ کەسێک لەئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت..)، وەهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟...................................... ٨١

پ ٧: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ یەکێک لەئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە..) ، وەهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟................. ٨١

پ ٨: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (سوێند بە ئەو-زاتەی- نەفسی منی بەدەستە ...) ، وەهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٢

پ٩ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لا حول ولا قوة إلا بالله..)، وەهەندێ لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٢

پ١٠ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەلاشەدا پارچە گۆشتێک هەیە...)، وەهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٣

پ١١ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەرکەسێک کۆتا قسەی –لا إله إلا الله- بێت ...) ، وەهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟.. ٨٣

پ ١٢: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر و...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٤
پ ١٣: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەچاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٤
پ١٤ : ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی پیتێک لەکتێبەکەی خوای گەورە -قورئان- بخوێنێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٨٥
بەشی ئەدەب ورەوشتە ئیسلامیەکان ٨٦
پ١ : ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر الله -سبحانه وتعالى- دەبێت چۆن بێـت؟ ٨٦
پ٢: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پێغەمبەر ﷺ دەبێت چۆن بێت؟ ٨٦
پ٣ : ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایک وباوک دەبێت چۆن بێت؟ ٨٧
پ٤ : چۆن پەیوەندی خزمایەتی بگەیەنم؟......................................٨٨
پ٥ : ڕەوشت وهەڵسوکەوتم چۆن بێت بەرامبەر برا وهاوڕێکانم؟.................٨٨
پ٦ : ئەدەب ورەوشت دەبێت چۆن بێت بەرامبەر دراوسێ؟ ٨٩
پ٧ : نەریت وئەدەبەکانی میوانداری چین، باسیان بکە؟...........................٨٩
پ٨ : نەریت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش باسبکە؟ ٩٠
پ٩ : نەریت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست باسبکە؟ ٩١
پ١٠ : نەریت وئەدەبەکانی دانیشتن باسبکە؟ ٩١
پ١١ : نەریت وئەدەبەکانی خەوتن باسبکە؟ ٩٢
پ١٢ : نەریت وئەدەبەکانی خواردن باسبکە؟..................................... ٩٣
پ١٣ : نەریت وئەدەبەکانی پۆشاک باسبکە؟...................................... ٩٤
پ١٤ : نەریت وئەدەبەکانی سواربوون باسبکە؟ ٩٤
پ١٥ : نەریت وئەدەبەکانی ڕێگاوبان باسبکە؟..................................... ٩٥

پ١٦ : نەریت وئەدەبەکانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ باسبکە؟ ٩٥
پ١٧ : هەندێک لە نەریت وئەدەبەکانی سەرئاوکردن باسبکە؟ ٩٦
پ١٨ : نەریت وئەدەبەکانی مزگەوت باسبکە؟ ٩٦
پ١٩ : نەریت وئەدەبەکانی سەلامکردن باسبکە؟ ٩٧
پ٢٠ : نەریت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن باسبکە؟ ٩٨
پ٢١ : نەریت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان باسبکە؟ ٩٨
پ٢٢ : نەریت وئەدەبەکانی وەرزشکردن باسبکە؟ ٩٩
پ٢٣ : ئەدەب ونەریتەکانی سوعبەتکردن باسبکە؟ ٩٩
پ٢٤ : ئەدەب ونەریتەکانی پژمین باسبکە؟ ٩٩
پ٢٥ : نەریت وئەدەبەکانی باوێشکدان باسبکە؟ ١٠٠
پ٢٦ : نەریت وئەدەبەکانی خوێندنەوەی قورئان باسبکە؟......................... ١٠٠
بەشی ڕەوشتەکان ١٠١
پ١ : باسی فەزڵی ڕەوشت جوانی بکە؟.................................. ١٠١
پ٢ : بۆچی دەبێت پابەند بین بەڕەوشتە جوانەکان؟ ١٠١
پ٣ : ئایا ڕەوشتەکان لەکوێوە وەربگرین؟ ١٠١
پ٤ : ڕەوشتی چاکەکاری –ئیحسان- چییە ونمونەکانی چین؟..................... ١٠١
پ٥ : چی شتێک پێچەوانەی چاکەکاریە؟ ١٠٢
پ٦ : جۆرەکانی ئەمانەت –سپاردەپارێزی- کامانەن وهەندێک نمونە بهێنەوە لەسەریان؟... ١٠٢
پ٧ : دژی ئەمانەت -سپاردەپارێزی- چییە؟ ١٠٣
پ٨ : ئایا ڕەوشتی ڕاستگۆیی چییە؟ ١٠٣
پ٩ : ئایا پێچەوانەی ڕاستگۆیی چییە؟.................................. ١٠٤

پ١٠ : جۆرەکانی ئارامگرتن –سەبر- باسبکە؟ ١٠٤

پ١١ : ئایا پێچەوانەی ئارامگرتن -سەبر- چییە؟ ١٠٥

پ١٢ : باسی ڕەوشتی هاوکاری بکە؟..١٠٥

پ١٣ : ئایا جۆرەکانی ڕەوشتی شەرم -حەیا- چین؟................................... ١٠٦

پ١٤ : باسی ڕەوشتی سۆز وبەزەیی -ڕەحمەت- بکە؟........................... ١٠٧

پ١٥ : جۆرەکانی خۆشەویستی کامانەن؟ ١٠٧

پ١٦ : پێناسەی ڕووخۆشی –دەم بەزەردەخەنەیی- بکە؟ ١٠٨

پ١٧ : ئایا حەسوودی –ئیرەیی- چییە؟ ١٠٨

پ١٨ : ئایا گاڵتەپێکردن چییە؟..١٠٩

پ١٩ : پێناسەی سادەیی -خاکێتی:تواضع- بکە؟..................................١٠٩

پ٢٠ : جۆرەکانی خۆبەگەورەزانین کامانەن کە حەرامکراون؟.......................١١٠

پ٢١ : جۆرەکانی فێڵکردن کامانەن کە حەرامکراون؟............................١١١

پ٢٢ : ئایا غەیبەتکردن چییە؟ ١١١

پ ٢٣: پێناسەی دووزمانی -نەمیمەکردن- بکە؟ ١١٢

پ٢٤ : ئایا تەمەڵی چییە؟ ١١٢

پ٢٥ : جۆرەکانی توڕەیی باسبکە؟.. ١١٣

پ٢٦ : ئایا سیخوڕی کردن چییە؟ ١١٣

پ٢٧ : زیادەڕۆیی کردن -ئیسرافکردن- وڕەزیلی وسەخاوەت چییە؟ ١١٤

پ٢٨ : ئایا ترسنۆکی چییە؟ وئایا ئازایەتی چییە؟................................ ١١٤

پ٢٩ : ئەو قسانەی زمان کامانەن کە حەرامکراون؟.......................... ١١٥

پ٣٠ : هەندێک هۆکار باس بکە کە یارمەتیدەری مسوڵمانن بۆئەوەی ڕەوشتی جوان بێت؟ ١١٥

بەشی نزا وزیکرەکان ١١٦

پ١ :ئایا فەزڵی زیکر چییە؟ ١١٦

پ ٢: باسی هەندێک لەسوودەکانی زیکر بکە؟ ١١٦

پ٣ : باشترین زیکر چییە؟ ١١٦

پ٤ : لەکاتی هەستان لەخەو چی دەڵێیت؟ ١١٦

پ٥ : چی دەڵێیت ئەگەر جلەکەت لەبەر بکەیت؟ ١١٦

پ٦ : کاتێک جلێک دادەکەنیت چی دەڵێیت؟ ١١٧

پ٧ : کاتێک جلێکی نوێ لەبەردەکەیت، چی نزایەک دەڵێیت؟ ١١٧

پ٨ : چۆن نزا بۆ کەسێک بکەین کە جلێکی نوێی پۆشیووە؟ ١١٧

پ٩: نزای کاتی چوونە شوێنی سەرئاوکردن چییە؟ ١١٧

پ١٠ : نزای دەرچوون لەشوێنی سەرئاوکردن چییە؟ ١١٧

پ١١ : لەپێش دەستنوێژگرتن چی دەڵێیت؟ ١١٧

پ١٢ : نزای پاش تەواوکردنی دەستنوێژگرتن چییە؟ ١١٧

پ١٣ : چی زیکرێک بووترێت کاتێک دەردەچین لەماڵ؟ ١١٨

پ١٤: چی زیکرێک بووترێت لەکاتی چوونە نێو ماڵ؟ ١١٨

پ١٥ : نزای چوونە نێو مزگەوت چییە؟ ١١٨

پ١٦ : نزای دەرچوون لەمزگەوت چییە؟ ١١٨

پ١٧ : چی دەڵێیت لەکاتی بیستنی بانگدان؟ ١١٨

پ١٨ : چی دەڵێیت لەپاش بانگ؟ ١١٨

پ١٩ : لە ویردی بەیانیان وئێواران چی زیکرێک دەڵێیت؟ ١١٩

پ٢٠ : لەکاتی خەوتن چی دەڵێیت؟ ١٢١
پ٢١ : چی دەڵێیت پێش دەستپێکردن بەخواردن؟ ١٢١
پ٢٢ : چی دەڵێیت لەپاش تەواوبوونی خواردن؟ ١٢١
پ٢٣ : نزای میوان بۆ خاوەن ماڵ -خاوەن داوەتیەکە- چییە؟ ١٢١
پ٢٤ : مرۆڤ چی بڵێت لەپاش پژمین؟ ١٢٢
پ٢٥ : چی دەڵێیت لەپاش هەستان وتەواوبوونی دانیشتن (نزای کەفارەتی دانیشتن) چییە؟ ١٢٢
پ٢٦ : نزای سواربوون چییە؟ ١٢٢
پ٢٧ : نزای سەفەرکردن چییە؟ ١٢٣
پ٢٨ : ئەو کەسەی سەفەر دەکات چی نزایەک دەکات بۆ کەسی نیشتەجێبوو؟ .. ١٢٣
پ٢٩ : ئەو کەسەی نیشتەجێیە چی نزایەک دەکات بۆ ئەو کەسەی دەیەوێت سەفەر بکات؟ ١٢٤
پ٣٠ : نزای چوونە نێو بازاڕ چییە؟ ١٢٤
پ٣١ : نزای تووڕەبوون چییە؟ ١٢٤
پ٣٢ : چی دەڵێیت بەکەسێک کە چاکەیەکی بەرامبەرت کردووە؟ ١٢٤
پ٣٣ : ئەو نزایە چییە کە دەووترێت ئەگەر سواریەکە پەکی کەوت یان وەستا؟... ١٢٤
پ ٣٤: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پێی ئاسوودە بوویت؟ ١٢٥
پ٣٥ : چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پێت ناخۆش بوو؟ ١٢٥
پ٣٦ : چۆنیەتی سەلامکردن وچۆنیەتی وەڵامدانەوەی چۆنە؟ ١٢٥
پ٣٧ : نزای کاتی باران بارین چییە؟ ١٢٥
پ٣٨ : پاش بارینی باران چی نزایەک بووترێت؟ ١٢٥

پ٣٩: نزای با چییە؟.. ١٢٥

پ٤٠ : نزای بیستنی هەورەگرمە چییە؟ ١٢٥

پ٤١ : چی نزایەک بووترێت کاتێک یەکێک دەبینیت تووشی نارەحەتیەک بووە؟ . ١٢٦

پ٤٢ : چی نزایەک بکات ئەگەر ترسا لەوەی بەهۆی چاولێدانیەوە شتێکی تووش بێت؟ ١٢٦

پ٤٣ : چۆن سەڵاوات دەدەیت لەسەر پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم-؟......... ١٢٦

بەشی بابەتە جۆراوجۆرەکان.. ١٢٧

پ١ : ئایا پێنج حوکمەتە کلیفیەکە -پێسپاردنەکە- چین؟ ١٢٧

پ٢ : ئەم پێنج حوکمە شیبکەرەوە؟ ١٢٧

پ٣ : حوکمی فرۆشتن ومامەڵە بازرگانیەکان چییە؟.............................. ١٢٨

پ٤ : باسی هەندێک جۆر لە مامەڵە وفرۆشتن بکە کە حەرامکراون؟............ ١٢٨

پ٥ : باسی هەندێک لەنعیمەتەکانی خوای گەورە بکە کە پێتی بەخشیووە؟ ١٢٩

پ٦ : واجب چییە سەبارەت بە نعیمەتەکان؟ وچۆن سوپاسگوزاری دەربڕین لەسەر ئەوەی پێمان بەخشراوە؟ ١٢٩

پ٧ : ئایا جەژنەکانی مسوڵمانان کامانەن؟ ١٣٠

پ٨ : ئایا باشترین مانگ کامەیانە؟ ١٣٠

پ٩ : ئایا باشترین ڕۆژ لەهەفتەدا کامەیانە؟ ١٣٠

پ١٠ : ئایا باشترین ڕۆژ لەساڵدا کام ڕۆژە؟ ١٣٠

پ١١ : ئایا باشترین شەو لەساڵدا کامەیانە؟.................................... ١٣٠

پ١٢ : ئایا واجب چییە ئەگەر ئافرەتێکی نامەحرەمت بینی؟ ١٣٠

پ١٣ : ئایا دوژمنەکانی مرۆڤ کێن؟ ١٣١

پ ١٤: ئایا تەوبەکردن چییە؟ ١٣١

پ١٥ : ئایا مەرجەکانی تەوبەکردنی ڕاستگۆیانە چین؟ ١٣٢

پ١٦ : مانای (سەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەرﷺ) چییە؟ ١٣٢

پ١٧ : مانای (سبحان الله)چییە؟.. ١٣٢

پ١٨ : مانای (الحمد لله) چییە؟ ١٣٢

پ١٩: مانای (الله أكبر)چییە؟.. ١٣٢

پ٢٠ : مانای (لا حول ولا قوة الا بالله) چییە؟ ١٣٣

پ٢١ : مانای (أستغفر الله) چییە؟ ١٣٣

کۆتایی.. ١٣٤

پێڕست ١٣٥

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com
موسوعة تضم تفاسير وتراجم موثوقة لمعاني القرآن الكريم

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com
موسوعة تضم ترجمات للأحاديث النبوية وشروحها بعدة لغات

موسوعة المصطلحات الإسلامية
TerminologyEnc.com
موسوعة تضم ترجمات المصطلحات الإسلامية وشروحها بعدة لغات

منتقى
المحتوى الإسلامي
هي موسوعة تضم المنتقى من المحتوى الإسلامي باللغات

IslamHouse.com
مرجعية مجانية إلكترونية موثوقة للتعريف بالإسلام

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله

تنشر الإسلام بأكثر من 100 لغة

جمعية الدعوة وتوعية الجاليات بالربوة

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات